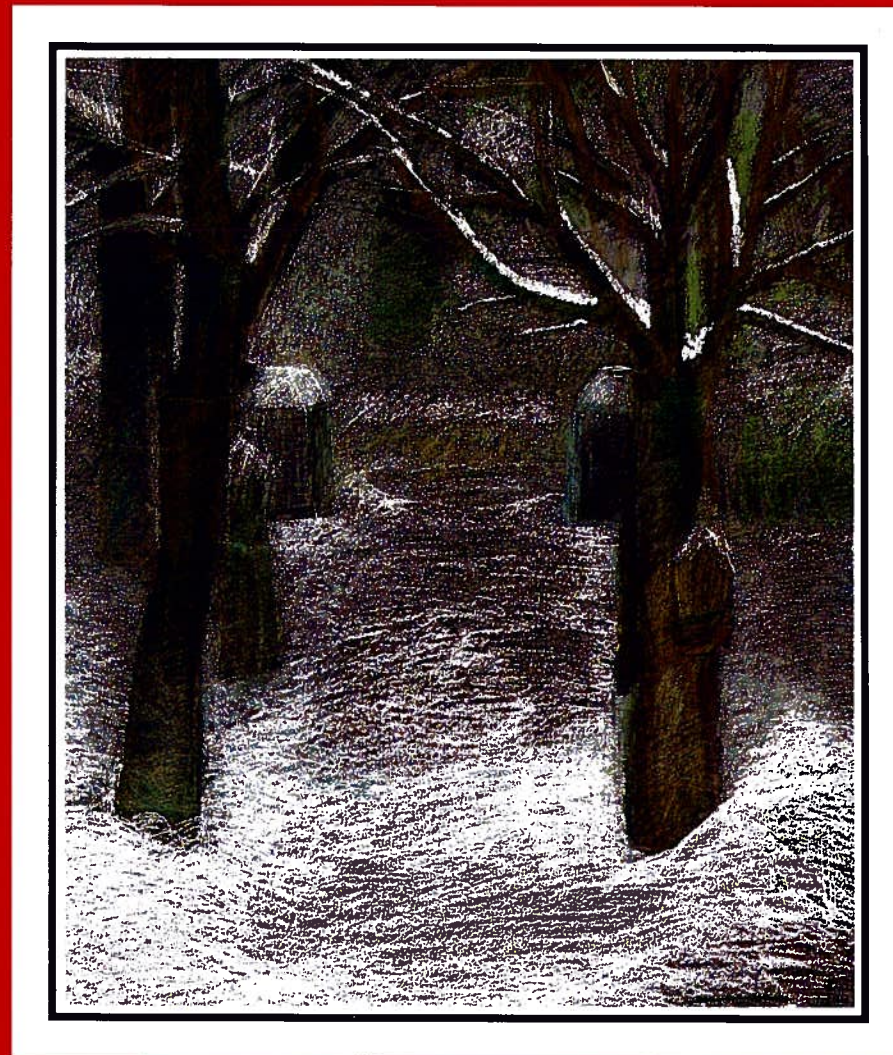

JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE
TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄ
HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ
JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE
TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄ
HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ
JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE H
TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄT
HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ J
JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE H
TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄT
HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ J
JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE
TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄ
HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ J
JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE
TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄ
HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ J
JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE H
TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄT
HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ J
JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE
TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄ
HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ
JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE
TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄ
HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ
JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE H
TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄT
HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ J
JOULU TULEE HÄRKÄTIELTÄ JOULU TULEE H

K HÄRKÄTIE
halli

Someron Joulu
1999

SISÄLLYS

<i>Rakas joulukuusi</i>	1	<i>Kristiina Sivonen</i>
<i>Pyörähdys Somerolle</i>	2	<i>Lucina Hagman</i>
<i>Somero-Seuran valokuva-arkiston vaiheita</i>	4	<i>Tapio Horila</i>
<i>Vanha maisemakorttisarja Somerolta</i>	18	<i>Timo Alanen</i>
<i>Muistoja Lahdenkylästä</i>	23	<i>Eero Soini</i>
<i>Joulumuarit liikkeel</i>	24	<i>Alma Kenno</i>
<i>' ————— niinkuin tähti kirkkahin '</i>	25	<i>Kaarina Pollari</i>
<i>Amerikkalainen joulu kirkossa, kadulla ja kotona</i>	26	<i>Lisa de Gorog</i>
<i>Joulunajan muisteloja 1942</i>	29	<i>Aarne Kantola</i>
<i>Elämäni tarina</i>	30	<i>Gustaf Johansson</i>
<i>Somero-Seuran vuosi</i>	34	
<i>Museotontun mietteitä</i>	34	<i>Laura Välttilä</i>
<i>Vierasmaalaisen oppaana kotiseudullani</i>	34	<i>Hanna Syrjälä</i>
<i>Levä ja öljy — mausteita vedessä</i>	36	<i>Jussi Rodriguez</i>
<i>Somero-Seura kiittää</i>	37	
<i>Somero-Seuran retki 1992</i>	38	<i>Olavi Virtanen</i>

Toimituskunta
Leikki
Ilmoitukset
Kansi
Julkaisija
Paino

Tapio Horila
Tuula Kämi
Pekka Salminen
Kyllikki Kujanpää
Esko Helminen
Sirkku Kurkikangas
Somero-Seura
Somerpaino

KUVAN ARVO

Kuvat eivät ole sattumanvaraisia ikäänkuin kamera olisi pudotessaan lauennut vahingossa. Ihmiset ovat halunneet asettua niihin tai ottaa niitä näyttääkseen jotain. Kun katsoo suuren määrän kuvia, näkee niistä aikakauden ajattelun ja toiminnan jäljet, ne heijastavat sitä, millä on arvo.

Vanhoissa kuvissa ollaan kuin jouluna Beethovenin seimellä. Ihmiskunnan ensimmäinen valankumous on tapahtunut: maanviljelijät ja karjankasvattajat ovat alkaneet muokata maisemaa, perhe on ihmisen turva maailman myllerrystä vastaan. Jossain kuvassa on mukana auto uuden teollisen ajan merkinä, muistutuksena niistä vaikeuksista, jotka synnyttivät aatteiden taistelun, punakaartit ja suojeluskunnat.

Uusimmassa mullistuksessa vanhakin kuva siirtyy sähköisenä tietokoneen muistiin olakseen hetkessä toisella puolella maapalloa. Ja yhä useampi kuva elää koko elämänsä ilman paperin tai kankaan tukea televisiossa ja videossa. Kuvista näkyy se hyöty, mikä kehittyvästä tekniikasta on seurannut. On komeat talot, jääkaapit ja cd-soittimet, autot joka pihalla ja maisemaa halkovat leveät tiet. Perheitten pienuus ja vaihtelevuus heijastaa yhteiskunnan tarjoamaa turvaa.

Mutta alkavatko kuvat kertoa, myös metsittyivistä pelloista, rahan puutteesta rappeutuvista rakennuksista ja tyhjilleen jääneistä kaupoista. Ja näkökykö jossain jo tähti, merkinä sen ajan alusta, jolloin Suomessa on ratkaistu sopeutuminen avartuvaan Eurooppaan ja maailmaan.

TÄNÄ JOULUNA

Tänä jouluna tarvitaan edullisia jouluruokia laadusta tinkimättä. S-Market tarjoaa jouluruokia parhaita merkkituotteita koko joulunajan samaan edulliseen S-Market hintaan. Ja muistathan! Asiakasomistajana Sinulle kertyy kaikista jouluoostoksista vielä BONUS!

MARKET 9-20 9-18
SOMERMAA
31400 Somero, Joensuuntie 45. puh. 485611, 485616

Hyvää Joulua

**KUKKAKAUPPA
JA HAUTAUSTOIMISTO
R. Mikkola ky**

puh. 485 092, iltaisin 47 188
Auto 949/226 996

**JUSSIN
ASUSTE ky**
JOENSUUNTIE 16
PUH. 485 045

Hyvää
Joulua
ja
Onnellista
Uutta Vuotta

Kiitämme kaikkia
asiakkaitamme
kuluneesta vuodesta!

**Someron
Seurahuone**
924-488 338

Hyvää Joulua ja
Onnekasta Uutta Vuotta
asiakkailleen ja tuttavilleen
toivottaa Liisa Ylitalo

Käsityö ja Lahja
VALTAHARJUN LIIKETALO PUH. 485 212

Caratia

Caratia

Hyvää Joulua

*Someron
Hello ja Hilja-Aitta ky*

Caratia

Puh. 485 358

Caratia

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!
J. M. TUOMINEN
Puh. 485 182

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta vuotta toivottaa SOMERIKKUNA ky	Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta HAKAS-HUOLTO Ky
<i>Hyvää Joulua asiakkailleen toivottaa</i> Palakauppa TUUL-ARJA puh. 46 347	Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta KANSALLIS-OSAKE-PANKKI
HYVÄÄ JOULUA JA HYVÄKUNTOISTA VUOTTA 1993! Someron Fysioterapia Joensuuntie 31 31400 Somero P. 924-47 047	KAHVI- RUOKA- PIZZAPAIKKA KAHVILA-RAVINTOLA TORITUPA <i>Toivottaa Rauhaisaa Joulua Hyvää Uutta Vuotta</i>
Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta RAUTA- JA PELTINELIÖ OY om. Siviranta puh. 45 929 fax. 488 737	Someron Puhelin Oy puh: 46441
Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta TILITOIMISTO LYYTIKKÄ Joensuuntie 25 31400 SOMERO Puh. (924) 464 72 ATK-KIRJANPITOIMISTO Vapaudenkatu 1 30100 FORSSA Puh. (916) 247 35	

KRISTIINA SIVONEN

Rakas joulukuusi

Katsellessani sinua mieleeni tulevat monet lämpimät muistot. Salaperäisellä tavalla sinä tuot tullessasi joulumieltä ja iloa. Lähelläsi on hyvä olla. Ehkäpä salaisuutesi liittyy julistamaasi joulun sanomaan.

Vihreät, tuoksuvat oksasi kertovat vertauskuvallisesti elämän puusta. Raamatun mukaan elämän puun hedelmiä nauttivat iankaikkisen elämän saavuttaneet. Jeesus syntyi ihmiseksi, jotta meillä olisi hänessä ikuinen elämä.

Kynttiläsi valaisevat pimeän huoneen. Jeesus sanoo: "Minä olen maailman valo. Se, joka seuraa minua, ei kulje pimeässä, vaan hänellä on elämän valo." Kunpa Joulun

valo valaisisi sydämeni pimeimmänkin sopukan poistaen elämän iloa varjostavat asiat ja voisin itsekin levittää ympärilleni iloa ja lämpöä.

Lapsuudenkodissani oli tapana laittaa oksillesi sarja eri maiden pienoislippuja. Ne muistuttivat, että koko kristikunta viettää Vapahtajan syntymäjuhlaa. Myös eriväriset ja erikokoiset koristepallot tuovat mieleeni eri maiden ihmiset. Pyöreällä maapallolla asuu monennäköisiä lähimmäisiä.

Koristepalloja edelsivät omenat ja muut hedelmät, joita ripustettiin oksillesi. Ne kuvasivat paratiisin elämän puun hedelmiä. Jouluna voi kokea jotain elämän täyteydestä, hyvydestä.

Koristelen sinut myös pienillä joululinnuilla, täytyyhän paratiisiin

puissa olla lintuja. Yksi lintu on ihan kyyhkysen näköinen. Kyyhkynen on Pyhän Hengen vertauskuva. Jouluna muistan, kuinka Jeesus syntyi yliluonnollisella tavalla. Hän sikisi Pyhästä Hengestä ja syntyi Neitsyt Mariasta.

Enkelit toivat ilosanomat Jeesuksen syntymästä. Enkelit oksillasi kutsuvat ylistämään Jumalaa: "Jumalan on kunnia korkeuksissa, maan päällä rauha ihmisillä, joita hän rakastaa."

Ilman joulutähteä olisit vielä keskeneräinen. Ilman tähteä idän tietäjät eivät olisi löytäneet Jeesus-lasta. Kunpa tähtesi johdattaisi minuakin etsimään ja löytämään Vapahtajan, Joulun lahjan.

Pyörähdys Somerolle

Somero? Onko sellainenkin paikka olemassa, kysyin hämilläni, kun minulle tiedotettiin, että minun olisi lähdettävä Somerolle — vaalipuhetta pitämään!

Mutta tiesinhän minä oikeastaan hyvinkin, missä sellainen paikka sijaitisi. Ja siitä — niinkuin monesta muustakin lähtemättömästä tositiestä sain kiittää — seminaaria. Sillä seminaarissa, Jyväskylän tietysti, toista ei minun oppilasvuosinani ollut, opetettiin pilkulleen tietämään, millä kartan pisteellä mikin Suomen pitäjä oli. Meillä oli sokea kartta, ja sen pinnalle jokaisen oppilaan piti osata tehdä liidulla risti ”justiinsa prikulleen”. Ei mitään tähtäyksiä eikä tuhrauksia, vaan ”pane se risti prikulleen siihen, mihin se on pantava”.

Ja siihen se pantiin keskelle suurta aukeamaa, jota reunusti Jokioinen ja Forssa pohjoiselta ja Salo eteläpuolelta. Ja ”prikku” painui mieleeni. Minun jälkeeni tuli kartalle useita tovereistani tekemään pitäjille ”prikkuja”, niin että ennenkuin tunti loppui, oli tuo sokea kartta täynnään Suomen pitäjiä. Ja sitä oli hauska katsella. Tämä tapahtui v. 1874.

Nyt elettiin vuotta 1907.

Eräänä aikaisena helmikuun aamuna — 22 p. — minulle saatettiin sana, että minun oli lähdettävä samana päivänä Somerolle, kuten sanottu. Jos lukijan nyt olisi tehtävä sama matka, hän vain pauskautuisi linja-autoon ja mennä huristaisi kukkuralleen kolmessa tunnissa Helsingistä Someroon. Toista oli 1907. Kiirehdin asemalle. Neljän tunnin perästä oltiin Toijalassa, jossa join hyvät kahvit, joten lämpenin. Urjalan asemalta yhtyi matkaan maanviljelijä Astala. Tultiin hiljaiseen Humppilaan ja vaihdettiin Forssan junaan. Se oli kauhean kapea, rytkytti ja ratkutti, kallistui oikealta vasemmalle ja liikkui pus-kemalla ja pompahtaen tavan ta-

kaa, niin että olin lentää lattialle. Junailija kävi silloin tällöin heittä-mässä jonkin puun kaminaan, mistä levisi heikko savunsekainen läm-min.

Kolme, neljä henkeä meitä oli koko vaunussa. Vastapäätä minua istui täysrotuinen hämäläinen. Hän otti eväspussistaan vahvan reikälei-päpuolikkaan ja vanhanaikaisen puisen voirasian, veti sitten tupes-taan puukon ja leikkasi sillä leivästä kerrallaan suupalasen, jonka syr-jälle asetti voikimpaleen ja pani kaikki juhlallisesti suuhunsa. Haki vielä eväspussista kappaleen savus-tettua lampaanlapaa, leikkasi levei-tä viipaleita voileivän mausteeksi. Salainen kademieli tuli suuhuni. Hän jäi jatkamaan ateriaansa, kun Astala ja minä nousimme junasta Jokioisissa.

Lohdutukseksi tarjosi Jokioisten asemapäällikkö Alleen, jonka veli oli ollut minun oppilaanani Hä-meenninnassa, meille hyvät pulla-kahvit asematalossa. Hän oli erit-täin ystävällinen ja myötämielinen meille. Hän myöskin oli hankkinut meille hevosen ja miehen, jonka oli vietävä meidän Someron kirkolle, sinne ei ollut enemmän eikä vähem-män kuin 26 km. Kahvin juotuam-me lähdimme matkalle. Meitä oli kuljettamassa jättiläismies, joka oli niin suuri, että kun Astala ja minä istuimme reessä, niin emme voineet nähdä hevosesta mitään muuta kuin luokan harjan, jossa vanhanai-kainen umpikulkunen soitteli vai-meaa ääntänsä. Alleen itse ja ajo-mies peittivät meidät rekeen. On huomattava, että reki oli pikkuinen hämäläinen kirkkoreki, jonka antu-rat olivat hyvin lähellä toisiaan ja koppa oli sitten käännetty viistosti ylöspäin, paljon, paljon heiniä loi-men alla, niin että meidän täytyi istua niinkuin korkealle kukkulalle. Ja kun meissä kumpaisessakin, sekä Astalassa että minussa, oli jotenkin paljon painoa ja voimaa, menihän

se kukkula sitten alaspäin, mutta siinäpä saimme pitää tasapainoa pitkin matkaa, niin että toisen piti kallistua toisen mukaan, ettei kaa-duttu. Oli erittäin luminen talvi ja sinä päivänä koko hyvä pakkanen. Lunta oli niin paljon, että aidansei-päistä näkyivät vain korkeimmat huiput. Ja varsinkin oli vaikea kul-kea tanhuilla, missä latu oli erittäin kallistunut ja epätasainen.

Kuljettiin sitten maantietä pitkin ja useiden tutunomaisten hämäläis-ten kyläryhmien lävitse, jossa, ku-ten tiedämme, nurkka on nurkassa kiinni ja talot aivan sullottu yhteen. Siitä läpi piti ajomiehen löytää. Vä-liin hänen täytyi nousta reestä ja käydä katsomassa, mistä kujasta oli mentävä, jotta päästäisiin takaisin maantielle.

Kuljettiin ja kuljettiin. Päivä oli kirkas ja kaunis. Kun oli ajettu ehkä noin viitisentoista virstaa, ru-pesi jo kaikkien kylkiä pakotta-maan. Tien vieressä oli sitten pieni talo, josta nousi lämpimännäköinen savu ja tuntui lämpimän leivän haju sieraimiin. Minä keksin keinon. Sa-noin miehelle: ”Eiköhän nyt jo olisi aika syöttää hevosta, se on jo kul-kenut niin pitkän matkan tänäpä-nä?” — ”Ja niin saamme itsekin vähän jaloitella”, sanoi Astala, ”kyllä me sen tarvitsemme.”

Hevonen pantiin maantien syr-jään, että toiset pääsisivät ohitse, ja suuri tukko heiniä eteen — ja mi-nun kaksi matkatoveriani lähti vie-rekkäin kävelemään pitkin maantie-tä metsän reunaan. Minä puolestani käännyin toisaalle ja menin siihen taloon ja kopeloitsin pimeässä pors-tuassa siksi, kun eräs aluksi vähän tuimännäköinen vaimo katseli oves-ta ja sanoi: ”No, kuka siellä nyt pimeässä tulee?” sillä oli jo ruven-nut pimenemään. — ”No, matka-miehiä me vain olemme, saisisimme-ko täällä vähän lämmitellä?” — ”Kyllä täällä lämmitellä saa, ja saatte lämmintä leipääkin, mutta voita minulla ei ole.” Minä kiitin

Hyvää Joulua sekä
Onnellista Uutta Vuotta
asiakkailleen toivottaa

Savolaisen Kasvatuskanala

puh. 485 201

Hyvää Joulua
toivottaa

KAMPAAMO EEVA

Urheilutie 23, puh. 485 441

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta
asiakkailleen toivottaa*
SÄHKÖ-ERKKI

HYVÄÄ JOULUA JA
MENESTYKSELLISTÄ UUTTA VUOTTA
TOIVOTTA

**LEHTOSEN
KASVATTAMO ky**

puh. 485110

**TEERIHARJUN
TURKISTUPA**
Tuula Tulokas

Lämminhenkistä Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta

SOMERON PUUTAVARA KY

*toivottaa asiakkailleen
Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

**MUNATUKKU
A. TAMMINEN**

Puh. 485 575

Hyvää Joulua
ja Onnellista
Uutta Vuotta

Forssan Auto Oy

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

Kaihdin-Lehtonen ky

puh. 45 814

**TILITOIMISTO
EKONOMIA**

hoitaa maatalous- ja liikekirjanpidot,
tilinpäätökset sekä veroilmoitukset
asiantuntemuksella.

**Yhteys ekon. Kalle Älli, puh. 485 183
klo 12—16 Rantatie 10 C 17.**

EKINET KY Forssa Hämeentie 8 (916) 21 250 Somero Havuharjuntie 28 (924) 46 311	HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTA KUKKAKESKUS Joensuuntie 25, puh. 485 385
<i>Lämmintä joulu mieltä kaikille</i> <i>Kukkatuvasta</i> puh. 488 505	Hyvää Joulua toivottaen LAUKAMO-YHTIÖT
<i>Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta asiakkailleen toivottaa</i> K-KENKÄ Saarinen VALTAHARJUN LIIKETALO SOMERO P. 488 717	ILOISTA JOULUA VESIJOHTOLIIKE PUTKI-SAARINEN URHEILUTIE 37 31400 SOMERO PUH.924-47291
SOMERON KIOSKI JA AUTOGRILLI puh. 485 165 palvelee Joulunakin. Hyvää Joulua toivottaen	 Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta LOUNAIS-SUOMEN SÄHKÖ OY SOMERON PIIRI
Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta sähkö-, LVI- ja kodintekniikan myynti Someron Sähkö Oy Jukolantie 2, p. 45 888 RTV- ja kodinkonehuolto, sähköasennus Someron Huoltomestarit Oy Joensuuntie 42, p. 47 225	PAIKALLISLEHTI SOMERO puh. 924-47550 Somerpaino puh. 924-485566

siitä ja istuin siellä ison aikaa ja lämmittelin jäseniäni ja virkistelin itseäni. Jonkin ajan perästä lähdin taas menemään, hevonen seisoi paikallaan, ja miehet tulivat takaisin metsän syrjästä. Istuttiin taas rekeen, ja olo tuntui paljon keveämmältä kuin aikaisemmin.

Niin lähdettiin taivaltamaan edelleen, ja vihdoinkin klo 6 aikaan —huomaa, kello 8:sta asti aamulla oli kuljettu — tulimme, ja tällöin oli jo hyvin pimeä, Someron kirkonkylään, jonka nimi on Joensuu, ja ajoimme maakauppias Järnströmin pihaan. Siinä oli joukko kauppiasmiheillä käynyttä väkeä ja useita hevosia.

Itse kauppias tuli sitten ottamaan vastaan, ja meidän vietiin aivan odottamattoman hauskaan ja hyvin sisustettuun herraskotiin. Kauppias asui siinä kahden sisarensa kanssa. Pöydällä oli paljon kirjallisuutta, oli hauskat seinäpaperit, paljon tauluja ja kauniita, naisten käsin tehtyjä pöytävaatteita sekä seinäkoristeita. Kaikkein parasta oli se, että oli hyvä päivällispöytä katettuna. Emmehän olleet nauttineet koko matkalla muuta kuin kerran kahvia. Nyt tarjottiin meille erinomaisen hieno ja hyväruokainen ateria. Kauppias ja molemmat sisaret olivat mukana aterioimassa. Sitten minulle tarjottiin toisen tyttären huone, että saisin vähän aikaa levähtää, ennenkuin lähdimme eteenpäin, sillä meidän piti vielä jatkaa eteenpäin. Noin puolen tunnin perästä lähdimme, Astala ja minä, jatkamaan matkaa kauppiaan hevosella — kyytimiehemme jäi kauppiaan luo — kokouspaikalle, kylän kunnantalolle, joka oli noin puolentoista kilometrin päässä kauppiaalta.

Ja sitten alkoi se tavallinen ”tralli”. Väkeä oli niin paljon kuin kunnantupaan mahtui, miestä ja naista, ja kaikki he olivat hyvin iloisia ja tyytyväisiä näköisiä, hyvin maltillisia, niinkuin hämäläinen aina. Eivät he juuri nauraneet eivätkä mitään ilvettä pitäneet. — Siinä puhuin sitten — taisipa mennä hyvinkin tunti — niistä päivän polttavista

kysymyksistä: raittiusasiasta ja ennen kaikkea naisten aseman parantamisesta ja vähän työväenkysymyksestä.

Kun olin puhunut, niin kutsuttiin sisään kansakoulunopettajattaren luo, joka asui toisella puolella pors-tuaa. Ja minä, tuhmasti kyllä, jätin Astalan puhumaan ja menin itse kahville. Astala puhui nuorsuomalaista politiikkaa ja isänmaan asioista ja puhui hyvin — se nimitäin kuului sinne, missä me istuimme. Miehet polttelivat kovasti kes-sua ja kartuositupakkaa ja syljeske-livät lattialle, mutta käyttäytyivät muuten hienosti. Minä olin oikein ”ässässäni”, sillä olinhan jo 11 vuotta ollut opettajatoimessa Hä-meenninnassa ja tunsin hyvin hämä-läiset ja heidän suoramielisyytensä sekä hyväntahtoisuutensa. Myöhäi-seen iltaan siellä oltiin, puhuttiin ja laulettiinkin vähän ja lopuksi kyy-dittiin meidät taas hevosella takai-sin kauppias Järnströmille. Siellä oli illallinen valmiina, ja yöksi pääsin tyttären huoneeseen. Vietin erittäin mieluista ja sikeäunista yön.

Ja niin koitti uusi päivä, kirkas ja kaunis helmikuun 3:s. Olin itsekseni päättänyt, että siihen eiliseen rekeen minä en enää mene, jonka vuoksi menin kauppialle ja pyysin häntä hommaamaan minulle oman hevo-sen, jotta saisin ajaa yksin. Hän olikin heti valmis omalla hevosel-laan kyyditsemään minut ensim-mäiseen majataloon, ”senjälkeen voitte jatkaa kyydillä”, hän sanoi.

Takaisinmatka olikin aivan lois-tava, voin sanoa. Majatalossakin tarjoskeltiin kahvia. Astala tuli sillä eilisellä hevosella samaa reittiä, ja vielä keveämpiä kuin eilen lähdim-me paluumatkalle. Majatalossakin tarjottiin hyvät hämäläiskahvit ja sitten jatkoimme Jokioisiin.

Emme aikoneet Jokioisissa enää poiketa mihinkään, mutta asema-päällikkö tuli nauraen pihalle ja sanoi: ”Tulkaa nyt sisään vähäksi aikaa, niin minä vähän juttelen. Tiedänpä minä”, hän jatkoi, ”vaik-ka te ette tiedä, uutisia sieltä eilises-tä kokouspaikastakin.” — ”Mitä

nyt sitten?” sanoi Astala. ”Täällä kävi jo aikaisin aamulla eräs isäntä asialla ja minä kysyin: ”No, minkä-laista siellä kokouksessa oli, siellä-hän oli vaimoväkeäkin puhumas-sa?” — ”Joo” sanoi isäntä.

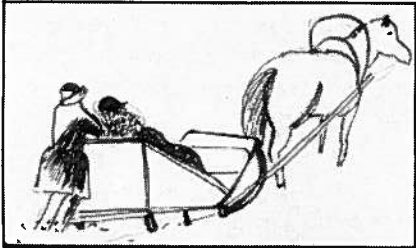
— ”No, mitä se vaimoihminen sitten sanoi?”

— ”No, en minä tiedä, mitä se sanoi, vaikka kyllähän minä siellä olin, mutta sen minä tiedän, että sitä muijaa minä äänestän, ja sillä hyvä.” — Ja Alleen nauroi kovasti. Se oli hyvä mies nauramaan.

Jokioisista lähdettiin painamaan takaisin Humppilaan ja Toijalaan ja Parolan asemalle, jonne minä jäin. Astala oli jäänyt Urjalaan, hän kun oli sieltä kotoisin.

Parolan asemalla oli vastassa kamreeri Roos, joka omalla hevo-sellaan vei minut kotiinsa, sillä seu-raavana päivänä minun piti jatkaa vaalipuheitani Hattulassa. Mutta Hattulan seikkailut, joista olisi kyl-lä paljon kerrottavaa, saavat tällä kertaa jäädä sikseen. On ollut haus-ka muistella tuota kylläkin vaivan-näköä tarjonnutta, mutta kiitollisen mielen jättänyttä Someron matkaa.

Pitkin talvea jatkoin saarnamat-kojani, jotka olin alkanut 17 p:nä lokakuuta 1906 ja joista edellä ker-rottu pyörähdys Somerolle m.m. kuului ohjelmaan, 15 päivään maa-liskuuta 1907, jolloin klo 9:ltä aa-mulla palasin takaisin Rengosta, missä edellisenä iltana oli ollut ko-kous. Ehdin juuri parahiksi klo 12:een äänestämään ensimmäisen kerran elämässäni Säätytaloon. Jouduin sittemmin sisäministerinä toimineen H. Ritavuoren viereen jonossa ja kävimme molemmat jät-tämässä vaalilippumme asianomai-seen paikkaan.

TAPIO HORILA

Somero-Seuran valokuva-arkiston vaiheita

1950-luku

Somero-Seura perustettiin 1953. Uuden kotiseutuyhdistyksen alkuajat kuluivat museohankkeissa. Valokuva-arkiston alkukokoelma, 130 kuvaa, saatiin Hämmäläis-Osakunnan tutkimusretkikunnalta, joka Somero-Seuran kutsumana työskenteli kesällä 1955 Somerolla kolme viikkoa harrastuksen mm. pitäjänvalokuvausta. Retkikunnan taitavana valokuvaajana toimi retkikunnan johtaja, osakunnan kotiseutusihteeri Osmo Salmia. Hänen kokoelmassaan on runsaasti rakennusten kuvia, mm. Someron kartanoita ja kansanrakennuksia, kauniita sisäkuvia esim. Terttilän Luukkalasta, maisemia ja henkilökuvia.

Samana vuonna entinen somerolainen, Helsingissä toimiva opettaja Väinö Hakala lahjoitti seuralle 15 valokuvaa, jotka hän oli v. 1907 ottanut Rautelasta, Pitkäljäreveltä ja kotikylästään Vilukselasta. Kuvat ovat etupäässä henkilökuvia.

Kesällä 1955 purettiin Terttilän kylässä Riutan torppaa nykyiselle museoalueelle siirrettäväksi. Purkutyötä seurasi alusta pitäen silloinen maisteri Auvo Hirsjärvi Kansallismuseosta. Hän otti purkamisen eri vaiheista Kansallismuseota varten lukuisia kuvia, joista osa on saatu Somero-Seuran arkistoon. Riutan pihapiiristä ovat myös ne kahdeksan valokuvaa, jotka johtokunnan jäsen Arvo Älli seuralle lahjoitti.

Vanhojen valokuvien keruukilpailu järjestettiin 1956. Kilpailukutsu julkaistiin Somero-lehdessä 6. huhtikuuta. Tämän jälkeen ilmestyi lehteen viikon välein viisi yllykekirjoitusta, joissa tähdennettiin mm. kuviin liitettävien selittävien tekstien tärkeyttä ja muistutettiin myös hokuttelevista rahapalkinnoista. Vihdoin 22.6. julisti Somero-lehden otsikko: ”Yli 200 valokuvaa jätettiin kilpailuun.”

Palkintolautakuntaan kuuluivat lehden päätoimittaja ja Somero-Seuran rahastonhoitaja Matti Soini, valokuvaaja Otto Aukio ja seuran puheenjohtaja Tapio Horila. Tehtävänä helpottamiseksi palkintolautakunta ryhmitti kuvasaaliin. Palkintoja jaettiin seuraavasti:

Kylänäkymät: 1. palk. Helena Hannila kuvasta Pikkupappila ja Jaatilanjoen silta 1890-luvulla.

Kunniamaininta: Asko Kavekari, Aug. Laine, Thea Eklund, Georg Haggren.

Talokuvat: 1. palk. Anna Aalto kuvasta Kerkolan Riihikankareen talo v. 1916.

2. palk. Suoma Jokinen Härkälän tuulimyllyn kuvasta.

Kunniamaininta: Rosa Järnström, Martta Tuominen, H. Ruohonen.

Työkuvat: 1. palk. K.G. Sagulin kuvasta Långsjön kartanon torpparit aterialla v. 1890.

2. palk. Heikki Nokka kuvasta Talvisillan Nokan hakotarha v. 1915.

Kunniamaininta: Amanda Saksa, Mikko V. Kurki.

Henkilö- ja tyhmäkuvat: 2. palk. Fred. Miekkaavaara Hääkuva Laukelasta 1904.

Kunniamaininta: Aug. Laine, Agata Sainio, Georg Haggren.

Saapuneiden kuvien taso oli laadultaan ja aiheiltaan kirjava. Noin 200 kuvasta voitiin hyväksyä arkistoitavaksi vain 100. 60 kuvaa, jotka piti palauttaa, Otto Aukio kuvasi uudelleen. Loput 40 saatiin lahjoituksena.

Kilpailun palkinnot jaoin Matti Soinin kanssa Someron museon vihkiäisjuhlassa 19.8.1956.

Vuoden 1956 toimintakertomuksen mukaan arkisto sisälsi tuolloin n. 400 valokuvaa, jotka seuran sihteeri Helvi Nurmi oli vuoden aikana liimannut kortistolaatikossa säilytettävälle kartongille ja varustanut konekirjoitusteksteillä.

Edellä mainittujen kokoelmien lisäksi arkistoon oli kertynyt lukuisia museorakennusten etsintäretkillä otettuja rakennus- ja henkilökuvia, pitäjänpäiväkuvia sekä runsaasti Otto Aukion ottamia kuvia museosta ja museon vihkiäisjuhlien eri vaiheista. Pertti Viitaselta oli saatu museo- ja keruuretkikuvia 16 kpl.

1950-luvun loppuvuosina, museovihkiäisten jälkeen, kertyi arkistoon kuvia mm. pihattorakennuksesta, saunasta ja riihestä, jotka tuolloin siirrettiin museoalueelle. Eero Pyhänniska oli kansani valokuvaamassa 1957 Kerkolan Lintulan navettaa ja saunaa sekä 1958 Härjänöjan Sirron riihtä ennen niiden siirtoa museoon. Eerolla oli salamavalolaite sisäkuvia varten, minulla ei.

Somero, Pitkäljärevi. Långsjön torpparit ym. työväki aterialla v. 1890. Taustalla kartanon vanha päärakennus, joka paloi 1920. Somero-Seuran kuvakilpaan 1956 K.G. Sagulin. Teksti: Terttu Sagulin. Kuva oik. ylin.

Pitkäljärevi. Mustalaisleiri Hovirinnan mäessä n. 1910. Oikealla seisomassa ylioppilas Jarl Ungern, myöhemmin rautatiehallituksen yliarkkitehti, oli Långsjön tyttären Olga Sagulinin poika. Hän on piirtänyt mm. Långsjön nykyisen päärakennuksen. Istumassa oikealta: Claus de Pont, muut unkarinmustalaisia, jotka eivät kerjänneet eivätkä tulleet asuntoihin. Terttu Sagulinin albumi 1985. Teksti: Terttu Sagulin ja T.H. Oik. kesk.

Kerkola. Riihikankareen talo v. 1916. Päärakennus v:lta 1880. Taustalla ns. Vaarintupa ja luhetti. Oikeassa reunassa talli ja kolme lattiä. Vas. varastorakennus, jonka alla holvattu kivikellari. Henkilöt Kalle ja Anna Aalto, tilan omistajat. Kuvan lähetti Anna Aalto Somero-Seuran kuvakilpaan 1956. Teksti: Bruno Aalto ja T. H. 1985. Oik. alin.

Hyvää Joulua ja
Menestystä Vuodelle 1993
POHJOLA PYHTIÖT

POHJOLA SUOMI-SALAMA EUROOPPALAINEN
ILMARINEN

SOMERO, Joensuuntie 31, puh. 47 555

Hyvää Joulua ja
Onnellista
Uutta Vuotta
Kampaamo
Leena Laine
puh. 485 164

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta

**PALMAN
AUTOKORJAAMO**
JOUKO LÖNNQVIST

OHRATIE ☎ 924-462 56, 31400 SOMERO

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta

**Sähköurakointi
J. Mäenpää & Co**

PUH. 46 715 ja 483 152

Joulu
kirkossa
kohdataan

Someron seurakunta

Hyvää Joulua ja
Onnea uudelle vuodelle
Kosmetologinen Hoitola
Ritva Heino Ky

Joensuuntie 28, 31400 Somero (924) 46588

— POPPANAKUTEITA — NEULELANKOJA YM.
— MATONKUTEITA — KANKAITA
— MATTOJA — LOIMIA LUOTUINA
— KUTOMATARVIKKEITA

SOMERON LANKA Ky
Ohratie (ohikulkutien varressa) puh. 46 816

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta

SOMERON METSÄNHOITOYHDISTYS RY

Joensuuntie 35, 31400 Somero
puh. 924-46 320, 924-485 264

Hyvä kampaamo
MUOTITUKKA
JUKOLASSA
tehokas
solarium

Muotitukka

KAMPAAMO

naisille ja miehille

puh. 47 169

ÄLÄ MAKSA LIKAA!

Joka arkipäivä AAMUSTA — ILTAAN

PYSYVÄSTI HALPAAN HINTAAN

MEILTÄ LÖYDÄT: ELINTARVIKKEET, TALOUSTAVARAT,
LAHJATAVARAT, KEMIKALIOIT, LELUT, TYÖKALUT,
PAPERI- JA KOULUTARVIKKEET, KEVYT TEKSTIILI
YM. YM. YM. NOIN 2000 TUOTETTA.

HARTWALL LAATUJUOMAT JOKA JANOON

TULE TEKEMÄÄN TOSI REILUA TASARAHA 10:- KAUPPAA

Someron

SÄÄSTÖHALLI

H. SÄIPÄ Ky puh. 459 04

TERVETULOA! MA—PE 9—20, LA 9—15

RAUTAKAUPPALVELUA
TEHOSTUNEESTI SOMEROLLA

SKR Koskisen Kulma

SOMERO HÄRKÄTIE 1
PUH. 488 411 - 488 422

Joulurauhaa kaikille
asiakkailleen toivottaa
PIKA-PYYKKI

puh. 46 878

*Hyvää Joulua
toivottaa*

SOMERKOPIO OY
Joensuuntie 31, p. 47 105

**Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta
T. Tamminiemi ja Kumpp.**

Hyvää Joulua
ARVO VIRTANEN Oy
puh. 45 688

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*
Leninki ja Asuste

Hyvää Joulua!

Wi. Someron Varaosa Ky
Joensuuntie 43, 31400 Somero
puh. 924-46818, fax. 924-47251

Kirja on usein
ystävälle paras
lahja.

ONNEKASTA JOULUA

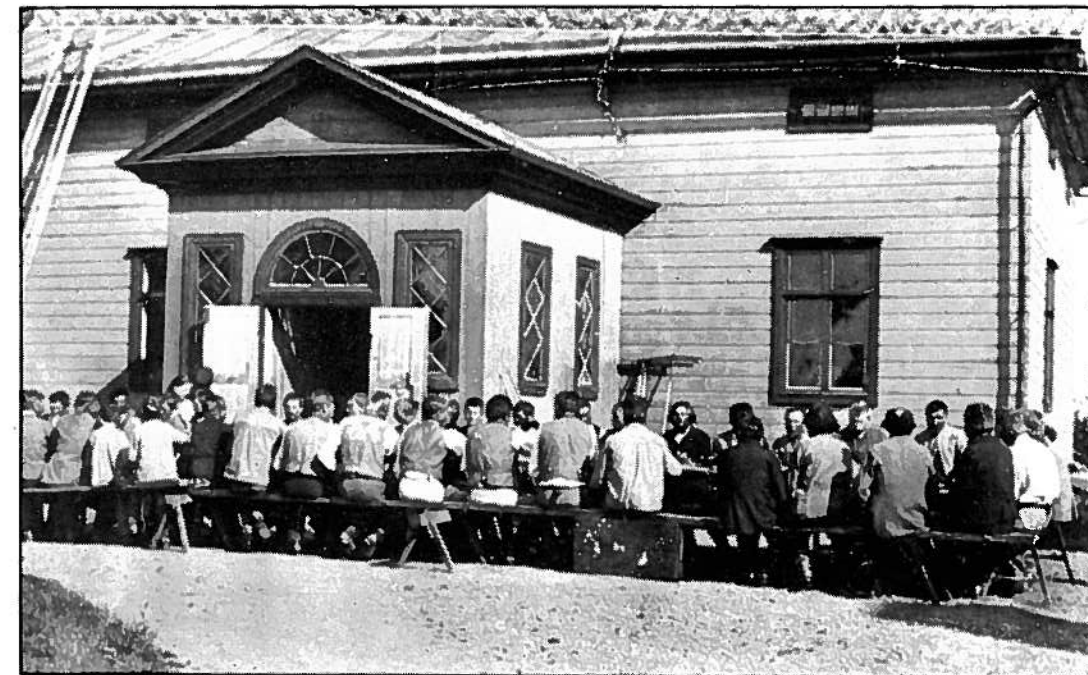
**Someron
Kirjakauppa**

**KIITTÄEN KULUNEESTA VUODESTA
JA ONNEA ALKAVALLE VUODELLE**

Teeriharju

huvikeskus

**HYVÄÄ
JOULUA
TOIVOTTAA**

1960-luku

Maaliskuun 25:ntenä 1960 julkaistiin Somero-lehdessä ”Kutsu kotiseudulliseen valokuvauskilpailuun”. Kutsujina olivat — kuten monissa keruukilpailuissakin — Somero-Seura ja Somero-lehti yhdessä. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että Somero-Seura keksi ja toteutti ideat, Somero-lehti julkaisi kilpailupropagandan, sai julkaisuoikeuden kilpailun tuloksiin ja osallistui palkintokustannuksiin. Kilpailukutsuja ja -ohjeita (”Teksti tärkeä kilpailukuviin”) ja yllykejuttuja julkaistiin pitkin kevättä ja kesää. Vihdoin 19.8. oli ennakkouutinen otsikolla ”140 valokuvaa kilpailuun”. Lähettäjiä oli 21 ja ”miltei kaikki ikäluokat olivat edustettuina”.

Ennakkouutinen kertoo edelleen: ”Eniten jätettiin aihepiirin mukaan jaoteltuna kuvia ns. rakennusryhmään, mutta miltei samaan määrään kohosi kylänäkymäkuvat. Työkuvia oli myös melko runsaasti, sen sijaan henkilökuvat, esinekuvat ja sisäkuvat olivat edustettuina vain muutamilla suorituksilla. Suurin yksityisen henkilön jättämä kokoelma käsitti 20 kuvaa.”

Palkintolautakunta oli sama kuin v:n 1956 keruukilvassa lisätynä nyt seuran sihteerillä Helvi Nurmella. Aineiston taso oli laadultaan vielä keruukilpailunkin tasoa kirjavampi. Palkintolautakunta piti arvostelutehtävää itselleen liian vaikeana. Päätettiin pyytää Kansallismuseosta asiantuntijan apua. Otin kuvat mukaani Helsinkiin, missä maisteri Auvo Hirsjärven kodissa yhden illan seurasin, kun hän valitsi kasasta mielestään eri sarjojen parhaat ja määräsi myös palkintosijat.

Tulokset julkaistiin Somero-lehdessä 2.9. Uutisessa oli aukeaman mittainen otsikko ”Aulis Juvonen voitti kolme sarjaa valokuvauskilpailussa”. Lisäksi oli neljä suurikoista kuvaa voittajaotoksista. Mainitsen seuraavassa kunkin sarjan kolme parasta, jotka saivat rahapalkintoja:

I sarja: rakennukset.

1. Aulis Juvonen: Pajulan Myllyojan myllytupa.
2. Mauno Kangas: Verhon ja Nikanderin torpat Terttilässä.
3. Viljo Kajava: Riutan torppa alkuperäisellä paikallaan kuvasarjana.

II sarja: kylänäkymät.

1. Reino Vuorio: 3 kuvaa Häntälän kylästä.
2. Aarre Hammaren: Näkymä Somerniemen Keltiäisten kylästä.
3. Olavi Jussila: Näkymä Saarentaan järveltä.

III sarja: työkuvat.

1. Aulis Juvonen: Someron sahan tukkitransportti. Tukin vieritys Kirkkojärveen. Perunanistutus Kääntelässä.
2. Aarre Hammaren: Emäntä M. Seppälä aamulypsillä Keltiäisissä. Leena Rasila: Mehiläisten hoitoa Kultelassa.
3. Ritva Nuoritalo: Sienien puhdistusta.

IV sarja: henkilökuvat

1. Aulis Juvonen: Someron sahan yövartija Frans Puotsaari.
2. Aarre Hammaren: Rovasti Sorsavirta kastaa kauppias Sundelin tytärtä.
3. Irja Hanikka: 93-vuotias Matti Syrjälä Kimalasta.

V sarja: huoneiden sisäkuvat.

2. palk. Ritva Nuoritalo ja Aulis Juvonen.

Kirjapalkintoja saivat Aku Keinänen, Paul Kilpelä ja Onerva Virtanen.

Auvo Hirsjärven mukaan parhaita tasoltaan olivat rakennuskuvat, kun taas kylänäkymät olivat ylimalkaisia ja teknisesti heikkoja. Huolimatta tarmokkaista ennako-ohjeistamme useimmissa kuviin olivat tekstit puutteellisia, joten jouduimme niitä myöhemmin täydentämään. Emme olleet oikein tyytyväisiä osanottajamääräänkään. Aiemmissa kilpailuissa olimme totuneet suurempiin lukuihin. On kuitenkin hyvä muistaa, että v. 1960 ei valokuvausharrastus ollut vielä läheskään niin yleistä ja kehittyntä kuin nykyään. Pisimmällä tässä harrastuksessa oli kolmen sarjan

Kultela. Yli-Lukumiehen talon rakennuksia, myöhemmin Kallio (nyk. Lindberg). Tällä paikalla sahattiin paljon puutavaraa. Huom. lankkusaha. Kuva on 1900-luvun alkuvuosilta. Lahjoitti Somero-Seuran kuvakilpaan 1984 Mirja Kulmala. Teksti Voitto Ollonqvist. Oikealla.

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta

RAKENNUSKONEVUOKRAAMO

puh. 47 388

SOMER-RAKENNE ky

puh. 46 307, 47 588

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta

SOMERON
VESIHUOLTO
LÄMPÖKESKUS
TALKKARI OY

Somero puh. (924) 49111
ilta- ja viikonloppupäivystys
(924) 488 228/9400-535 635

Hyvää Joulua ja liikenneturvallista vuotta 1993

Hyvää Joulua toivottaa

VALINTA MÄKINEN

Somerniemi, puh. 42 674

HYVÄÄ JOULUA JA ONNELLISTA UUTTA VUOTTA toivottaen

HÄRKÄTIE
K MAATALOUSKAUPAT
Somero 924-465 55 Koski Tl 921- 841 340

Hyvää Joulua!

Hallojan Kukka

Somero. Puh. 924-46 595

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta

ESSO
SOMERON HUOLTO OY

KENKÄPERINTEITÄ VUODESTA 1929

JALKINELIIKE

V. PELTOMÄKI KY

JOENSUUNTIE 17, PUH. 485 075

KENKIÄ - LAUKKUJA - KÄSINEITÄ - SUKKIA
AINA EDULLISEEN HINTAAN.

Hyvää Joulua

ja

*Onnellista
Uutta Vuotta*

**SOMERON
OSUUSPANKKI**

**SOMERON
SÄÄSTÖPANKKI**

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta

Sampo-yhtiöt
Someron Konttori

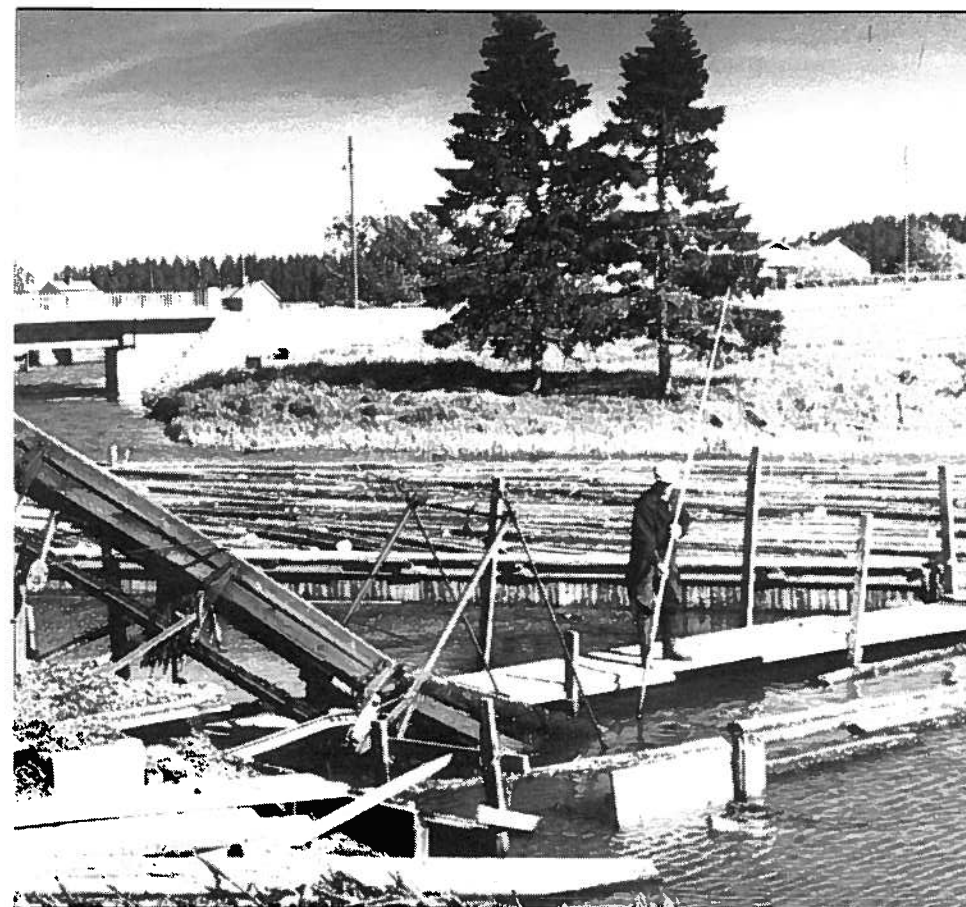
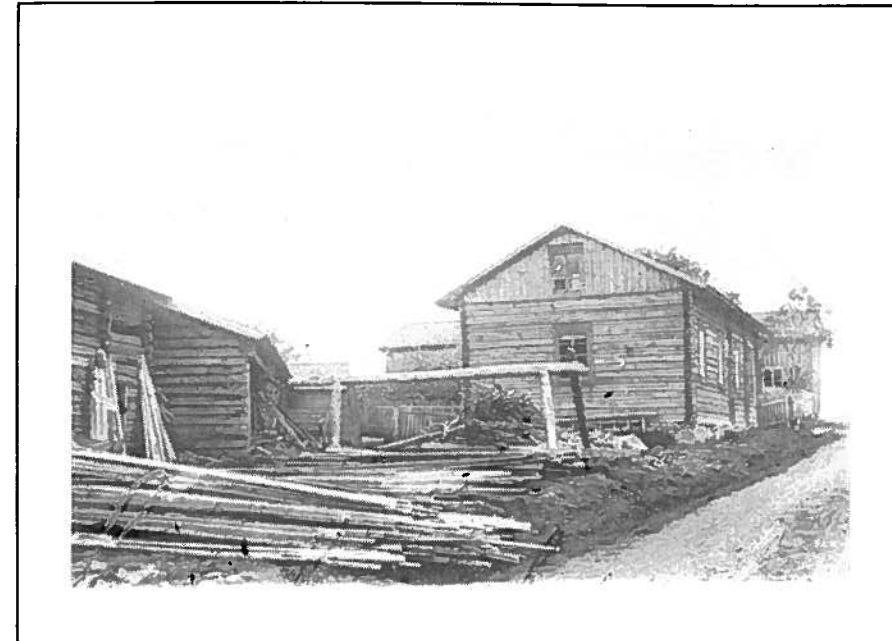
Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta
kaikille somerolaisille
toivottaa

Jussin Baari
puh. 45 443

Hyvää Joulua ja
Onnellista
Uutta Vuotta

SOMERON KUNTA

Joensuu. Someron Sahan tukkitransportti ja Nikolai Usvajärvi. Somero-Seuran ja Somero-lehden valokuvauskilpailu v. 1960. 1 palkinto sarjassa työkuvat. Valok. kesäk. 1960 Aulis Juvonen.

voittaja, Someron puhelinosuuskunnan toimitusjohtaja Aulis Juvonen.

Rahapalkintoja jaettiin yhteensä 30000 vanhaa markkaa, josta Somero-lehden osuus oli 20000 vmk. Lisäksi jaettiin neljä kirjapalkintoa. Jako tapahtui kirjailijamatinean yhteydessä kansalaiskoulussa 30.10.

Auvo Hirsjärvi arvosteli kuvat ja Otto Aukio kuvasi palautuskuvat uudelleen korvauksetta. Toimintakertomuksen mukaan Somero-Seuran valokuva-arkisto lisääntyi v:n 1960 aikana noin 200 kuvalla.

1960-luvun alkuvuosina etsittiin museoon jälleen uusia rakennuksia. Pajarakennusten ja -kaluston etsintätarkeilla Somerolla, Somerniemellä ja Kuusjoella otin seitsemästä vanhasta pajasta yleis- ja detaljikuvia, joista oli hyötyä, kun v. 1961 museoon siirrettyä Talvisillan Uuden talon pajaa sisustettiin.

Somero-Seura oli 1963 ostanut Auvo Hirsjärveltä saamamme viheen perusteella Metsämaan Korvenkylän Niittymäestä museota varten tuulimyllyn. Kun tuulimyllyä Paul Kilpelän, Eero Suutelan ja kahden rakennusmiehen kanssa lähdettiin purkamaan, tuli Aulis Juvonen mukaamme valokuvaajaksi. Ennen purkamista ja purkamisen aikana Aulis otti tuulimyllystä kymmeniä yleis- ja detaljikuvia Somero-Seuran kuva-arkistoa varten. Taas oli valokuvista hyötyä, kun museoalueella myllyä pystytettäessä piti tarkistaa, että koneistoa koottaessa sen osat tulivat oikeisiin paikkoihin. Juvosen harrastusta osoittaa sekin, että hän teki aiheesta myös lyhytfilmin "Tuulimyllyn tarina", jolla hän 1964 voitti valtakunnallisessa kilpailussa 3. palkinnon.

Museorakennusten etsintätarkeiltä ja itse museosta on arkistossa 1950- ja 60-luvulta n. 150 valokuvaa. Uutterin museon ulko- ja sisäkuvien ottaja on ollut Otto Aukio. Niitä on monesti käytetty kotiseudullisten julkaisujen kuvitukseen. Kansanrakennusten kuvaamiseen erikoistunut Kansallismuseon amanuenssi Auvo Hirsjärvi, josta jossakin vaiheessa oli tullut fil.lisensiaat-

ti, oli kiinnostunut Someron museosta ja kävi kuvaamassa sen rakennuksia useaan otteeseen.

Matti Soinin ollessa Somero-lehden päätoimittajana ja Kyllikki Kujanpään toimitussihteerinä Somero-Seuralla oli lehteen läheiset suhteet. Ne näkyivät mm. siinä, että saimme arkistoon lehdessä julkaistuja valokuvia mm. museolla vietetyistä juhlista tai näyttelyistä. Joskus antoivat kuvia myös Salon Seudun Sanomien ja Turun Sanomien toimittajat.

Museonrakentajien työkuvia ei ole laskettu mukaan edellä mainittuun 150 kuvan ryhmään. Elis Elorannan, Kalle Vuorisen ym. urakamiesten sekä talkooporukoiden työkuvistakin kertyy n. 45 kuvan kokoelma.

Helena Hannilan kokoelmasta saatiin 1961 kuvia etupäässä Joensuun kylän näkymistä ja ihmisistä 1900-luvun alkuvuosilta. Näistä tehtiin 30 kopiota, jotka kuvien lainaajan kanssa tekstitin.

Helsingissä asuva toimittaja Arne Söderström kirjoitti 1965, että hänen isänsä, Seeterin kartanon entisen omistajan Knut Söderströmin jäämistössä on joukko Somerolla otettuja lasinegatiiveja, jotka hän haluaisi lahjoittaa Someron museolle. Vuosina 1967-68 kävin hakemassa negatiivit, joista Otto Aukio valmisti 60 kopiota. Aiheet ovat etupäässä Hirsjärveltä ja lahjoittajan arvion mukaan vuosilta 1898-1915. Maisemien ja henkilöiden tunnistamiseksi tein Arne Söderströmin luokse kaksi matkaa ja lisäksi kaksi matkaa Seeterin kartanoon, missä Aarne ja Juhani Torkkomäki auttoivat tunnistamistyössä. Myös Somero-lehdessä julkaistujen kuvien ja tiedustelujen avulla päästiin selville eräiden kuvien henkilöistä.

Valokuvaaja Olavi Virtanen kuvasi 1969 eräät niistä maisemista, jotka Knut Söderström aikanaan oli ikuistanut. Kuvat julkaistiin rinnakkain Someron Joulussa 1969. Silloin voitiin todeta, paljonko näkymät olivat n. 60 vuodessa muuttuneet. Nyt voitaisiin jo kuvata samat maisemat uudestaan.

Isännöitsijä V.A. Lindqvist Helsingistä lahjoitti 1969 tekstitettyjä valokuvia Pitkäljärven kylästä, useimmat kuvat v:lta 1904.

Opettaja Elina Lahtinen lahjoitti 1969 15 valokuvaa edesmenneen

opettajan Ruusa Hakalan jäämistöstä. Niistä suurin osa on Joensuun kylän näkymiä 1920-luvulta. Kyllikki Kujanpään ja Somero-lehden avulla tunnistettiin talot ja ihmiset.

Sylvänä. Sylvänän keskuksen välittäjä rva Esteri Kulmala. Sylvänän käsikeskus oli viimeinen käsivälitteisistä kyläkeskuksista Somerolla ja Somerniemellä. Välitystyötä hoiti sama suku n. 40 vuotta. Somero-Seuran ja Somero-lehden valokuvauskilpailuun v. 1960 Aulis Juvonen.

Somero-Seuran ja Somero-lehden valokuvauskilpailussa palkittuja. Henkilöt vas. Irja Hanikka, Onerva Virtanen, Ritva Nuoritalo, Aarre Hammarén, Paul Kilpelä ja Aulis Juvonen. Kuvasta puuttuvat Olavi Jussila, Viljo Kajava, Mauno Kangas, Aku Keinänen, Leena Rasila ja Reino Vuorio. Palkintojen jako kirjallisen matinean yhteydessä kansalaiskoulussa 30.10.1960. Valokuva: Otto Aukio.

**Sähkösuunnittelutoimisto
HEIMO OJALA KY
NIKKILÄNKATU 5
30100 FORSSA
PUH. 916-25725**

**RAUHALLISTA JOULUA JA
MENESTYSTÄ ALKAVALLE VUODELLE**

**PUNAMULTA
KEITTOMAALIT**

T:MI E. PELTOKANGAS

KUUSJOKI, PUH. (924) 347 601

*Hyvää Joulua
ja
Onnellista
Uutta Vuotta
Kaikille Ystävilleen
toivottaa
Somero-Seura*

OLAVI VIRTANEN

Erämuseon karhu tervehtii someroseuralaisia.

1970-luku

Neiti Tyyne Suutelalta Rautelasta saatiin 1970 uudelleen kuvattaviksi 38 valokuvaa, joista suurin osa on Kalle Suutelan ottamia 1920-luvulla Rautelasta ja sen ympäristöstä. Veera Suutelalta saatiin tekstit, Otto Aukio kuvasi jälleen uudelleen.

1971 emäntä Helmi Kaivo antoi Häntälän kuvia uudelleen kuvattavaksi.

1973 saatiin lahjaksi Eila Aaltoselta kuvia mm. Härkälän tuulimyllystä ja sahasta, Svante Nordgreniltä Härkälästä kuva Kirkonmäeltä Tupalan torpasta, joka hajotettiin 1910-luvulla. Rouva Aili Hiisivirta Salosta on luovuttanut tätinsä Rosa Järnströmin jäämistöstä lukuisia valokuvia Someron maisemista ja somerolaisista 1910-luvulta lähtien. Kyllikki Kujanpää on auttanut tunnistuksessa.

Prof. Pertti Virtarannalta saatiin Someron murrekirjan toimittamisvaiheessa otettuja haastattelukuvia 9 kpl.

1974 vanhoja valokuvia jäljennettäväksi ovat lainanneet Maria Grönholm, Georg Haggren, Brita Pohjanheimo ja Jussi Uunimäki, joilta on kirjoitettu muistiin myös tekstit. Georg Haggrenilta on saatu myöhemminkin monta kertaa mm. Ävikin kartanon ja Someron suojeluskunnan kuvia.

1974 toimittaja Eero Järvinen oli oppaanani Pusulan Kärkölässä Kalle Nummilan luona, missä kuvattiin mm. malkakattoja. Näistä Kalle oli osan itse tehnyt ja piti niitä nykyajan kattoja parempina. Järvinen lahjoitti otoksensa Somero-Seuralle.

1975 lahjoitti Brita Pohjanheimo kaksi harvinaista valokuvaa. Toinen on Someron Työväenyhdistyksen vappujuhlasta v. 1908. Toisessa kuvassa ovat opettaja Ida Sjöblad, Aleksandra Pettersson-Järvinen ja taiteilija Engla Pohjanheimo Joensuun kylän Rauhalassa (nykyisen linja-autoaseman kohdalla) kahvipöydän ääressä v. 1906. Valokuvaajana oli Viktor Auer Turusta.

1977 valokuvaaja Olavi Virtanen on lahjoittanut 10 kpl valokuvia

heinäkuun pitäjänpäivästä.

1978 edelleen Olavi Virtanen on valmistanut maksutta valokuvia Somero-Seuran päivällistilaisuudesta 19.3.78.

1978 Hanna Seleniukselta on saatu kopioitavaksi vanhoja valokuvia.

Elokuun ajaksi 1978 järjestettiin museossa Aila Talosen avustamana valokuvanäyttely, joka käsitti osan seuran arkiston kuvista. Näyttelyä esiteltiin etukäteen Somero-lehdessä useita kertoja. Toivottiin yleisön tutustuvan arkistoon ja käyttävän sitä hyväkseen esim. liikelaitosten ja yhdistysten historiikeissa. Samalla toivottiin saatavan lisäselvitystä aikaisemmin ilman riittävää tekstiä jääneisiin kuviin, kuten saatiinkin. Näyttelyä ajatellen oli jo keväällä aloitettu seitsemän vuoden tauon jälkeen valokuvatekstien puhtaaksi kirjoittaminen kartongille, mikä oli seuran uuden sihteerin Eija Alitalon huolena. Valokuvaaja Olavi Virtanen kiinnitti valokuvat ilmaiseksi.

Vaivalloista tietojenkeruuta näyttelykuvien henkilöistä ym. harrastivat mm. Kyllikki Kujanpää, Voitto Ollonqvist ja Aila Talonen.

Näyttely kannusti uusiin hankintoihin. Syksyn 1978 kuluessa pyydettiin ja saatiin käyttöömmme —joko uudelleen kuvattavaksi tai lahjaksi — yli 90 vanhaa valokuvaa. Seuraavassa luovuttajia: Otto Aukio, Joensuusta 2 kuvaa, Hilikka Koivisto, Lamminkylä, 6 kuvaa, Jussi Suhonen, Lahden kylä, 5 kuvaa, Katri Mäntylä, Lahden kylästä 4 kuvaa, Maila Lehti Kivisojalta 2 kuvaa, Taimi Lehtimäki Pyölistä ja Lahden kylästä 18 kuvaa, Lydia Lehtimäki Pyölistä 5 kuvaa, Hannes Alitalo Sylvenälta ja Ollilasta 14 kuvaa, Raili Hovila, Hirsjärveltä ja Vanhalan kartanosta 10 kuvaa, Elma ja Mirjam Lahti yhteensä 18 kuvaa lahjaksi (osaksi Talvisillan valokuvaajan Hilma Kanervan ottamia) Härkälästä, Harjusta ja Joensuusta, Hilja Nurminen 8 kuvaa lahjaksi Sylvenälta, Kaino Aura Häntälän kuvia 1930-luvulta.

Useimmissa tapauksissa noudin kuvat luovuttajan kotoa tai hän toi ne asuntooni, jolloin samalla kyse- lin ja kirjoitin tekstikonseptin valmiiksi puhtaaksikirjoittajaa varten, jos tietoja oli saatavissa.

Paljonko tähän aikaan tuli kuvia

Kyllikki Kujanpäältä ja Voitto Ollonqvistilta, on jäänyt laskematta kai siksi, että he ovat oma-aloitteisesti kartuttaneet arkistoa tekstittämällä kuvilla jatkuvasti, joten tämän syksyn koko saalis lienee toistasataa kuvaa.

Kuvia saatiin lahjaksi n. 30, joten loput piti ennen palautusta valokuvata uudelleen. Olavi Virtanen teki tämänkin lahjatyönä.

Somero-lehti antoi edelleen arvokasta apua julkaisemalla vanhoja valokuvia tunnistettaviksi.

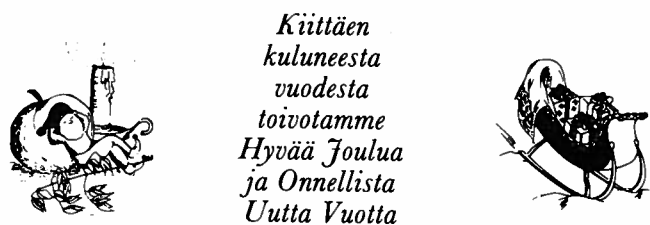
1979 vanhoja valokuvia saadaan edelleen lainaksi tai lahjaksi. Kaino Aura on antanut 3 kpl mm. työmaakuvia 1930-luvulta, Antti Sallinen Kerkolan kuvia 3 kpl ja Vilho Kuusela 5 kuvaa Etelä-Somerolta. Bruno Aallon kanssa maaliskuussa olimme pyydystämässä kuvia Talvisillalta, jolloin Anja Mäkilältä saatiin 15 ja Ester Vikstedtiltä 10 valokuvaa teksteineen. Talvisillan kuvista suurin osa on kylän oman valokuvaajan Hilma Kanervan ottamia 1920-luvulla. Bruno Aalto hankki myöhemmin vielä Talvisillan Luukkalasta 9 valokuvaa teksteineen.

Joulukuussa 1979 Somero-lehti kertoi, että Voitto Ollonqvist ja Karin Karlström ovat antaneet arkistolle kuvia. Omaisilta on saatu opettaja Elina Lahtisen jäämistöstä vanhoja valokuvia, joista osa on hänen tallettamiaan opettaja Ruusa Hakalalle kuuluneita kuvia. Elina Lahtisen kokoelmaan sisältyy Kirkonpiirin koulun oppilaista ja opettajista 32 ryhmäkuvaa, joista valittavasti puuttuvat sekä vuosiluvut että nimet.

Bruno Aalto on tuonut Kerkolan Maire Aholalta ja Toivo Rintalta lainaamia ja tekstittämiään vanhoja valokuvia. Näitä Olavi Virtanen on edelleen lahjatyönä uudelleen valokuvannut ja kiinnittänyt.

Jussi Suhonen on tuonut 1979 harvinaisen valokuvan Lahden kylän kuuluisasta koulumestarista Karl Stenroosista (1839—1920). Kuva on v:n 1880 vaiheilta. Suoma Vilkiä saatiin valokuva "Maija päiviltä" v:lta 1910.

Ajankohtaisia kotiseudullisia kuvia on saatu Somero-lehdeksi ja Salon Seudun Sanomilta. (Toim.kert. 1979.)

*Kiittäen
kuluneesta
vuodesta
toivotamme
Hyvää Joulua
ja Onnellista
Uutta Vuotta*

Kp KAMERA-PISTE
Joensuuntie 36, Somero
Puh. 924-47 210

VELI SISKÖ
Tervetuloa
Joensuuntie 36 Somero
Puh. 488 575

Hyvää Joulua toivottaa

Someron Puutarhapalvelu Ky

Joensuuntie 34.
Palvelu joka päivä klo 9-19,
Kesoi! AUTO-MATTI asemalla

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

**Someron
KEMIKALIKAUPPA**

Joensuuntie 28, Somero, puh. 485 217

**Kun ols joulukim palamatoij
ja uus vuas menis ilmap
valkjav vaaraa**

**toivottaa
VAKUUTTAVA SOMEROLAINEN**

**HÄMEEN-UUDENMAAN
LÄHIVAKUUTUS**

puh. 46 147

Someronjoen rannalla. Lahden kartano n. 1915. "Frimanska", Mäkilän Manta. Manta oli Mäkilän torpan isännän Frimanin vaimo. Kesti neljä päivää, kun hän kerran kuussa pesi, mankeloi ja silitti kartanon pyykin.
Lars Forteliuksen albumi (kopio 1992). Teksti Lars Fortelius ja Katri Mäntylä.

Somero, Joensuu. Osuusliike Oraksen liiketalon rakennusporukka 1938.
Vasemmalta: Gunnar Peltovako, Sulo Venho, Eino Lahti, Toivo Heino (Halkivaha) (pukki selässä), Sulo Salminen (valkoinen puku), Erkki Narvio (edessä), Jussi Raitanen (takana oikealla) tuntematon (edessä oikealla).
Elma Lahden albumi 1978. Teksti: Elma Lahti ja T. H.

1980-luku

1980 Toini Tuominen ja Soini Klemelä Kerkolasta ovat lainanneet tai lahjoittaneet toistakymmentä vanhaa valokuvaa, joihin Bruno Aalto on kysellyt ja kirjoittanut tekstit. Lainatut kuvat Olavi Virtanen on jälleen kuvannut uudelleen. Samana vuonna otin 8 valokuvaa Vilukselan vanhoista taloista ja muista nähtävyyksistä entisen vilukselaisen Eino Tammisen opastamana.

Vilho Kuusela Terttilästä toi poikien rippikoulukuvan v:lta 1920. Mielenkiintoista kuvassa on mm. senaikaisten nuorten pukeutuminen.

1981 Helga Virtanen Kivisojalta on lainannut kaksi valokuvaa: Korven talo v. 1912 ja Pajulan työväentalon rakennusvaiheesta 1924. Tuula Kämi on hankkinut tekstit.

Voitto Ollonqvist on tekstittänyt seuraavat kuvalahjoitukset: Aino Merivuori Hirsjärveltä on antanut kolme valokuvaa apteekin (nyk. Roppilan krouvi) rakennukselta v. 1929. Juho Merikalliolt Ahteenpäästä on saatu kuvat Petrellin ja Dahlbergin liiketalojen rakennuksilta n. 1927–28. Linda Linden Pappilan kylästä on antanut kuvan Härkälän touvilautasta (1920-luku).

Tuula Kämin tekstittämät 16 vanhaa valokuvaa Pajulasta on saatu Olavi Virtasen uudelleen kuvamina 1981.

Tapio Horila on valokuvannut arkistoa varten samana vuonna Koistuhdan, Terttilän ja Pitkäjär-

Kuva vasemmalla. Talvisilta. Seisomassa valokuvaaja Hilma Kanerva, oik. hänen äitinsä, vas. hänen sisarensa ja tämän mies Korte Kiikalasta, 1920-luku. Anja Mäkilän albumi 1979. Teksti Anja Mäkilä ja T.H.

Retkeläiset Lopen vanhassa kirkossa.

Lopen vanhan kirkon saarnastuoli.

"Emme varmasti tiedä, onko joku näistä pulloista Avikin, mutta tämän näköisiä nekin olivat 150 vuotta sitten."

Kolehmainen.

Lasin historia alkaa jo Kleopatrian ajoilta. Museossa on mm. roomalaisten kyynelpulloja. Kun joku oli kuollut, ystävä keräsi kyyneleensä pulloon ja lähetti leskelle. Mitä enemmän oli nestettä pullossa, sitä suurempaa surun määrää se osoitti.

Lasimuseossa on suomalaisen lasin historia perusteellisesti. Alakerassa on lasinvalmistusvälineitä, puhalluspillejä, lasin sulatusupokkaita, pullojen ja puristelasin vanhoja muotteja ja ensimmäinen automaattinen pullojentekokonekin. Se herätti aikoinaan kovaa vastustusta, kun se teki lasinpuhaltajat työttömäksi.

Toisessa kerroksessa on lasiesine-kokoelmat, ikivanhoista mahapul-loista nykyaikaiseen taidelasiin. Täällä viihtyisi lasin harrastaja

vaikka useampia päiviä hartaan näköisenä nenä vitriinien laseissa kiinni.

Lasimuseon pihalla retkeläiset jakaantuivat. Voitto Ollonqvist meni luovuttamaan lupaamansa sinappipurkin museoon, ryhmä naisia lähti edullisille lasiostoksille ja loput, miesvaltainen ryhmä, käveli pihan toiselle puolelle erämuseoon. Sielläkin oli tilattu opas kertomassa mielenkiintoisia yksityiskohtia vanhoista metsästysasioista, miten peuran kaatopaikalle piti heti tehdä nuotio, muuten voi sattumalta paikalle saapunut toinen metsästäjä vaatia osaa saaliista, tai miten noidutun pyssyn sai uudelleen toimimaan ampumalla ehtoollisleipiä.

Erämuseon aulassa oli "Vuoden luontokuvat" näyttely. Pääsimme oikein läheltä tutkimaan valtakun-

nan parhaita luontokuvia.

Retken viimeinen kohde oli Riihimäen työväentalomuseo. Se on rakennettu Tammelan Teurolle 1906 ja sieltä siirretty Riihimäelle. Rakennuksessa on sali, näyttämö, lipunmyyntikoju ja kanttiini. Sinne on kerätty julisteita, valokuvia ja kalustoa eri työväentaloista. Salin penkit ovat Pitkäjärven työväentalosta Somerolta.

Kotimatalle lähdettiin toista tietä. Ajettiin Kytäjän kartanon maiden halki. Voitto selosti kartanon historiaa laajasti retkeläisille.

Somerniemen eteläreunalla ohitettiin Someron rajakilpi ja autosta kuului: "Tultiin kotja."

Raimo Laitinen toivottaa retkeläiset tervetulleeksi Marskin majalle.

"Riukua" kokeilemassa.

Marskin puiset kahvikupit.

420 vuotta vanha kelopuu Marskin majan kaiteena.

Sunnuntaiaamuna, elokuun yhdeksäntenä, lähti iloinen joukko retkelle Someron torilta. Matkan olivat suunnitelleet Eino Lähteenkorva ja Voitto Ollonqvist. Härkätietä pitkin mentiin. Voitto tarttui linja-auton mikrofooniin ja aloitti matkaselostuksen: "Voin tässä korottaa ääntäni kun ei ole emäntä mukana."

Portaassa katseltiin ministeri Puran taloa ja Räyskälässä lentokoneita. Pian oltiin jo perillä ensimmäisessä kohteessa, Marskin majalla Lopen kunnan Salon kylässä.

Majaa esitteli tottuneesti Raimo Laitinen. Hän tiesi kaiken majan historiasta keloopuun kieroutumiseen. Majan ovat rakentaneet Ruokajärvellä 62 valittua ammattimiestä kenraali Raappanan johdolla.

Sodan loppuvaiheessa maja purettiin ja siirrettiin aluksi varastoon ja viimein nykyiseen paikkaansa Lopelle.

Majassa oli alunperin turvekatto, mutta Lopella se korvattiin malkakatolla, joka ei mädännyt rakenteita. Tuvassa on vuosienkerta laskien 420 vuotta vanha harjahirsi.

Marskin majan edustalle on tänä vuonna valmistunut kenttävartioasema Sisu, jossa on juoksuautoja, piikkilankaesteitä, maahan kaivettuja korsi- ja tärkeä yksityiskohta — riuku.

Kahvin juonnin jälkeen matkaa jatkettiin Lopen vanhalle kirkolle. "Santa Pirjo" on puukirkko vuodelta 1665. Kirkon pieni pysäköintipaikka ei oikein riittänyt suurelle autollemme. "Lisää kaasua, täällä on puita edessä", neuvoivat taka-

penkiläiset. Kuljettaja oli sentään salaa harjoitellut ja pystyi kääntämään linja-auton vaikka liikkumattilaa oli vain pari metriä. Retkeläiset marssivat jonossa ylös mäellä sijaitsevaan kirkkoon.

Olivatkohan ihmiset pienempiä vanhaan aikaan, päivitteli moni, väantäytyessään ahtaaseen kirkon penkkiin. Hiljennettiin kuulemaan selostusta kirkon historiasta. "Näiden irrallisten lattialautojen alle on joskus haudattu vainajia." Pistin sormeni oksanreistä ja nostin lautaa. "Ei siellä enää ketään näy."

Retken seuraava kohde oli Riuhmäen lasimuseo. Menimme sisään ruokalaan, jossa lasilautaset jo odottivat pöydillä nälkäisiä retkeläisiä. Hyvän aterian jälkeen jatkettiin paremmin syventyä lasin historiaan. Museota esitteli Anne-Maarit

Viluksela. Oikealta: Matti, Katri, Valfrid ja Kerttu Ylitalo, Laina Rehvonen ja Paavo Kilpi 1933. Somero-Seuran kuvakalpaan 1984 Hilka Kunnas, Nummela. Teksti: Kerttu Jaakkola o.s. Ylitalo.

ven maisemia. (Toim.kert. -81.)

Kesäkuussa 1982 Somero-lehdessä kiitetään seuraavista kuvalahjoituksista:

Ensio Männistö ("Enska") on antanut kolme valokuvaa teksteineen Paltasta ja Ollilasta, mm. perunannostoa Haakan pellolla n. v. 1905—06 esittävän kuvan.

Saara Tuorila Syvänojalta on antanut kaksi valokuvaa teksteineen Kerkolan kansakoulusta vuosilta 1918 ja 1919.

Kyllikki Kujanpäältä on saatu viisi valokuvaa teksteineen Joensuusta 1910—1920-luvulta.

Opettaja Toivo Sorma Tampereelta on lähettänyt kuusi harvinaista valokuvaa isänsä opettaja Pietari Sorman jäämistöstä sekä vanhempiensa kuvaan kuuluvan selosteen. Pietari Sorma oli Kirkonpiirin kansakoulun opettajana 1884—1927.

Olavi Virtanen on lahjoittanut viisi valokuvaa Somero-Seuran vuosikokouksesta 28.2.1982, jolloin seura sai uuden puheenjohtajan, Tuula Kämin.

Somero-Seuran toimintakertomus v:lta 1982 mainitsee vanhojen valokuvien lahjoittajina Ester Savi-

kurjen, Olavi Virtasen, Tapio Hori-lan, Tuula Kämin ja Voitto Ollonqvistin. Vuoden tapahtumista on saatu kuvia Voitto Ollonqvistilta ja Pekka Salmiselta.

Someron kunnan koululaitoksen 100-vuotishistoriikka varten keräämistäni vanhoista ja uudemmistakin koulukuvista on osa liitetty Somero-Seuran kuva-arkistoon. Koulukuvissakin oli tunnistuspuuhaa, ennen kuin kirjan 71 kuvan kaikki tekstit olivat valmiina.

Someron Työväenyhdistyksen valokuvanäyttelyssä Somero-Seura oli mukana lainaamallaan valokuvilla.

Seuran sihteeri Eija Alitalo on järjestänyt arkistokuvia aiheiden mukaisiin ryhmiin. (Toim.kert. -82.)

1983 Museovirastolta on saatu valtionapua valokuva-arkiston koristoinnin jatkamiseksi. Tekstien kopiointia arkistokortteihin ja kuvien kiinnitystä niihin on jatkanut somerolainen opiskelija Helena Hartikka.

1983 Lahja Aukiolta saatiin lahjaksi 18 valokuvaa Someron kirjaston tapahtumista 1959—81. Mukana seurasi selvitys numeroiduista

kuvista. Lahja toimi Someron kirjaston hoitajana 1937—1981.

Somero-Seura järjesti jälleen Somero-lehden tukemana vanhojen valokuvien keruukilpailun, joka alkoi 1. marraskuuta 1983 ja kesti tammikuun loppuun 1984. Tänä aikana kuusikymmentä henkeä jätti kilpailuun kuvia. Näin runsasta osanottoa ei ole ollut yhdessäkään aikaisemmassa Somero-Seuran kotiseudullisessa kilpailussa, joita siihen mennessä oli järjestetty kolmatakymmentä.

Somero-lehden helmikuun 21. päivän numerossa kerrotaan, että kilpailuun jätettiin 1150 valokuvaa. Oma luokkaansa oli Lahja Aukion osuus. Hän jätti Otto Aukion ottamia kuvia 458 kpl, josta määrästä hän lahjoitti Somero-Seuralle 435 kpl. Osa kuvista oli tekstitetty. Otokset alkavat 1940-luvulta. Joukossa on runsaasti kuvia Someron keskustaajamasta 1940—60-luvulta. Kilpailu-uutisessa todetaan, että Aukion kuvien dokumenttiarvo on melkoinen, koska joukossa on paljon sanomalehtien tilaamia kuvia.

Kilpailukuvia arvosteltaessa kiinnitettiin huomiota paitsi niiden

määrään myös laatuun ja harvinaisuuteen. Suurena ansiona pidettiin huolellisesti laadittuja tekstejä.

Palkituista kolme ensimmäistä sijaa saivat etupäässä Somero-lehden myöntämää lahjarahaa. Toinen ja kolmas palkintosija piti jakaa osanottajien tasaväkisyyden vuoksi. Lisäksi jaettiin kymmenen suunnilleen samanarvoista tunnustuspalkintoa, jotka olivat kirjoja.

Rahapalkinto: I Lahja Aukio, 458 kuvaa, osassa teksti. II Elma Lahti, 31, useimmissa teksti, Härkälästä. Selma Luvijoki, 14, teksti, hyviä työ- ja kyläkuvia Ihamäestä. III Alma Kenno, 16, hyvät teksti, Kultelasta. Hilikka Kunnas, 10, teksti, Talvisillan kuvia. Aune Pohjanvuori, 45, vähän tekstejä, uudelleen kuvaukseen 21, harvinaisia kuvia keskustaajamasta 1920-luvulta. Ellen Sund, 19, teksti lähes kaikissa, kuvia Palikaisista.

Tunnustuspalkintoina kirjoja: Sulo Alén, 10 kuvaa, 9:ssä teksti, Allan Heinonen 34 kuvaa ilman tekstejä: Etupäässä henkilökuvia. 10 kpl tarkistettaviksi. Suoma Jaakkola, 6 kuvaa, teksti, Lahden ja Ävikin kartanokuvia. Marja-Leena Kaija, 7, useimmissa teksti, mm. Lahden kartanokuvia. Eine Koskinen, 94 kuvaa, vähän tekstejä, jää 32 etupäässä henkilökuvia Jaatilas-ta ja Härkälästä. Leo Lounaranta, 4 kuvaa, hyvät teksti. Kalle Pirttilä, 6 kuvaa, hyvät teksti, Kultelasta. Heimo Söderström, 6 kuvaa, tekstit, rakennuksia Hirsjärveltä. Helvi Torkkomäki, 21 kuvaa, osittain tekstitetty, Pajulasta. Laila Vikstedt, 9 kuvaa, täsmälliset teksti, Kopilan ja Talvisillan kuvia.

Palkintolautakuntaan kuuluivat Olavi Virtanen, Tapio Horila, Kyllikki Kujanpää, Eija Alitalo ja arkistoi-ja Helena Hartikka.

Palkinnot jaettiin Somero-Seuran vuosikokouksessa säästöpankin kerhohuoneessa 26.2.1984.

Toukokuussa 1984 Somero-Seura ilmoitti Somero-lehdessä, että kilpailuun lähetetyt palautettavat valokuvat saa noutaa lehden toimittuksesta toimitussihteeri Kyllikki Kujanpäältä.

Seuraavat henkilöt olivat lahjoitaneet kilpailukuviaan Somero-Seuralle: Sulo Alén, Lahja Aukio, Ella Grönholm, Helga Hannula, Allan Heinonen, Marjaana Koivula, Eine Koskinen, Mirja Kulmala, Leo Lounaranta, Hellen Lyly, Oili Mäenpää, Olga Mäkelä, Aune Riikonen, Laila Vikstedt ja Aili Virta.

Edelleen kerrotaan, että palautettavista kuvista valokuvaaja Olavi Virtanen on tehnyt hyviä kopioita, jotka monessa tapauksessa ovat selventäneet vanhaa valokuvaa.

Lisäksi mainitaan, että kuvien tekstitys, jonka Tapio Horila on ottanut tehtäväkseen, jatkuu. Tekstittäjä tulee ottamaan kilpailijoihin yhteyttä, milloin tarvitsee lisätietoja. Somero-lehti on luvannut apuaan tunnistuksessa.

En silloin arvannut, että edessäni olisi 1 1/2 vuoden ajoittain lähes päätoiminen urakka, joka ei rajoitu-isi vain kilpailukuviin, vaan tulisi käsittämään Somero-Seuran koko silloisen valokuva-arkiston.

Tilan säästämiseksi lainaan Somero-Seuran toimintakertomusta v:lta 1985:

”Tapio Horila on saanut heinäkuussa 1985 loppuun toista vuotta kestäneen Somero-Seuran valokuva-arkiston tekstitys- ja tarkistus-urakan. Vanhojen valokuvien v. 1984 päättyneen keruukilpailun saaliista on tekstitetty 509 kuvaa. Kilpailun jälkikeruussa mm. Terttu Sagulinilta, Kerttu Kunnakselta ja Katri Mäntylältä saatuja kuvia on tekstitetty 141 kpl, siis yhteensä 650 kuvatekstiä. Lisäksi on tarkistettu arkiston entisen kuvamateriaalin tekstitystä. Työtä varten on suoritettu n. 90 henkilöhaastattelua ja arkistotutkimusta. Eniten on haastateltu Kyllikki Kujanpäättä, jonka kanssa on tarkistettu suurin osa Someron keskustan kuvista. Hän on ollut apuna myös Somero-lehden arkistossa, jonka vanhoista vuosikerroista on löytynyt teksti lukuisiin kuviin.

Tulevaa kotiseudullista kuvateosta varten on arkistosta valittu ja aihepiireittäin ryhmitelty 928 edustavaksi katsottua kuvaa kirjan tule-

van toimittajan työn helpottamiseksi.

Kyllikki Kujanpää on tunnistanut ja tekstittänyt kirkonkoulun entisten opettajien Ruusa Hakalan, Hilma Sirolan ja Elina Lahtisen jäämistöön kuuluneet kovat albumikuvat, yhteensä 35 kpl.

Voitto Ollonqvist on hankkinut ja huolellisesti tekstittänyt n. 50 vanhaa valokuvaa ja lukuisia uusia.

Olavi Virtanen on jäljentänyt ja kuvannut arkistoon yhteensä 160 kuvaa. Arkistoa on kartuttanut myös Mauri Kämi ottamillaan kuvilla.”

Näin toimintakertomus. Sallittaneen vielä eräitä täsmennyksiä. Agronomi Terttu Sagulinin lainaamat 32 valokuvaa olivat harvinaisia jo siksi, että suurin osa niistä on otettu 1890-luvulla. Eräät liittyvät maamme maatalouden historiaan, kuten kuvat Långsjön kuuluisasta maanviljelys-, puutarha- ja karjanhoitokoulusta, jonka maanviljelysneuvos Waldemar Sagulin perusti ja johon oppilaita tuli pitkin Suomea. Historiallisia ovat edelleen kuvat Sarjan kartanosta, Hovirinnan kieverista ja Långsjön kalanviljelylaitoksesta.

Arvokkaita ovat myös Kerttu Kunnaksen säilyttämät lasinegatiivit Aarne Mäntylän 1910-luvun otoksista Ihamäestä ja Hirsjärveltä sekä Katri Mäntylältä löytyneet lisäkuvat Lahden kylästä. Elokuussa 1985 saatiin vielä Veikko Tammelta lainaksi 10 valokuvaa, joukossa mm. harvinaisia sisäkuvia Someron suojeluskuntatalosta 1930-luvulta.

Toivomastani yleissomerolaisesta kuvateoksesta on sanottava, ettei sille toistaiseksi ole ilmaantunut tekijää.

Voitto Ollonqvistin kuvasaaliin merkittävänä osana ovat kuvat rakennustyömailta eri puolilta Suomea, jotka häntä rakennusalan ammattimiehenä ovat kiinnostaneet. Hän on sitkeästi jututtanut rakentajaveteraaneja, kuten Lauri Hakamäkeä, kunnes on saanut kuviin kaikkien työporukan jäsenten nimet.

Tarkistustyön aikana ajautui ko-

Oven lukko aukeaa kevyesti ja hän istahtaa portaille solmimaan kengännauhoja. Kummallista, että vasemmassa kengässä on pitemmät nauhat.

Hän kaappaa reppunsa hihnasta mukaansa ja sammuttaa valon huoneestaan. Samoin olohuoneesta ja keittiöstä. Keittiön kello näyttää aikaa yhdeksän viisikymmentä. Taas myöhässä! Hän rientää ulos ovesta, nappaa matkalla auton avaimet ja takin kainaloon ja lukitsee oven.

Pitäisikö auto pestä, kun se näyttää niin likaiselta? Ainakin se käynnistyy hyvin, tosin rikastinta joutuu käyttämään melko lailla. Mies vähentää ryyppyä heti, kun auto käy tasaisesti. Turha rasittaa ympäristöä enemmän kuin on pakko. Tässä vaiheessa ajatus joukkoliikenteestä käväisee hänen mielessään, mutta se ei onnistu aiheuttamaan minkäänlaista syyllisyydentunnetta hänessä ja poistuu turhautuneena ajatusmeluun.

Auton kello näyttää kymmentä. Mies avaa radion kuunnellakseen uutiset. Pyyhkimet vinkuvat edestakaisin tuulilasilla, joten hän vaihtaa ne tihkuasentoon. Afrikassa nähdään taas nälkää ja soditaan. Mies sulkee auton ilmanoton, koska edessä on sikala. Työttömien määrä on taas lisääntynyt. Vasemmalla on pelto jätetty kesannolle, koska viljelyskasvien juuret eivät yllä alentuneeseen pohjaveteen saakka. Oikealla Jyrkinharjun pumppaamo. Sekään ei ole ollut toiminnassa sen jälkeen, kun öljyrekka kaatui tuossa mutkassa. Öljyä valui pohjaveteen ja se on ilmeisesti lopullisesti pilalla. Lama jatkuu edelleen. Mies sulkee radion ja kohentaa asentoaan. Sumu näyttää hälvenevän.

Somero-Seura kiittää

Kuluneen vuoden aikana Somero-Seura on saanut seuraavia lahjoituksia:

Georg Haggren: Helmi Haggrenin ostama osakeyhtiö Suomenmaan osakekirja, joka on päivätty 26.3.1930 ja jonka allekirjoittajana on mm. Kyösti Kallio.

Tuntematon lahjoittaja: 2000 mk Somero-Seuran koululaisille järjestämän kotiseudullisen kirjoituskilpailun palkintojen jakamista varten.

Lars Fortelius: vanhojen valokuvien kopioita.

Olavi Virtanen: valokuvakopioita Juha Tammen vanhoista valokuvista ja Verner Lähteenkorvan lasinegatiiveista.

Maila Lehti: ryyji.

Mikko Klinga ja Airi Hiden: katto-päreitä.

Juhani Talonen: maakaira.

Lounais-Suomen sähkö: sähköpylväitä.

Tuovi Söderström: kaakeleita.

Antti Hakamäki: jauhoseula.

Esko Ruostela: kirnu, keritsimet.

Heimo, Ojala: palovaroitinjärjestelmän suunnittelutyötä.

Esko Peltokangas, Kuusjoki: puna-multamaalia Syrjälän makasiinin (Somero-Seuran maatalousesinevarasto) maalaamiseen.

Someron kunta: koulumuseoesineitä Hirsjärven koulusta Pajulan koulumuseoon.

Someron helluntaiseurakunta: vanhoja teksteilejä.

Talkoita:

Toukokuussa useana iltana katto-päreiden tekoa Kämillä: Esko Helminen, Voitto Ollonqvist, Lauri Känkänen, Eino Myllylä, Lauri Myllylä, Tuula Kämi, Mauri Kämi, Markku Kämi.

Pärekattotalkoot museolla 27.6. ja 4.7.: Voitto Ollonqvist, Kyllikki Känkänen, Jussi Soininen, Outi Ta-

lonen, Juhani Talonen, Aila Talonen, Reijo Mattila, Antti Mäkelä, Esko Helminen, Erkki Aalto, Jorma Aalto, Aimo Alaranta, Pertti Sallinen, Lauri Känkänen, Mikko Paakkonen, Markku Kämi, Mauri Kämi, Kari Järvinen, Heimo Ojala, Eino Myllylä, Olavi Virtanen, Ritva Helminen.

Ojankaivutalkoot palovaroitinjärjestelmää varten: Esko Helminen, Juhani Talonen, Jorma Aalto, Kari Järvinen.

Heinäniittotalkoot suviheinäviikon keskiviikkona — kiitos lukuisille niittäjille ja kiitos emännille.

Viljakamasiinien järjestelytalkoot: Esko Helminen, Voitto Ollonqvist, Eino Lähteenkorva, Outi Talonen.

Koulujen museopäivän, 18.5., esittelijät ja työnäytösten antajat: Reino Tammi, Eeva Haapala, Erkki Aalto, Ensio Männistö, Esko Helminen.

Kotiseutuaiheisen kirjoituskilpailun suunnittelu ja arvostelu: Tapio Horila, Tuula Kämi, Nella Lindberg, Pekka Salminen.

Syrjälän ladon maalaustalkoot: Sirkku Kurkikangas, Outi, Aila ja Juhani Talonen, Esko Helminen, Jorma ja Erkki Aalto, Kari Järvinen, Voitto Ollonqvist, Antti Mäkelä, O. Vahtera, Eeva Syrjälä.

Hirsjärven koulun vanhojen koulumuseoesineiden valitsemis- ja siirtotalkoot: Voitto Ollonqvist, Aila Talonen, Sirkku Kurkikangas, Nella Lindberg, Jouni Häkkinen, Tuula Kämi. Kiitämme kaikkia Someron Joulun tekemiseen ja markkinointiin osallistuneita.

Kiitämme kaikkia lahjoittajia ja muita Somero-Seuran toimintaa tukeneita ja toiminnassa mukana olleita niin yksityisiä kuin yhteisöjä, erityisesti Someron kuntaa Somero-Seuran työn tukemisesta, Someron seurakuntaa ja Somerpainoa hyvästä yhteistyöstä.

Onnea vuodeksi 1993.

Levä ja öljy — mausteita vedessä?

enää, miettii mies ja jättää verhon auki.

Mies liu'uttaa kaapin oven toiselle puolelle ja kaivaa puhtaat alushousut sukien seasta. Hän avaa oven ja kohtaa tyhjäksi jätetyn talon yksinäisyyden. Keittiössä palaa yksinäinen loisteputki ja jääkaappi surisee hiljaa. Muut ovat jo menneet.

Kuuma vesi syöksähtää suihkusta sinivihreitten läikkien täplittämälle valkoiselle laattalattialle. Mies säätää lämpötilaa hieman viileämmälle ja siirtyy suihkun alle. Vesi huuhtoo hänen selästään yöllisen hien nihkeän tunteen ja päälaelta kasvoille ryöppyävä vesi herättää hänet lopullisesti. Nyt ei enää ole paluuta, ajattelee hän ja hautaa salaisen ajatuksensa lämpimästä sängystä.

Hän ottaa saippuan ja saippuoi itsensä puolihuolimattomasti katselessaan, kuinka kuuma vesi höyryää kylmällä kaakelilla. Pieni ikkuna katonrajassa on jo aivan höyrystä. Hän huuhtoo saippuan pois ja kääntää nupista vielä hieman viileämmälle. Nyt vesi on sopivaa kasvoille. Mies sulkee silmänsä ja kastelee ja saippuoi kasvonsa. Sitten hän suihkuttaa kasvoistaan ja käsiään huolellisesti pois kaiken saippuan. Hän ei halua sitä silmiinsä, eikä sen puoleen vettä. Vaikka lehdessä luki, että sitä voi käyttää pesuvenenä, saattaisi se silti ärsyttää silmien herkkiä limakalvoja.

Lehdessä todettiin myös veden hinnan taas nousseen, joten mies luopuu lämpimästä virrasta ja sulkee hanan. Viemärikin näyttää olevan taas tukossa. Lattiakaivon ritilä kelluu lammikon pinnalla. Tyypillistä, vaikka vesi syövyttää putkistoja, se ei silti pysty pitämään viemäriä auki.

Mies poistuu pesuhuoneesta takahuoneeseen. Lämpötilanvaihtelu saa ihon kananlihalle. Hän ottaa pyyhkeen ja kuivaa itsensä huolellisesti, ettei mitään kemikaaleja jäisi iholle. Hän kuivaa hiuksensa pyyhkeeseen ja on onnellinen tummista hiuksistaan. Vaaleat kun vaihtavat mielellään väriä metallipitoisessa vedessä.

Mies vetää vessan, napittaa farkkunsaa ja pesee kätensä. Pyykkikoppa näyttää pursuavan yli, mutta sen täytyy nyt odottaa, koska pesuaine on päässyt loppumaan. Pitäisiköhän vaihtaa pesuainemerkkiä, kun tuota nykyistä täytyy laittaa niin paljon, että saa puhdasta pyykkiä. Vaikuttavatkohan veden kemikaalit vaatteisiin. Äiti ainakin sanoi laknoiden vaihtaneen väriä, kun hän kerran unohti ne sateeseen.

Mies leikkaa itselleen viipaleen kotona leivottua leipää, sivelee voimariinia pinnalle ja höylää pari juustonviipaleita päälle. Kurkku saa hänen puolestaan jäädä jääkaappiin. Kuka tietää, mitä myrkyjä siinäkin on? Hän ottaa maitoa ja kaataa sitä lasiin. Tänä lasi ei tuoksu kummalta, vaan tavallisen neutraalilta. Maito on sentään hyvää. Liedellä on puurokattila ja sen vieressä tyhjä vesitölkki kumollaan. On tainnut taas olla kiire aamulla? Mitäköhän lehmille muuten juotetaan?

Mies laittaa hammasharjan takaisin kaappiin ja purskuttelee mukillisen loppua suussaan. On tämä kanssa. Viime viikolla sentään sai hampaiden pesuvettä ottaa hanasta, mutta nyt suositellaan purkitettua vettä käytettäväksi siinäkin. Hän tunkee mukin kaappiin ja sulkee peilioven. Hän vilkaisee siihen ja haroo hiuksiaan järjestykseen.

Ollila. Juho Karvia toukotöissä Uudentalon pellolla. Taustalla talon 1940 palanut päärakennus. Kuva 1920-luvulta. Somero-Seuran kuvakalpaan 1984 Aune Riikonen.

ko Somero-Seuran valokuva-arkisto, 9 laatikkoa, vähitellen pieneen työhuoneeseeni asuntoni yläkertaan. Kun vihdoinkin heinäkuun lopussa 1985 siirsin laatikot takaisin Somero-Seuran arkistoon kunnantalon kellariin, tunsin oloni helpottuneeksi. En enää sen jälkeen nähnyt painajaisunia Somero-Seuran korvaamattoman arvokkaan valokuva-arkiston tuhoavasta kotini tulipalosta.

Aila Talonen joutui osittain tuuraamaan Helsingissä asuvaa opiskelijatyttöänsä Helena Hartikkaa, joka oli palkattu arkistoa kortittamaan. Aina kun sain erän valokuvia tekstitettyä, Aila haki ne minulta ja toimitti tyttarelleen. Tämä kopioi kuvan taakse kirjoittamani

tekstin arkistokorttiin ja kiinnitti sen jälkeen kuvan korttiin. Kun Helena oli saanut erän valmiiksi, toi Aila sen minulle tarkistettavaksi ja vei samalla uuden erän kortistojalle. Tätä jatkui kuukausitolkulla.

Tämän ohessa Aila oli heti valmis töihin, kun Somero-Seuran piti järjestää Aholaan elokuussa 1985 vanhojen valokuvien näyttely. Olin valinnut arkistosta 130 Someron keskustaajamaa esittelevää valokuvaa, joista näkyi keskustan rakentamisen ja kehitys vuosisadan alusta nykypäivään. Aila hoiti kuvien "riipustamisen" tottuneesti, kun ensin oli haettu Kiiruun koulusta Esko Helmisen autolla raskaat telineet, joihin kuvien taustat voitiin kiinnittää. Näyttely avattiin 17. elokuuta

ja se kesti viikon. Kiinnostunutta yleisöä riitti. Kuvateksteihin toivottiin korjauksia, mutta niitä saatiin perin vähän.

Somero-Seuran vuosikokouksessa 1985 puheenjohtaja Tuula Kämi kehui minua ja antoi minulle Somero-Seuran lahjana Hämeen Heimoliiton toimittaman historiateoksen "Kun toimeen tartutaan" kiitoksena valokuvatekstien jatkuvasta urakoinnista".

1985 otin Joensuun kylästä arkistoa varten 14 valokuvaa.

1985 lahjoitti Someron entisen kirkkoherran A. E. Laaksin veljentytär, kotiseutuneuvos Aune Laaksi Kuorevedeltä Somero-Seuralle 25 valokuvaa. Lahjoittaja on antanut kuviin tekstit. 1989 Aune Laaksi lahjoitti lisäksi 13 valokuvaa, joiden tekstitykseen saatiin apua Aune Korvenojalta. Molemmat lahjoitukset ajoittuvat 1920–30-lukujen Somerolle, pääaiheina Someron papin silloiset asukkaat ja Someron yhteiskoulun alkuvuosien oppilaat.

1987 saatiin huomattava lahjoitus, kun Lahja Aukio luovutti Somero-Seuralle edesmenneen Otto Aukion negatiiviarkiston, joka sisältää tuhansia negatiiveja ja ajoittuu vuosiin 1945–1980. Lahjoituksen ottivat vastaan Esko Helminen, Mauri Kämi ja Voitto Ollonqvist. Arkisto on sijoitettu Someron Säästöpankin tiloihin. Toistaiseksi ei ole pystytty löytämään ja palkkaamaan arkistolle käsittelijää. Asialla olisi kiire. Lahja Aukio olisi halukas auttamaan negatiivien käsittely- ja tunnistustyössä. Samalla on hyvä muistaa, että Otto Aukion kuvatuotannosta on arkistossamme ennestäänkin sangen edustava valikoima.

1987 rouva Susanna Sovijärvi-Viljanen Forssasta lähetti vanhempiensa jäämistöstä 28 valokuvaa, joista suurin osa on 1920-luvun Somerolta. Rouva Viljasen isä Thorsten Oksanen oli Someron osuuskaupan ensimmäinen hoitaja. Osassa kuvia on osuuskaupan ensimmäisiä rakennuksia ja henkilökuntaa, joiden tunnistuksessa saatiin jälleen Kyllikki Kujanpäältä apua.

1990-luku

1990 seuran kunniapuheenjohtaja vietti syntymäpäiväänsä, ja samana vuonna julkistettiin Somero-Seuran kustantama juhla-kirja Lehtori ja hänen syrjähyppynsä, joista tapauksista lieene tippunut arkistoonkin jokunen kuva, samoin kuin Someron ja Somerniemen kulttuurimaisema ja vanha rakennuskanta -teoksen julkistamisesta.

Lahden kylässä korjattiin talkoil-la Mäenpään aitan malkakattoa ja museolla niitettiin heinää, molemmat ikuistamisen arvoisia asioita.

1991 on Antti Hakamäki lahjoittanut vanhoja valokuvia.

1992 lähetti eläinlääkäri Lars Fortelius Lapinjärveltä 11 kopiota Lahden kartanossa etupäässä 1910-luvulla otetuista valokuvista. Lähettäjä on liittännyt kuviin yksityiskohdaiset tekstit, mm. henkilöiden nimi-luettelot. Ihmisten ohessa kuvista näkyy herraskartanon huoneiden sisustus ja ulkokuvista rehevä puutarha, palvelusväen asuntoja ja talousrakennuksia.

Verner Lähteenkorvan lasinegatiiveista, jotka Eino Lähteenkorva on tuonut käyttöömmee, on saatu täydennystä aiemmin kertyneeseen Lahden kylän kuvastoon. Juha Tammi on lainannut Somero-Seuralle Lahden kartanokuvia. Olavi Virtanen ja Aila Talonen ovat kiinnittäneet kuvia kartonkeihin Virtasen lämpökoneella.

Valokuvissa Somero-Seuran historiaa

1970-80 -luvuilla torppamuseoon ei tullut enää uusia rakennuksia — lukuunottamatta riihen lisärakennusta 1976 — joten on ymmärrettävää, että myös museon valokuvat entisestään jyrkästi vähenivät, kun samalla rakennusten etsintäretketkin loppuivat. Sen sijaan syntyi uusia museoita. 1976 vihittiin Kultelassa savenvälä Kalle Männistön verstaasaventalajamuseoksi. 1980 alettiin Pikkupappilan kivinavetan yläkertaan kerätä kalustoa pelto-työkalamuseota varten. 1982 Someron koululaitoksen 100-vuotisjuhlien jälkinäytöksenä Tuula Kämi puuhasi Pajulan kansakoulurakennukseen koulumuseon. 1985 vihittiin Hattulasta lahjoituksena saatu ja Talosen maalle siirretty sauhupirttimuseo. Kaikista näistä museoista on kertynyt arkistoon yhteensä satakunta dokumenttikuvaa.

Torppamuseo on vanhetessaan vaatinut jatkuvaa hoitoa, josta on useimmiten selvitty talkoiden avulla. Riukuaita uusittiin 1978, riihi katettiin 1980, malkakatot uusittiin 1982 jne. Voitto Ollonqvist, joka Eero Suutelan jälkeen on toiminut talkoiden vetäjänä, on samalla ollut talkootöiden uuttera valokuvaaja. Olavi Virtanen, Mauri Kämi ja paikallislehtien toimittajat ovat myös

kartuttaneet valokuva-arkistoa otoksillaan. Yksistään talkookuvia on kertynyt toistasataa.

Arkisto peilaa Somero-Seuran toimintaa monipuolisesti. On kuvia seuran järjestämistä kilpailuista ja näyttelyistä, palkinnonjakotilaisuuksista, kokouksista ja kotiseututretkistä. Esim. vanhojen käsitöiden näyttelystä 1980 Tapio Tuomela otti arkistoon 103 värikuvaa.

Joka toinen vuosi vietettävät pitäjänpäivät ovat olleet valokuvajien erityisesti suosimia, sillä niistä on karttunut noin 200 kuvaa. Kuvista näkyy paikalliskulttuurin tyypilliset ilmiöt ja kehitys neljän vuosikymmenen aikana, koska ohjelmiin on pyritty saamaan omalta paikkakunnalta kunkin ajankohdan kyvykkäimmät kansanomaisen ohjelman suorittajat. Ulkopuolisina juhlapuhujina on esiintynyt pitkä rivi kansallisen tutkimuksen ja kotiseututyön nimekkäitä edustajia, professoreita Esko Aaltosesta ja Aulis Ojasta Unto Saloon, Pertti Virtarantaan ja Pekka Raitaseen. Kuvista näkyvät myös pitäjänpäivien poikkeuksellisen suuret yleisömäärät osoituksena somerolaisten myötätuntoisesta suhtautumisesta kotiseutuyhdistyksensä työhön.

Kuva oikealla. Somero, Joensuu. Harmonikkakilpailut Someron työväentalossa 1940-luvulla. Henkilöt vas.: Veikko Makko-nen, Lasse Santakangas, Heikki Pentti, Viljo Laiho (työväentalon vahtimestari, joka toimi kuulut-tajana), kaksi arvostelijaa, Mikko Kasari, Emil Jalava sekä Olavi Kasari. Somero-Seuran kuva-kilpaan 1984 Lahja Aukio. Teksti Lahja Aukio.

LAURA VÄLTILÄ, 5. lk, Ollilan ala-aste

Museotontun mietteitä

tilalla, jonka nimi oli, ja on ehkä vieläkin, Tuomistoja. Nimensä tila oli saanut monista tuomista, joita siellä kasvoi. Lato, jossa asustin, oli iso heinälato, joka seisoi ylväästi niityllä. Siellä oli aina mukavaa ja lämmintä.

Olin kerran kyntöaikaan oven-suussa katselemassa, kun Mikko Yrjönpoika Suutela, (Suutelan isäntä) oli siellä härkien kanssa kylvä-mässä Tuomistoja niittyä.

Juuri silloin Mikko tuli ladon viereen, jätti härät siihen ja istahti maahan. Hän alkoi puhua itseksseen. Minä hipsin siihen viereen ja kuuntelin.

Mikko sanoi:

”Ei minusta isännäksi ole. Lähden Turkuun lukkarikouluun!”

Sitten hän lähti.

Mikko meni lukkarikouluun ja valmistui siellä hyväksi kanttoriksi. Mikko Yrjönpoika Suutela alkoi pitää konsertteja ympäri Suomea. Hänestä tuli hyvin kuuluisa.

Silti Mikko oli samanaikaisesti Suutelan isäntä, kunnes kuoli, jonka jälkeen Mikko Mikonpoika Suutela tuli isäntä.”

Tonttu vaipui hetkeksi muistoi-hinsa, mutta palasi sitten taas kertomuksen pariin:

”Nyt se lato, jossa minä asuin, on ajan myötä siirretty tänne museoon puuvarastoksi. Muuton mukana minä vaihdoin virkaani latotontusta museotontuksi. Olen kuullut, että jomonen sukupolven ajan ovat isännät vaihtuneet monta kertaa.

Olen myös kuullut, että härät ovat vaihtuneet kaiken maailman koneisiin. Nyt olen kyllä iloinen ja onnellinen täällä museossa. Täällä ei ole koneita, täällä on rauhallista ja kaikki on niin kuin ennen. Ja kaiken lisäksi ihmiset saavat käydä täällä katselemassa vanhoja rakennuksia, esineitä ja oloja.

En ole täällä nähnyt yhtä ainoata ihmistä, joka ei olisi ollut kiinnostunut tästä kaikesta.”

Sitten minä sanoin ihastuksissani: ”Jos lupaat, ettet pelästy, niin kerron sinulle erään jutun.”

Tonttu lupasi pahaa aavistamatta.

”Se oli todella mielenkiintoinen tarina, ja se, jolle sinä sen kerroit, on ihminen. Pieni ukko vieressäsi

on peukaloni”, minä tunnustin.

Tonttu aikoi ensin pötkiä paikoon, mutta huomasi minun olevan ystävällinen.

Sitten sain idean, jonka esitin tontulle:

”Haluaisitko nähdä Tuomistoja nyt? Sen isäntänä on nykyään isäni.”

Tonttu oli heti innokas lähtemään.

Nostin tontun taskuuni ja lähdimme linja-autoasemalle.

Tonttu oli hämillään moisesta ajopelistä kuin linja-auto.

Kun olimme perillä, se kummas-teli:

”Nämä vanhat rakennukset minä muistan, mutta entä nuo uudet!”

Tonttu ei ollut koskaan kuullut puimureista, traktoreista ynnä muista.

Se sanoi:

”Vie minut takaisin museoon.”

Ja sitten taas lähdettiin.

Kun saavuimme takaisin museoon, tonttu juoksi suoraan puu-vajaan ja huusi:

”Kyllä museo on sentään paras paikka!”

mallekin tunnistajalle, saati sitten minulle. Siinä Someron raikasta ilmaa puhalltellessa unohtuisivat varmasti suurkaupungin pahatkin myrkyt.

Haluaisin näyttää vielä Someron lukuisat kartanot. Ehkäpä tekisimme toisen, kokonaan kartanoille pyhitetyn pyöräretken. Tietenkään emme painelis suoraan asuttujen kartanoiden ovista sisään, vaan tyytyisimme ihailemaan niitä ulkopuolelta.

Sokerina pohjalla vierailisimme Hiidenlinnassa. Samalla reissulla käväisisimme Somerniemen kesätorilla, jossa tunnelmaa riittää.

Perjantai-iltana veisin vieraan seuraamaan Someron yöelämää. Siitä tulisi unohtumaton kokemus, sillä harvassapa maassa näkee niin

useita ihmisiä samalla kertaa päisään! Ja mikäs sen suomalaisempaa.

Jos vierasmaalainen sattuisi valitsemaan vierailunsa ajankohdaksi Suviheinäviikon, veisin hänet jokaiseen hyväksi katsomaani tapahtumaan. Talvella avantouinti ja pitkät hiihtoretket olisivat kaksi ehdotonta asiaa.

Ympärisin vieraan täyteen perunalaatikkoa, ohrapuuroa ja muita somerolaisia perinneruokia sekä kertoisin hänelle kyllästymiseen asti Someron merkkihenkilöistä: Monosesta, Somerjoesta ja — kumppaneista —. Myös Someron historian ”jänskät” kohdat kuuluisivat pöytäkeskusteluihin.

Onhan tietenkin sekin vaihtoehto, että vieras ei Someroon todella tutustuttuaan haluakaan lähteä siel-

tä! Kun vihdoinkin saisin hänet ajettua kotiansa, voisin todeta oppineeni kotikunnastani vähintään yhtä paljon kuin vierasmaalainen konsanaan! Jää vain arvailujen varaan, mitä vieras kotimaassaan Somerosta kertoisi. Jäivätkö mieleen kauniit maisemat ja härkäpatsas vaiko vain hullut ihmiset, jotka menivät ilko-sillaan ja vapaaehtoisesti istumaan 100-asteiseen huoneeseen ja hakkasivat itseään koivunoksilla? Tekekö hän näkemästään kateellisena Hiidenlinnan kopion, muistaako hän suomen kielestä vain pahimmat kiro sanat? Jos hän muistelee hiukankin hyvällä suomalaista ruokaa, Chiewitzin suunnittelemaa kirkkoamme, torielämää ja hieman jöröjä somerolaisia, tiedän oppaan tehtäväni onnistuneen!

Kotiseutuaiheinen kirjoituskilpailu tuotti hyvän sadon

Somero-Seura julisti syyskuussa kotiseutuaiheisen kirjoituskilpailun itsenäisyytemme juhluvuoden kunniaksi ala-asteiden 5.- ja 6. -luokkalaisille, yläasteen 8.- ja 9. -luokkalaisille ja abiturienteille.

Kirjoitukset olivat hyvä-tasoisia. Ala-astealaiset kirjoittivat mm. museoton-tun mietteistä ja isoäidin koulumuistoista. Vanhat valokuvat olivat suosittu aihe yläasteella.

Somero-Seura jakaa 1 000 markkaa palkintoina kullekin kouluasteelle ja lisäksi kirjapalkintoja.

Palkintosummasta 2 000 markkaa oli Somero-Seuralle lahjoittanut tunte-mattomana pysyttelevä henkilö.

Palkinnot jaetaan kou-lulaisille 5.12. koulujen itsenäisyysjuhlissa.

Palkituiksi tulivat seu-raavat:

Ala-aste: 1) Laura Välttilä Ollila 2) Laura Helisten Joensuu ja Kimmo Veijalainen Kirkonmäki, 4) Marketta Vainio Ollila, 5) Markus Timonen Joensuu.

Yläaste: 1) Marjo Juottonen, 2) Leena Laaksonen, 3) Juho Paajanen ja Hanna Syrjälä, 4) Jussi Kulmala ja Tiina Seppälä, 5) Hanna Harjula ja Sanna Vastamäki.

Lukio: 1) Eija Tetri, 2) Jussi Rodriguez, 3) Tanja Korte.

HANNA SYRJÄLÄ, Someron-Kiikalan ya 8D

Vierasmaalaisen

oppaana kotiseudullani

Näin taivaallista unta. Siinä puhelin soi ja vastasin siihen. Langan päästä kuului selkeällä suomen kielellä: "Täällä on Tom Cruise vaan moi. Ajattelin tulla teille viikoksi." Heräsin onnesta hikisenä.

Ikävä kyllä en ole ennenkään nähnyt enneunia, mutta uni aiheutti kuitenkin sen, että aloin miettiä, mitä olisin Somerosta Tomille tai kenelle tahansa ulkomaalaiselle näyttänyt. Ehkä jonakin seesteisenä päivänä vielä opastankin jotain vierasmaalaista Somero-tietouteen.

Ensimmäiseksi vein hänet saunaan. En kuitenkaan omaamme vaan jonkun tuttavan, jonka sauna

on järven tai muun vesialueen rannalla. Mikäs sen suomalaisempaa, kuin köpötellä 100-asteisesta saunasta 20-asteiseen järveen, ja taas takaisin saunaan. Jos vierasmaalainen kestää tämän tajuissaan, hän tulee kestämään Suomen matkansa aikana mitä tahansa!

Ehdoton nähtävyys Somerolla on tietenkin kuparikattoinen ja tiilinen kirkko viitteenkymmeneentsemään metriin kohoavine torneineen. Kertoisin vieraalle arkkitehdin nimen lisäksi, että istumapaikkoja on 1500, tornissa kaksi kirkonkelloa ja että Kristuksen kirkastusta kuvaava alttaritaulu on E.J. Löfgrenin maalaama.

Torpparimuseo olisi seuraava kohde. Siellä härkäpiahdon, tallin, aitan ja muitten ylväitten rakennusten seurassa kuulee tosiaan histo-

Kävelin kerran hiljalleen museossa tutkiskellen esineitä ja rakennuksia, kun huomasin puuvajan pienessä raossa vilahtavan jotakin pientä.

Kurkistin koloon, ja näin seinän vieressä pikkuruisen tontun.

Siinä kurkkiessani tonttu istahti ja vaipui mietteisiinsä. Halusin kysyä siltä, mitä se mietiskeli. Ajattelin, että tonttu saattaisi pelästyä, jos näin iso ihminen menisi sinne juttelemaan.

Niinpä piirsin peukalostani tontun, laitoin peukaloni tontun viereen ja muuttaen ääntäni kysyin: "Mitä sinä mietit?"

Tonttu pelästyi ensin, mutta huokaisi kuitenkin helpotuksesta huomattessaan, että kysyjäkin oli pieni.

"Muistelin tässä nuoruuttani", se vastasi unelmoiden.

"Kerro minullekin", pyysin.

Tonttu epäröi hetken ja sanoi sitten:

"No, ota sitten mukava asento, sillä tämä voi kestää kauan."

Sitten tonttu alkoi kertoa.

"Ennen kuin minusta tuli museo-tonttu, olin tavallinen latotonttu

Somero, Joensuu. Svenssonin (Elomaan) perhe kesällä 1909. Seisomassa vas. Esteri, Yrjö, Anni ja Einari. Istumassa Klaara, isä Kaarle sylissä Jussi, äiti Maria sylissä Irja, sitten Lauri ja Martti. Edessä istuu Erkki. Alkup. kuvan omistaa Hilikka Rechard, Hämeenlinna, välittänyt Hilikka Koivisto 1978. Teksti T. H.

Yleistä

Kun edellä on esitelty valokuva-arkiston kertymistä, on voitu kertoa vain eräiden kilpailuiden tuloksista ja mainita niiden lisäksi enemmän tai vähemmän täsmällisiä esimerkkejä siitä, mitä arkistoon on tullut muuta tietä. Nimeämättä on jäänyt kymmeniä ihmisiä, jotka ovat muistaneet arkistoa yhdellä tai vain muutamalla valokuvalla. Tätä kirjoittaessani muistin esim. Someron Joulun monivuotisen päätoimittajan Osmo Rekolaisen, joka 1981 antoi arkistolle kuvaamansa 8 otoksen sarjan Someron Kylämäestä, Pälkönkiukaasta, Linjankoukusta ja Piikainpajusta, kaikki jo nimeltään kiinnostavia kohteita.

Jonkinlaisen yleiskuvan saamiseksi esittelen seuraavassa joitakin arkiston aihepiirejä, jotka ovat mielestäni paikallisesti luonteellaisia tai muuten mielenkiintoisia.

Maantieteellisesti suosituin kuvauskohde on ollut Someron Joensuun kylä lähiympäristöineen, joista arkistoon on kertynyt noin 200 kuvaa. Vuosisadan alussa ilmiö selittynee sillä, että keskustassa on asunut aktiivisia ihmisiä, jotka ovat halunneet ikuistaa silloisen elinympäristönsä valokuviin. Myöhemmin kuvaamisesta ovat huolehtineet mm. kotiseutuhenkiset ammatillaiset Otto Aukio ja Olavi Virtanen, jotka kumpikin ovat saaneet ansioistaan

Somero-Seuran kunniakirjan.

Joensuuta paljon vähemmälle huomiolle ovat jääneet pitäjän muut kylät. Hirsjärven kauniit järvimaisemat ovat tulleet liikekeskuk-sen jälkeen ehkä eniten kuvatuiksi. Siitä ovat vastanneet Knut Söderström, Aarne Mäntylä, Osmo Salmia ja Tuulikki Heino (8 valokuvaa 1960). Muiden kylien kuviissa pääkohteina ovat rakennukset.

Someron kaltaisesta viljelyspitäjästä on kertynyt runsaanseläisesti maatalousaiheisia kuvia aivan vuosisadan alkukymmeniltä saakka, alun toistasataa kuvaa. Suosituin aihe on elonleikkuu, mutta sen lisäksi on kuvia mm. viljanpuinnista,

sonnanajosta, emännistä lampai-
neen ja porsaineen, isännistä hevo-
sineen toukotöissä.

Laaja-alaiseen 50 kuvan liikenne-
ryhmään mahtuu monenlaista yrit-
täjää. On maitokuskeja ensin hevo-
sineen, sitten autoineen. Vanhim-
mat henkilö- ja linja-autot ovat
kiinnostaneet myös valokuvaajia.
Vanhimpiin kuuluu kuva Kustaa
Korvenojasta Opel-autoineen v.
1910. Mutta Hirsjärven kartanon
omistaja Albert Eklund joutui vielä
1912 kulkemaan Karhunkorvessa
hevosien vetämillä sapilailla, koska
käytössä oli vain karjapolku. Tämä
selviää Björn Eklundin v:n 1956
kilpailuun lähettämästä kuvasta.

Tietysti ihmisiä on kiinnostanut
itsensä kuvauttaminen jo silloin,
kun valokuvaus vielä oli harvinais-
ta. Yhden hengen poseerauksia ar-
kistossa on 120:n vaiheilla. Vanhim-
pia näistä on jo mainittu koulumes-
tari Stenroosin kuva. Samaan ikä-
luokkaan kuuluvat Katri Mäntylän
albumista löytyneet Talvisillan ky-
län Matti ja Aatu Ylijoen komeat
sotilaskuvat vuosilta 1882 ja 1893.
Edellisen kuvan on ottanut Atelier
Aune, Åbo ja jälkimmäisen Salon
Uusi Valokuvaamo.

Ikää on myös haaviimme osuneil-
la perhekuvilla. Kirkon koulun
opettaja Pietari Sörman (Sorma)
poseraa vaimonsa ja polkupyöränsä
kanssa jo 1892. Tauno Korvenojan
antama ja tunnistama Korvenojan
perheen kuva Someron Ihämäestä
ajoittuu noin vuoteen 1905. (Mu-
kaan on päässyt myös Manta Paik-
kari vauvoineen ja koira). Suoras-
taan runsaan hedelmälliseltä vai-
kuttaa Svenssonin (Elomaan) per-
hekuva Someron Joensuusta vuo-
delta 1909. Siinä äiti Marian ja isä
Kaarlen vieressä, sylissä ja jaloissa
ovat heidän kymmenen hyvin eri-
ikäistä lastaan. Valokuvaajalla on
ilmeisesti ollut vaikeuksia saada ko-
ko perhe mahtumaan samaan pot-
rettiin. Kuva on Hilikka Koiviston
välittämä. Perhekuviakin on toista-
sataa.

Tuntuu siltä, ettei tällä valokuva-
arkiston esittelyllä ole loppua. Per-

hekuvien jälkeen pitäisi esitellä ku-
via perhejuhlista. Maatalouskuvien
lisäksi pitäisi tarjoilla kotitaloutta,
käsityöläisiä, teollisuutta, Kultelan
savea, kauppaa, rakennustöitä. Seu-
rakunnasta ja kouluista koostuvat
omat ryhmänsä. Vapaa-ajan vietto
tarjoaa runsaasti aineistoa, kuten
seurojen, yhdistysten ja erilaisten
kurssien tallenteet, vuosi- ja vuo-
tuisjuhlat, myös valtakunnalliset
kotiseutupäivät eri puolilla Suomea,
taideharrastukset, urheilu ja suoje-
luskunta. Niistä kaikista on arkis-
tossa dokumentteja.

Arvioin, että Somero-Seuran ku-
va-arkiston 10 varsinaista arkisto-
laatikkoa ja pari ”ylimääräistä”
suurine irtokuvineen sisältävät n.
3500 valokuvaa. Yhden pitäjän kä-
sittävän kotiseutuyhdistyksen ai-
kaansaannokseksi arkisto lienee
kohtalaisen laaja ja monipuolinen.
Tähdennän, että sitä ei ole tarkoi-
tettu vain suppean piirin omaisuu-
deksi, jota esim. seuran johtokun-
nan jäsenet silloin tällöin pääsevät
nautiskellen hipelöimään. Olemme
monessa yhteydessä kuuluttaneet
toivomuksemme, että esim. paikalli-
set liikelaitokset, seurat ja yhdistyk-
set merkkipäiväjulkaisuissaan käyt-
täisivät arkistomme materiaalia hy-
väkseen. Nyt kun arkistommeakin
lähivuosina tulee 40 vuoden ns.
kypsään keski-ikään, toteamme hie-
man pettyneinä, ettei toivomustam-
me ole paljoakaan kuultu. Niissä
kirjoissa ja julkaisuissa, joissa koti-
seutuyhdistys on ollut mukana, on
arkistoa tietysti hyödynnetty (esim.
Pertti Virtarannan Someron murre-
kirja 1973, Someron ja Somernie-
men vanhoista rakennuksista kerto-
va teos 1990 ja vuosittain ilmesty-
vien Someron Joulujen artikkelit ja
Somero-Seuran vuosikatsaukset,
joista taas osa on uusina kuvina
siirtynyt arkistoon). Näiden ulko-
puolella on sentään ainakin kaksi
ilahduttavaa poikkeusta: Someron
Säästöpankin 100-vuotisjulkaisu
”Rahateiden risteys” 1980 ja Some-
ron Osuuspankin 75-vuotisjulkaisu
”Omalla pohjalla” 1985. Kummas-
sakin on tekstiä elävöitetty arkis-
tomme kuvilla.

Arkiston käsittelyä tulee helpot-
tamaan se, että Helena Hartikka on
kirjoittanut kuvista luettelon.

Erittäin kiitettävä on se lehtori
Ahti Kukkosen harrastus, että hän
Someron lukion oppilaiden kanssa
vie Somero-Seuran arkistokuvia tie-
tokoneelle, josta niitä Finsca-ku-
vankäsittelylaitteen avulla voidaan
lukea ja tutkia. Uskomme, että
nuorten kotiseuduntuntemus tällä
tavoin laajenee ja syvenee. Idea on
lähtöisin Kai Linnilältä, ja sitä ovat
tukeneet Finlandia-arkisto ja Some-
ron kunta. Tarkoituksena on —
paitsi tehostaa lukion ATK-opetus-
ta — myös varmentaa, että kuvista
tulevat säilymään muuttumattomat,
pysyvät jäljenteet. Toivottavasti ku-
vista näin saadaan myös entistä
helppokäyttöisempi luettelo.

Lähteitä: Valokuva-arkiston lisäksi omat
muistiinpanoni ja päiväkirjamerkintäni. So-
mero-lehden ja Someron Joulun julkaisemat
lahjoittajaluettelot. Somero-Seuran toiminta-
kertomukset. Vasta jälkikäteen tarkistin ku-
valuettelosta eräitä toimintakertomuksista
saamiani lukuja ja nimiä.

Kuva oikealla ylhäällä. Somero, Joensuu. Lotat olivat järjestäneet Suojeluskunnan talolle vastaanoton, kun tasavallan presidentti Kyösti Kallio 04.07.1937 vieraili Lounais-Hämeessä ja mm. Somerolla. Presidentistä vas. Helmi Lahonen, oik. Someron lottien puheenjohtaja Helmi Haggren. Ks. Somero-lehti 09.07.1937. Georg Haggrenin albumi 1974, teksti T. H.

*Oikealla alhaalla. Somero, Joensuu. Suojeluskuntalaiset marssivat kirkkoon, kuvattu vaatturi Laukkarisen kohdalta. Seur. harmaa rakennus Rauhala. Kauempana Gust. Widenin talo. 1. oik. aluepäällikkö Väinö Merimaa, lipunkantaja Aarne Piatto, hänestä oik. August Malenius, jälkijoukon johdossa paikallispuolellikkö Oskari Knaapi (valk. käsi-
neet). Valok. K. Suutela n. v. 1925. Tyyne Suutelan albumi 1970. Teksti Veera Suutela ja Toini Raulo.*

Kuusjoen Kurkelan kylän Parran talo 1900-luvun alussa, jolloin kirjoittaja viljeli taloa vuokramiehenä. Kuva Toini Karvian kokoelmista.

tään minua olisi tarvittu kotimaas-
sa. Niinpä kun täällä pääsin omaksi
herrakseni ja sain alustalaisia, tuli-
vat aina mieleeni nuo ruotsalaiset
verenimijät, ja ajattelin että en kos-
kaan menettelisi samalla tavalla
omia alustalaisiani kohtaan. Mie-
lueummin alensin joidenkin veroja,
sillä katsoin, että oikein hyvin jak-
saisin kantaa sellaisen menetyksen.
Mielestäni torpparin verot olivat
liian korkeat sekä Parta'ssa että
Jokelassa, mutta minä en mahtanut
asialle mitään, koska heidän suori-
tettavakseen tuleva veromäärä oli
päättetty ennen saapumistani. Lisäk-
si oli vain rajoitetun ajan kummas-
sakin paikassa. Täälläkin vallitsi
kartanonherrojen keskuudessa sa-
ma henki kuin Ruotsissa ja siksi tuli

lakkoja ja kiistoja, jotka kehittyivät
väkivallaksi, koska he halusivat py-
syä kannassaan.

Niin, sellaista kuin tässä olen ku-
vannut, on elämäni ollut sekä täällä
että Ruotsissa pian 82:n vuoden
ajan. Surut ja ilot, huonot ja hyvät
ajat ovat vaihdelleet, mutta aina
olen ollut tyytyväinen osaani. Ja on
myönnettävä, että asiani ovat olleet
hyvin erikoisesti sinä aikana, jonka
olen ollut Suomessa. Kiitän Juma-
laani, joka ohjaa ihmisten kohtaloi-
ta, kaikesta siitä hyvästä jonka hän
on minulle suonut pitkän elämäni
aikana. Ja lapsilleni haluan osoittaa
seuraavan ajatuksen: Oi, vaeltakaa
täällä hurskaasti Herran tietä, niin
että eräänä päivänä kohtaamme

Isän kodissa. Hurskas koetus ei ole
pitkä. Hänen kuolemansa on vain
siirtyminen oikean elämän iloon.
Forssassa 3. helmikuuta 1931

Gustaf Johansson

Kirjoittaja Gustaf Johansson oli Lahdenky-
län Jokilan sivukartanon viljelijänä vuosina
1906—1921. Kirjoituksen on ruotsinkielises-
tä käsikirjoituksesta kääntänyt lehtori Mart-
ti Nukarinen.

ollut siihen haluakaan. Niin alkoi maatyö, joka minua eniten kiinnosti, eikä nuoresta iästäni huolimatta ollut minulle täysin vierastakaan. Kouluaikoinani sain näet monta kertaa jättää koulunkäynnin silloin tällöin muutamaksi päiväksi, kun isä tarvitsi minua välttämättä töihin kotona.

Esimerkiksi puitaessa oli minun kahdeksanvuotiaana pakko olla riidellä neljäntenä miehenä 15—20 asteen pakkasessa. Tuohon aikaan puitiin vilja pienemmillä tiloilla yksinomaan varstoilla ja mieluummin kylmällä säällä, sillä jyvät irtosivat helposti tähkistä, ja niistä tuli myös oikein puhtaita. Jouduin olemaan mukana monenlaisissa töissä lapsena, kun lisäksi olin vanhin poika. Eikä auttanut paljonkaan pullikoida annettuja käskyjä vastaan. Ja jos uskalsi niin tehdä jonkun kerran, sai korvapuustin tai pari, niin että silmissä salamoi pitkän aikaa jälkeensä. Selkäsauna oli parannuskeino vastaan hangoitteluuni, kunnes tulin sen verran miehiseksi, ettei isä enää uskaltanut pysäyttämään kiukkuisuuttaan.

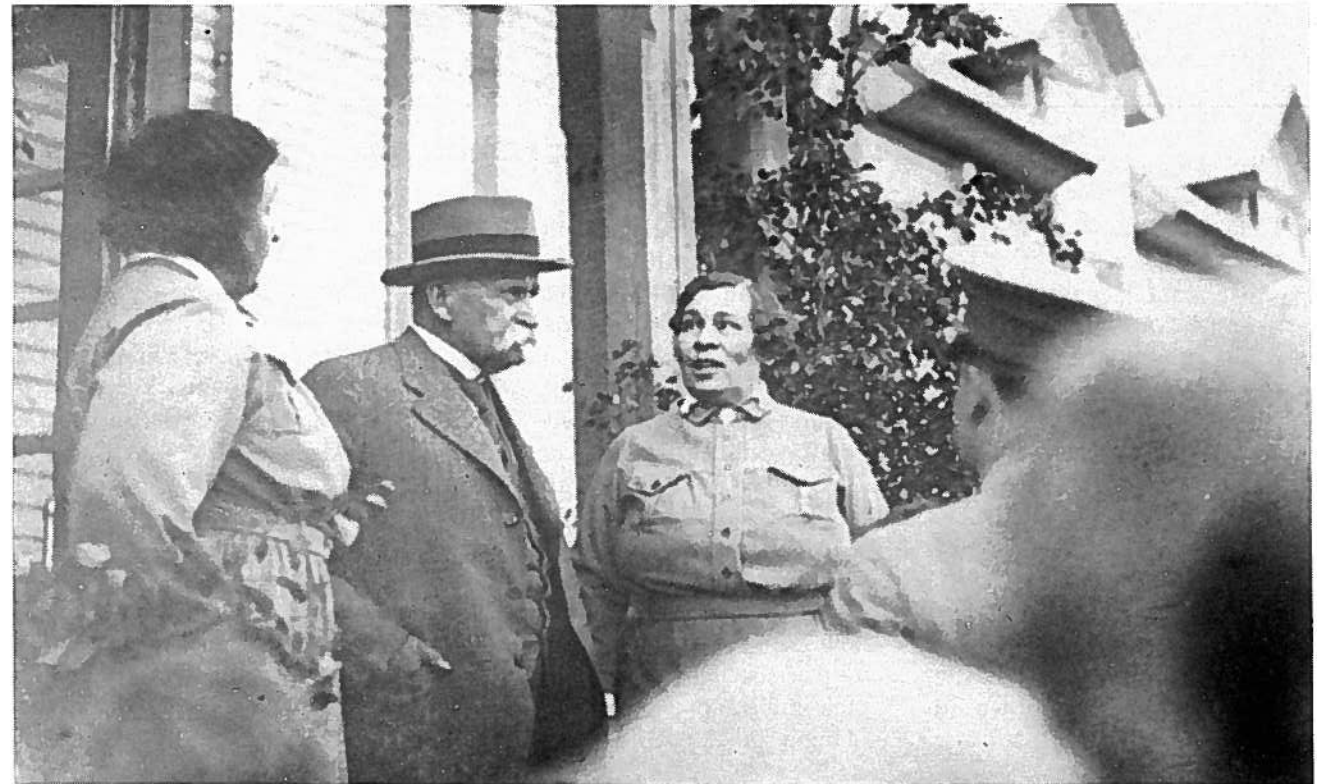
Neljäntoista vuoden iässä aloitin rippikoulun, joka tavallisesti kesti tuolloin vuoden monine keskeytyksineen. Ja kun rippikoulusta oli suoriuduttu, oli edessäni avoinna laaja työkenttä osaksi kotona ja osaksi herraskartanon maatorppatilalla. Mutta muutaman vuoden kuluttua oli Anders-veli jo niin varttunut, että hän pystyi olemaan isän apuna monissa töissä, ja minun kotona olemiseni tuli tarpeettomaksi. Koska pienillä maatiloilla ei siedetty ketään tarpeetonta, oli minun pakko lähteä kotoa 16 vuoden iässä. Sain palveluspaikan enoni luona. Hänellä oli hallinnassaan luutnantti Lehysenin omistamaan Fägrebodan kartanoon kuuluva vuokratila. Olin siellä vain vuoden, sillä kaipa- sin kotiin koko ajan. Palasin kotiin ja työskentelin päiväpalkkalaisena

siellä täällä, mutta asuin kotona. Sitten 20-vuotiaana sain pysyvän palveluspaikan varakkaalla talonpoikaistilalla. Sen väki ei ollut minulle tuntematonta. Kartano oli nimeltään Mackeltorp, ja sen omistaja oli Jan-Petter Jansson, jolla oli maatorppatila vuokralla lapsuuteni aikoina ja joka osti itselleen tilan kun vuokra-aika päättyi.

Kerron tässä vielä yhtä ja toista kodistani, josta minun olisi pitänyt puhua kertomukseni alussa, mutta se saa nyt sopia loppuun. Kotonani Ruotsissa meitä oli seitsemän sisarusta, kolme poikaa ja neljä tyttöä, jotka kaikki kasvoimme samalla maatilalla ja pysyimme kotona työikäisiksi tulomme asti. Vanhemmillemme oli varmasti kovaa aikaa kasvattaa suurta lapsilaumaa pikkutilalla ennen kuin lapset olivat kyllin varttuneita ollakseen heille vähän apuna. Mutta ikävintä oli, että Herrat Maanomistajat olivat tuohon aikaan sydämettömiä alustalaisiaan kohtaan silkasta ahneudesta. Minun kotini teki alussa verona kaksi miestyöpäivää viikossa, mutta vähitellen määrää lisättiin neljään, vaikka maa-alamme pysyi aina samana. Lisäksi oli tehtävä niin monta naistyoapäivää kuin kartano vaati kesäkuukausina. Ne olivat niin kutsuttuja apupäiviä. Oli kehrättävä tietyt naulamäärät aivinoita tai tappuroita sekä villaa lan-goiksi kartanon antamista aineksista. Tämä työ piti tehdä talvella. Kaikki nämä verot piti suorittaa torpan, joka ei pystynyt kylvämään kuin korkeintaan tynnyrillisen ruista ja muita viljalajeja samassa suhteessa. Työntäyteistä aikaa olivat siis lapsuusvuotemme. Muistan hyvin kuinka vanhemman siskoni täytyi viedä lapsista nuorin äidin luosamaan rintaa, niin että se tuli ruokituksi, kun äiti oli tekemässä apupäivätyötä herraskartanossa korjuuaikana. Työ alkoi tuohon aikaan viideltä aamulla ja loppui yh-

deksältä illalla tai auringon laskiessa. Ja koko päivä tehtiin työtä ankarasti, ettei tulisi huomautteluja. Vanhat työntekijät, nimittäin torpparit itse, olivat tottuneet orjuuteen, mutta kun pojat tulivat työkel-poiksi ja alkoivat suorittaa päivätöitä, alkoivat toisenlaiset ajat. Me emme voineet sietää tätä orjuutusta että veroja ja vaatimuksia aina vain lisättiin ja lisättiin.

Emmekä sietäneet köyhdyttämistämme, joka johtui pelkämästä itaruudesta. Sillä jos tuli näiden Herrojen tietoon, että joku alustalaisista pääsi ahkeruudella ja harkinnalla ko-hoamaan jokseenkin hyvään asemaan, kuten isäni oli tehnyt, korotettiin veroa. Ja jos alustalainen oli korotusta vastaan, seurasi irtisanominen Tuomaanpäivänä kolme päivää ennen joulua, ja asunnosta oli muutettava seuraavan maaliskuun 1. päivään mennessä. Sellainen oli tilanne tuolloin isännän ja alustalaisten välillä. Tämä menettely suututti minua ja monia sukulaisiani siinä määrin, että aloin suorastaan vihata isäntäväkeä. Minusta tuli mieleltäni sosialisti ja järjestin pikku lakkoja tilaisuuden tullen ja kaikkea mahdollista millä pystyin suututtamaan isäntää. Jos hän moitti minua, annoin haukkumiset kaksinkertaisina takaisin. Työni tein kunnolla, niin ettei hänellä ollut moittimista siinä asiassa. Tein näet sellaista maanviljelystyötä, jota kukaan muu työkunnasta ei olisi pystynyt hyväksyttävästi suorittamaan, ja siitä olin asiaankuuluvasti ylpeä. Irtisanomista ei minun tarvinnut pelätä. Olin kyllästynyt näihin kiusanhenkiin ja sentähden halukas lähtemään maasta. Ja oli kai hyvä, että niin tapahtui, sillä oleskeluni Ruotsissa ei todennäköisesti olisi päättynyt ilman rähinöintiä. Ihmiset pitivät minusta oikeudenmukaisuuteni ja päättäväisen esiintymiseni vuoksi, ja moni pahoitteli, että lähdin seudulta. Heidän mieles-

Vanha maisemakorttisarja Somerolta

Postinkantajat ovat kuljettaneet kuvapostikortteja suunnilleen sadan vuoden ajan, sillä esimerkiksi vanhin tunnettu kuvallinen Helsinkikortti, jossa on postimerkki ja joka on liikkunut postissa, on leimattu 2.1. 1891. Sitä aiemmin postikortteja on lähetetty kirjekuorissa. Koska puhelinyhteydet vielä 1900-luvun alussa olivat harvinaisia, tärkeät viestit lähetettiin kirjeitse taikka postikortilla. Ensisijaisesti postikortteja käytettiin tavanomaisten toivotusten välittämiseen.

Somerolaisista kuva-aiheista on koottu postikorttisarja, joka on painettu aivan 1900-luvun ensimmäisinä vuosina. Koska sarjan kortit ovat suhteellisen harvinaisia, en ole ehkä tavoittanut kaikkia sarjaan kuuluvia kuva-aiheita, esitys ei siis ole täydellinen. Tämän kirjoituksen lukijoilla voi olla moniakin tietoja, jotka täydentävät seuraavaa esitystä. Tällaisista pienistäkin tiedosta tai vihjeistä pyytäisin ystävällisesti ilmoittamaan, sillä niistä saattaa myöhemmin olla hyötyä.

Tarkasteltavan korttisarjan erottaa muista osoitepuolen painatus: Union postale Universelle, Suomi

Someron Långsjö, Leena Kivikosken kokoelmista. Ida Alina Koskisen lähettämä kortti sisarelleen Alma Koskiselle Someron Äviin, jossa tämä oli piikana vuonna 1905. Kortti lienee lähetetty vuonna 1904, sillä Alma Koskinen on vihitty 2.11. 1905 Kustaa Mäkisen kanssa ja pariskunta on pian sen jälkeen muuttanut Turkuun.

— Finland, (Grand-duché de Finlande), Kirjekortti — Brefkort, (Carte postale), suomennettuna Kansainvälinen postiliitto, Suomi, (Suomen suuriruhtinaskunta), (Kirjekortti). Käytetyt kielet ovat ranska, suomi ja ruotsi; joukossa ei ole venäjänkielistä tekstiä, vaikka se korttien käyttöaikaan oli Suomen virallinen kieli. Myöskään Venäjän valtakunnan nimeä ei ole mainittu, Suomi on esitetty painatuksessa ikään kuin itsenäiseksi maaksi. Menettely on varmaan ollut tarkoituksellista, sillä noina vuosina Suomea yritettiin monin tavoin venäläistää, esimerkiksi suomalaisten posti-

Someron Hovirinta, Hovirinnan rakennukset ja silta, Manu Kärjen kokoelmista. Pitkäjärvellä 22., XI 1904 leimattu kortti, jonka opiskelija, neiti Ester Hjeltille Vaasaan on lähettänyt Josef. Hän on toivottanut sydämellisiä terveisiä ja onnentoivotuksia.

Elämäni tarina

kangertelematta tai pysähtymättä pisteeseen saakka. Harjoittelu kesti pitkään, ja ennen kuin tämä lukemisemme hyväksyttiin, saimme siittää monta nipistystä ja hiuksien ja korvien pölytystä. Ja kun opettaja katsoi olevan aihetta kurittaa, hän löi meitä kirjalla päähän niin että lehdet tippuivat pitkin poskia. Hän löi meitä Testamentilla, niin että kaaduimme lattialle ja kesti aika kauan ennenkuin virkosimme ja huomasimme miten oli käynyt kömmähdyksen tehtyämme. Ja samalla oli korviemme siedettävä monia sadatuksia ja herjasanoja. Ankarasti käski opettaja meitä asettumaan entisille paikoillemme, kun lukeminen taas alkoi. Lopulta lukemisemme hyväksyttiin, kun opettaja oli paljon kironnut ja mekastanut.

Kerron, miten alettiin harjoitella kirjoittamista siihen aikaan. Koulusalissa oli kaksi santapenkkiä, joiden hiekkiaan aloimme piirtää kirjaimia, jotka opastajamme määräsi etusormellaan tai palikalla kirjoitetaan. Kun olimme jokainen kirjoittaneet määrätyn kirjaimen, pyyhittiin se pois tasotuslaudalla, kunnes suoritus lopulta hyväksyttiin. Näin käytiin läpi kaikki aakkoset. Sitten saimme alkaa kirjoittaa kivitaluun piirtimellä ja lopulta sulkakynällä paperille. Aluksi täytyi opettajan harjoittaa meitä sulkakynän terän leikkaamisessa. Vähitellen opimme tekemään sen itse.

Aikanaan oli mahdollista ostaa sulkakyniä, jotka olivat kuin nykyiset varteen kiinnitettävät teräskynät, ja lopulta saimmekin käyttää teräsmustekyniä. Minä pääsin kahdeksannelle luokalle peräti kolmanneksi parhaana. Koulussa oli pitkät penkit, joille mahtui kymmenen istujaa. Ylemmillä luokilla meidän piti oppitunneilla myös oppia marsimaan ja harjoitella sotilastemppu-

ja itse puusta tekemiemme kiväärin kanssa. Oli tullut säädös, jonka mukaan poikia piti kansakoulussa harjoittaa sotilastaitoihin. Se että opettajan täytyi käydä kurssi osataksaan komentaa meitä, oli meille pojille suuri hauskuuden aihe.

Kerron vähän kouluaikojeni opettajista. Ensimmäisen nimi oli Forsäll. Hän oli jo vanhanpuoleinen ihminen ja kova juoppo. Juuri hän se oli niin raaka lapsia kohtaan, kuten olen edellä kertonut. Hän oli häikäilemätön kaikin tavoin. Forsällillä oli kaksi poikaa, jotka usein toimivat virkaatekevinä opettajina kun isä piti vapaata ja meni naapurien luo kylään ja joi itsensä humalaan. Yläluokilla me olimme melkein samanikäisiä kuin nämä pojat, niin ettemme aina totelleet heitä. Silloin he suuttuivat ja kantelivat isälle niistä, jotka eivät olleet olleet kuuliaisia. Ja koska ukko tapansa mukaan oli aika pöhnässä kotiin tullessaan, kimpaantui hän tottelemattomuudesta kuullessaan. Sitten hän alkoi jaella noille tottelemattomille iskuja avokämmenellä ja myös nyrkillä yhtä armottomasti kuin aina. Hän antoi kaikille ansionsa mukaan omasta mielestään.

Aikanaan hän joutui luopumaan virastaan ikänsä takia. Sitten tuli virkaatekeväksi opettajaksi nuori ylioppilas, jonka nimi oli Liksell. Hän oli mukava ja iloinen veikko ja hyvä opettaja. Suuttui hänkin muutaman kerran, joskaan ei aiheetta. Hänellä oli eri tavat kurittaa tottelemattomia poikia. Hän tarttui tainkinkauluksesta ja veti tottelemattoman pojan kaksinkerroin penkille ja alkoi pehmittää pojan selkäpiitä pehmeällä rottinkikepillä niin voimallisesti, että keppi taipui takamusten yli reisille ja jätti niihin punaisia juovia ja pullistumia, jotka aikanaan saivat kaikki sateenkaaren värit. Tätä pidettiin ihmismäise-

nä kurituksena pienehköstä rikkomuksesta. Siihen aikaan oli kyllä voimassa säädös kurittamisesta koulussa, mutta rangaistukset eivät suinkaan olleet niin ankarat kuin opettajien kuritus. Mutta kun kukaan ei valittanut, sai tuo ikävä tapa jatkua vielä monta vuotta minun kouluaikani jälkeen vaikkakaan ei kaikissa kouluissa.

Sitten saimme vakinaisen opettajan, nimeltään Nordberg, joka oli hillitty ja rehti persoonallisuus. Mutta silloin olin jo viimeisellä luokalla enkä saanut pitkään olla hänen oppilaanaan. Kuitenkin jouduin usein myöhemmin tekemisiin hänen kanssaan muun muassa lauluharjoituksissa, sillä hän harjoitti laulukuo-ron, jonka jäseneksi minäkin tulin. Hän kiintyi minuun kovasti, koska minulla oli hyvä ääni nuorena, ja alkoi opettaa minulle myös virsilaulua nuoteista, jotka olin kyllä jo lukenut koulussa. Kun tunsimme osaavamme asiamme varmasti, esiinnyimme yhdessä sunnuntaisin kirkossamme laulunjohtajina perin kelvottoman lukkarimme sijasta. Otimme käyttöön melko eloisan virrenveisuun, niin että seurakunta ilolla osallistui laulamiseen. Sen jälkeen kun lähdin paikkakunnalta, olen saanut ilokseni kuulla, että muutamat koulutovereistani jatkoivat laulanta. Tämän sain kokea vieraillessani ensi kertaa Ruotsissa seitsemän vuoden Suomessa-olon jälkeen. Siihen aikaan ei kotiseudullani ollut kouluja käyneitä lukkareita. Näin kului lapsuuteni aika ja kouluaikani.

Kerron lisää poikavuositani ja siitä miten minun asemassani ollut ihminen pääsi ansaitsemaan leipäänsä. Niillä koulutiedoilla, jotka minulla oli, ei voinut ajatellakaan muuta kuin ruumiillista työtä, sillä isälläni ei ollut varoja pitää minua pitempään koulussa, eikä minulla

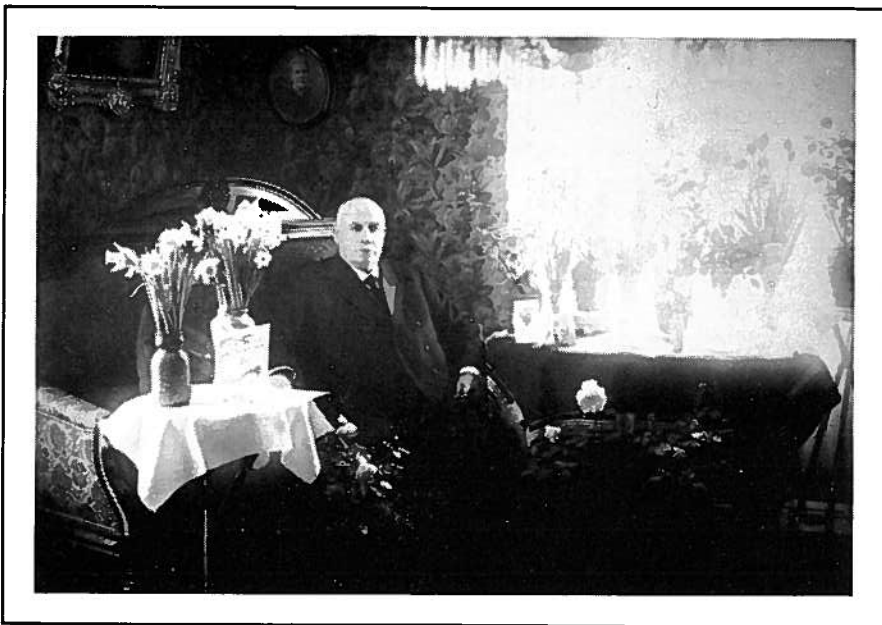
Opin sen ulkoa niin hyvin, että en tarvinnut nuotteja lainkaan. Ja voin tunnustaa, että tänä päivänä — 50 vuotta myöhemmin — se säestys on edelleen sormissani.

Joulukirkko oli siis nytkin täyttynyt lehtereitä myöten, kun isän auttamana kapusin urkupukille. Muistan aivan selvästi vieläkin lehteriväen vähän ihmettelevät katseet, mutta ei se minua yhtään häirinnyt. Minun piti säestää virren kaikki kymmenen säkeistöä ja isän kanssa olimme sopineet, että kun tulee viimeinen säkeistö, hän antaa minulle merkin, etten rupeaisi liikoja päästelemään. En tiedä, mitä alhaalla kirkkosalissa ajateltiin, kun isä seisoi numerotaulun vieressä ja veisasi siinä täydellä voimalla. Jälkeenpäin olen saanut kuulla, että edes papitkaan eivät etukäteen tienneet tästä kanttorin järjestämästä ”näytelmästä” urkuparvella. Joka tapauksessa ainakin lehteriväeltä taisi virren veisuu jäädä vähemmälle, kun kokivat seurata urkujen suuntaan. No, kaikki meni hyvin ja jouluaamun jumalanpalvelus jatkui ja päättyi aikanaan.

Silloinen jouluvirren säestys oli siis ensimmäiseni ja kaiketi enteinen myöhemmille tapahtumille lasten ja aikuisten kuusijuhlissa ja myös joulukirkoissa.

Tässä palanen polkuani noilta vaikeuksien vuosilta. Kaikesta huolimatta, kuten tässäkin pikku muistelussani, löydän noilta vuosilta runsaasti valoisia muistoja. Ja näinhän elämässä meidän onneksemme onkin, ikävät tapahtumat helpommin unohtuvat ja iloiset muistot jäävät muhimaan.

On siis ihan mukavaa toivottaa lukijalle ILOISTA JOULUA.

Kirjoittaja Gustaf Johansson Forssassa 75-vuotispäivänään v. 1924. Kuvannut Oskar Södergren. Kuva Toini Karvian kokoelmista.

Olen syntynyt maaliskuun toisena päivänä 1849 Ekskogan seurakunnassa, Wassbon kihlakunnassa, Skaraborgin läänissä Länsi-Göötanmaalla Ruotsissa. Torpan nimi oli Spjutäsen, ja se kuului Ratsumestari L. B. Bergendahlin omistaman Byholmin kartanon maatorppatilaan, joka oli vuokrattu Jan Petter Jansson -nimiselle talonpojalle ja jolle maksoimme veromme. Kasvoin ja pysyin tiukasti kotona kuusivuotiaaksi asti, jolloin aloin käydä koulua Myskeltorpen kansakoululla. Tuohon aikaan ei ollut pikkulasten kouluja, vaan lasten piti oppia kotona auttavasti lukemaan sisältä, niin että koulu pääsi alkamaan täydellä teholla alusta pitäen. Aluksi luimme aapisen kannesta kanteen, ja siinä oli meille vasta-alkajille paljon pönttäämistä. Se sisälsi aakkoston

lisäksi Jumalan kymmenen käskyä, uskonkappaleet, rukouksia, synnintunnustuksen ynnä muuta. Meillä oli opettajana joku oppilas ylemmiltä luokilta, ja hän luetti meitä.

Aikanaan pääsimme kuitenkin opettajan johdettaviksi ja silloin saimme läksyjä Vähästä Kateismuksesta sekä Raamatunhistoriasista. Ne piti opetella ulkoa. Myöhemmin saimme vielä ulkoläksyjä virsikirjasta ja Raamatun kielestä. Tiettyinä viikonpäivinä asetti opettaja luokan kerrallaan piiriin, joka oli yhdeltä sivulta avoin. Siinä oli hänen oma paikkansa. Kun kaikki olimme asettuneet paikoillemme määräyksen mukaisesti, alkoi sisäluku Uudesta Testamentista vuoron perään. Aluksi luimme pilkkuun asti pysähtymättä välillä. Kun olimme tässä täysin harjaantuneet, saimme ponnistaa kykymme lukeaksemme

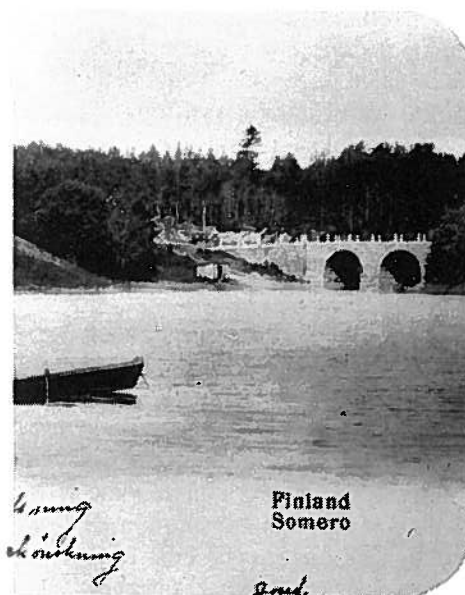
merkkien käyttö kiellettiin (postimanifesti). Korttisarjan henki on selvästi venäläisvastainen, siis suomalaismyönteinen. Korttien osoitepuolen keskelle ei ole painettu pystyviivaa. Sen perusteella on pääteltävissä, että korttisarja on painettu ennen vuotta 1905, mitä aiemmin osoitepuolelle ei saanut kirjoittaa muuta kuin vastaanottajan nimen ja osoitteen. Muu viesti oli määrä kirjoittaa kuvapuolelle, minkä vuoksi monissa korteissa koko kuvapuoli on täynnä kirjoitusta. Sen jälkeen kun pystyviiva oli painettu korttien osoitepuolelle, oli lupa kirjoittaa viivan vasemmalle puolelle

jääneeseen tilaan. Korttien kuvapuolelle on painettu kolme tai neljä paikannimeä: Suomi, Finland, Somero sekä monasti kuvamaiseman tarkempi paikannus. Korteista on olemassa kaksi sarjaa: musta-valkoinen painatus on yleisempi, mutta samoista kuvista on värittämällä valmistettu rinnakkaissarja, joka näyttäisi olevan harvinaisempi. Postikorttien koko on noin 13,7 x 8,9 senttiä.

Pitkäjärven Långsjön kartanon maanviljelys- ja karjanhoitokoulun rakennukset on kuvattu yhteen postikorttiin. Koulujen rakennukset on tehty aivan 1890-luvun loppuvuosi-

na (1895—97), ne näyttävät korttikuvassa olevan valmiita, tosin vasemmanpuoleisen rakennuksen seinustalla on rakennustelineitä, samaten oikealla näkyvien rakennusten räystäissä on tukirakennelmia. Vasemmanpuoleisessa rakennuksessa on aikanaan toiminut Pitkäjärven postikonttori, jossa monet esiteltävän korttisarjan kortit on leimattu.

Hovirinnan (Nuoritalo) rakennukset ja maantiesilta ovat toisen kortin aiheena. Kuvassa oleva kalastaja on Kustaa Lindqvist, joka asui Pitkäjärven koulun alapuolella olleessa räätäli Tuomisen talossa. Myöhemmin hän oli kauppiana

Somero, Hovirinta, Hovirinnansilta, Manu Kärjen Kokoelmista. Leimattu Somerolla. Opettajatar K. Neiti Hanna Linnavuorelle Loimaan Vesikoskelle lähetetty kortti, jonka välityksellä Onnellista Uutta Vuotta on toivottanut G.I.

Somero, Hovirinta, pyykkitupa, Leena Kivikosken kokoelmista. Ida Alina Koskisen 5.6. 1906 sisaren miehelle Kustaa Mäkiselle lähettämä tervehdys, onnentovotus kesäkuun 6. päivän johdosta. Samalla hän on lähettänyt terveisiä Alma-sisarelleen.

UNION POSTALE UNIVERSELLE
SUOMI - FINLAND
(GRAND-DUCHÉ DE FINLANDE)
KIRJEKORTTI -- BREFKORT
(CARTE POSTALE)

Herra

Kustaa Mäkisen

Lahden mailla 15

Turku.

Edellisen kortin osoitepuoli, josta näkyy korttisarjassa käytetty osoitepuolen painatus.

Vilukselassa. Hovirinnan rakennuksissa toimi kuvausaikaan kestikievari (siirtyi pois joko vuonna 1907 tai 1908). Vasemmalla näkyy veden pumppaamiseen käytetty tuulimoottori, joka kuitenkin oli varsin tehoton, koska paikka oli tuulen-suojassa. Härkätien tarpeisiin vuonna 1896 rakennettu kivistä näkyy oikealla. Sen punaiset onnistuivat räjäyttämään kapina-aikana v. 1918, vaikka valkoiset olivat Hovirinnan rakennuksissa vartioimassa siltaa. Molemmat holvit sortuivat. Nykyisin Hovirinnan ja Längsjön paikkeilla olevia vahteroita ei näy kuvassa, sillä ne on istutettu vain vähän kuvaushetkeä aikaisemmin: Puut istutettiin v. 1895, kun Längsjön kartanoon naitiin emännäksi Koskelta Edit Sagulin. Samalla Härkätien kulkua muutettiin oikaisemalta mutkat.

Seuraava kuva-aihe on myös Hovirinnan sillasta. Härkätie on kuvattu sillan Turunpuoleisesta päästä Somerolle päin katsottuna. Oikeassa laidassa näkyy vanha pyykkitupa.

Hovirinnan sillan koillispuolella Pitkäljärven rannassa ollut pyykkitupa on seuraava kuva-aihe. Hovirinnan sillan ja kosken yläpuolella on ollut hyvin matala vesistökohta, minkä takia paikka on ollut sopiva Someronjoen ylityskohta; siitä on päässyt esimerkiksi kahlaamalla yli. Pyykkitupaa kulkevaiset ovat käyttäneet lepuupaikkanaan. Luonnonolojen otollisuus selittää sen, että Turusta Hämeenlinnaan kulkenut maantie on ylittänyt Someronjoen juuri Hovirinnassa. Joki on voitu ylittää kahlaamalla jonkinlainen kiinteä silta on ollut paikalla ainakin 1600-luvun lopulta saakka.

Sillanpään Ävikin kartanon ranta on ollut seuraava kuvakohde. Rantapuistikon takaa näkyvät kartanon päärakennuksen ääriiivat.

Rautelankosken yli johtanut silta on seuraavan kortin aihe. Taustalla näkyvä metsä on Someronjoen etelärantaa. Rautela ja Ketunsalo ovat olleet 1950-luvulle saakka olleet suosittuja retkikohteita, luonnonkauniit maisemat houkuttelivat nuorisoa esimerkiksi Lahden kartanosta ja Pitkäljäreveltä saakka.

AARNE KANTOLA

Joulunajan muisteloja 1942

Lukijalle on heti alkuun tunnustettava, että tuo otsikon vuosiluku ei näissä muisteluissani kaikilta osin pidä yhtä tapahtumien kulun kanssa. Pienen 9-vuotiaan kansalaisen vuodet ja tapahtumat menivät jokseenkin sekaisin, kuten kävi varmaan vanhemmanikin väen kanssa. Käytänkin noista ajoista jo tutuksi käyneitä termejä: sota-aika tai pula-aika. Kuitenkin yksi varma ja selkeä omakohtainen kokemus voidaan kirjata vuoden 1942 jouluaamuun, jolloin olin tasan yhdeksän ja puoli-vuotias. Se tapahtuma onkin sitten tämän kirjoitelmani pääaihe.

On luonnollista, että useimmat muistot pula-ajalta osuvat talviaikaan ja nimenomaan jouluun. Olivathan sen ajan talvet harvinaisen kylmiä ja runsaslumisia. Myös joulun odotus ja valmistelu oli silloin ajan hengen mukaista. Ainakin lapsiperheissä JOULU oli vuoden SUURIN TAPAHTUMA, ja uskoakseni myös koko kansalle. Ja mikäpä onkaan minulle sen mieluisampi muistelutanner kuin Kirkonmäki, joulukuun 1. päivä. Olihan kotini lähes kirkon juuressa, joten asuin "aitiapaikalla". Sain seurata onnen pursuavaa iloa: "Rakkaus ei koskaan häviä." Myös ne mustat pilvet, kyneleet ja vastausta vaille jääneet kysymykset. Rintamalla suoritettujen operaatioiden loppukohtaukset olivat sitä draamatiikkaa, jota sen ajan käsikirjoittajat synnyttivät. Siinä kirkko ja hautausmaa olivat näyttämönä ja lesket ja orvot yleisönä. Sota-aika oli kyynelten aikaa. Meille nuorille sotilaspojille jäi näistä tapahtumista ikuiset muistot sielujemme syvyysiin. Ne ovat niitä arpia, joita sen ajan kotirintaman nuoret kantavat tänä päivänä: Ne valkoiset hanget, ne valkoiset arkut, ne valkoiset ris-tit.

Sota-ajan ensimmäinen ilmahälytys soi edelleen korvissani. Joskin se silloin tuntui lehmien ammumiselta,

jota sitten säikkyinä juoksimme sisälle kertomaan äidille, että varmaan Harjun lehmät ovat päässeet irti. Mutta ei, se oli todellista uhkaa, jota pakoon piti kiireesti painella seurakuntatalon kellariin. Myöhemmin tuli tavaksi kiiruhtaa naapurin maasavusaunaan valkoiset lakanat selässä.

Joulu oli kuitenkin silloin sellainen taianomainen odotuksen kohde, että muut murheet unoituivat kokonaan. Siinä oli mukana selvää hartautta, toivoa ja uskoa. Se oli jännittävää, todellista uskoa OIKEAAN JOULUPUKKIIN. Koulun kuusijuhlakaan ei ainakaan minulle ollut sellainen syvä täyttymys kuin oman kodin Jouluaatto ja sitä seuraava Joulupäivä. Nimenomaan se oli odotuksen kohde.

Muistan, kun eräänä jouluna isä oli saanut lomaa rintamalta. Silloin valmistauduimme juhlaan täysin innoin. Joulukuusi saatiin kahlattua syvässä lumessa Lamminmäeltä. Isä laittoi siihen jalan ja me lapset yhdessä koristelimme sen. Joulusaunaakin siinä kiireessä ja sitten jouluateria. Kinkkukin oli — siitä kesäposusta — ja kaikenlaista muuta hyvää äidin laittamaa. Ja sitten vihdoin viimein lähestyi se HUIPENTUMA, joulupukin pitäisi jo ihan kohta saapua. Mutta kuinka olla-kaan, isä pyytää minua mukaansa kirkkoon urkuja virittämään, jotta ne aamulla olisivat hyvässä kunnossa.

— Mutta ei, isä, joulupukinhan pitäisi ihan kohta tulla, sanoin vastaan.

— Minun on nyt kuitenkin mentävä, laita sinä minun lahjani tuolille, saan ne siitä sitten tultuani kirkosta. Ja totta kait se pukki tuli juuri, kun isä oli poissa. Se vaan meitä isompia vähän ihmetytti, kun sillä pukilla oli samannäköiset saappaat kuin isällä oli ja äänikin oli vähän samantapainen kuin isän.

No, tämä oli selvästi niitä pula-jan ilmiöitä.

Tavallisesti meillä kävi ihan oma vakiopukki, joka oli lempeä ja jonka äänen olimme oppineet tuntemaan. Seurasin kerran naapurin sedän puunpilkkoamista meidän liiterissä. Siinä juttelimme samalla kaikenlaista. Jostakin mieleni lokeros-ta välähti jotakin tuttua: "Sulla on ihan meidän joulupukin ääni." No, asia jäi silleen, eikä sitä sen enempää ruodittu.

Se, että aattoillan jälkeen seuraavana aamuna jaksettiin lähteä joulukirkkoon, on kyllä siihen aikaan ollut hieno saavutus monissa kodeissa. Kun kirkkoon piti tulla jo kello kuudeksi, oli Somerollakin varmaan useassa talossa alettava valmistelut lähtöön jo yöllä kolmen aikoihin. Kun kuljettiin hevospeleillä, tarvittiin siinä aikaa monenlaisiin toimiin, ennenkuin kirkkosaliin päästiin. Lisäksi piti saapua hyvissä ajoin, jotta istumapaikka olisi turvattu.

Sotavuonna 1942 loppuvuosi oli rintamalla kait hiljaisempaa aikaa, koska isä sai kotilomaa vähän pidemmäksi aikaa. Silloin hän sanoi minulle, että opetellaanpa tuo jouluvirsi, "Enkeli taivaan" pianoharjoituksena. Hän laati siitä minun pienille sormilleni sopivan sovituk-sen, jota sitten kovalla innolla aloin opetella. Kyllä kait minusta aikoi-naan "lukkaria" oli ajateltukin. Ainakin näin povattiin jo ristiäisissäni, kun kummitätini oli todennut, että "on pojalla rotukorvat". Sehän taas tietämän mukaan oli merkki musikaalisista kyvyistä. No, läheltä liippasi, ei sentään kokopäivätoimista lukkaria, mutta jonkinsortin harrastelija kuitenkin. Soiton opiskelu pianolla ei minun kohdallani edennyt odotettuun lopputulokseen. Mutta toki sormeni jotakin oppivat, koska isä nyt ryhtyi valmentamaan minua urkupukille. Näin opin vähitellen säestämään tuon kaikille tutun jouluvirren.

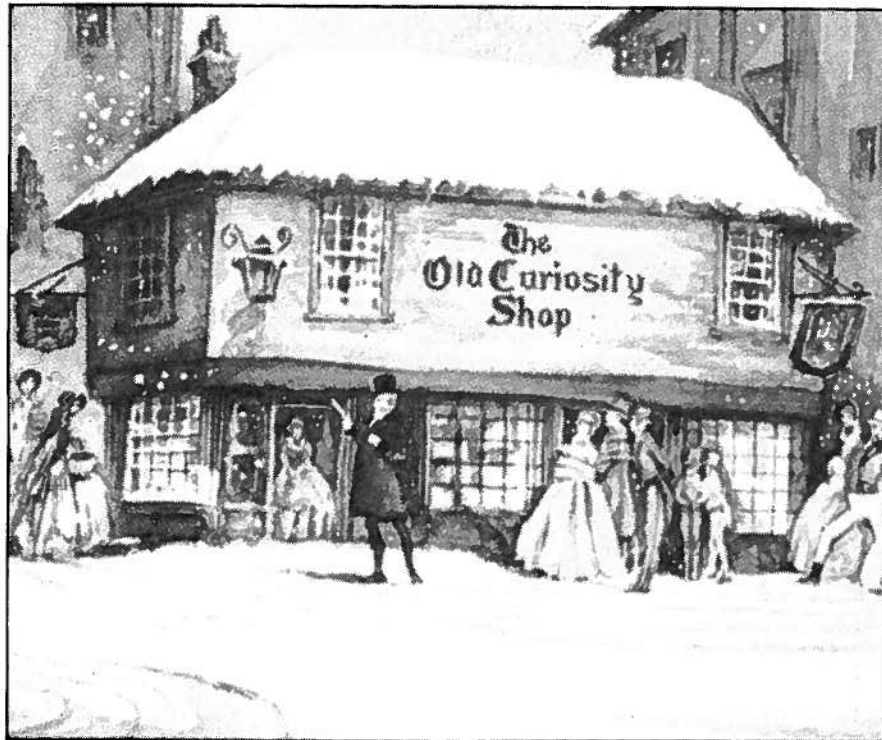
Keskiaikaiseen saksalaiseen traditioon perustuva joulupuu on amerikkalaisille tärkeä, ja varma joulun lähestymisen merkki on uutinen New Yorkin Rockefeller Centerin tai Washingtonin Valkoisen Talon valtaviin norjalaiskuusien matkan alkaminen Minnesotan valtiosta kohti määräpaikkoja.

Jokainen pikkukaupunkikin juhlii joulukauden ja sen symbolin, joulukadun, virallista avausta paraatilla, johon saattaa osallistua kaikenlaisten liikkeiden ja yhdistysten edustajia palokunnasta ja urheiluseuroista alkaen. Paraati päättyy kaupungintalon edustalle joulukuusen valojen sytyttämiseen, pormestarin puheeseen ja joululaulujen laulamiseen.

Tämä paraatipäivä on tärkeä, sillä se merkitsee kauden hellyyteen vetoavan sesongin alkamista liikkeille ja ostoskeskuksille, jotka koristavat näyteikkunansa ja panevat joululaulut soimaan asiakkaiden ostoshalun lisäämiseksi. Vallankin muutamien suurien New Yorkin lelukauppojen ja Viidennen Avenuen tavaratalojen korkealuokkaiset näyteikkunat keräävät jonojakin jalkakäytävälle, ja Rockefeller Centerin luistelurata ja sen vieressä oleva aukea luovat joulukoristelullaan pysyvän tungoksen.

Koteihin hankitaan joulukuusi jo hyvissä ajoin, ja monet koristavatkin sen ainakin viikkoa ennen joulua. Pohjoisvaltioissa kuusi on yleisin, kun taas etelävaltioissa, joissa kuusi on harvinainen, eteläinen pitkäneulaksinen valkomänty, kataja ja seetri ovat yleisiä. Sähkökynttilät, kirjavat pallot, tinapaperit, makeiset ja latvan tähti kuuluvat koristeluihin. Nykyisin monet ostavat tekokuusen, jolla tietysti ei ole tuoreen puun tuoksua, mutta amerikkalaiset ovat kekseliäitä, ja monet ruiskuttavat ”joulupuunsa” tölkistä tulevalla deodorantilla, jolla väitetään olevan aidon ikivihreän puun tuoksu.

Tyypillisiin Englannista saatuihin traditioihin kuuluu talon pääoven koristaminen jouluseppeleellä, joka on tehty useasti kuusen tai männyn oksista — tai niiden tehdasjaljitte-

Charles Dickensin ”Joululaulun” inspiroima kuningatar Viktorian tyylinen joulunäkymä.

lyistä — ja koristeltu kävyillä ja punaisilla ruseteilla. Monet pitävät oljesta, sammaleesta, jäkälästä tai mistelinoksista tehdystä seppeleestä, ja misteli on myös tärkeä olohuoneen koristelussa.

Mistelin käytön sanotaan perustuvan legendaan, jonka mukaan Maria ja Joosef kuulivat Bethlehemin lähestyvän ja Maria katki Jeesus-lapsen mistelipensaansa alle, mistä sotilaat eivät häntä löytäneet. Täten ikivihreästä mistelistä tuli toivon ja ikuisen elämän symboli.

Mistelinoksia käytetään myös olohuoneen keskipisteen — takan — koristamiseen. Takka on tärkeä joulunvieton muissa traditioissa, joista aion kertoa ensi vuonna, ”jos Herra suo”, kuten somerolaisella rippi-isälläni oli tapana sanoa. — Toivotan lukijalleni mielekästä somerolaisjoulua!

Misteli — toivon ja ikuisen elämän symboli.

Tarkemmin paikantamatta on jätetty seuraava maisemakortti, joka esittää Someronjoen etelärantaa Saarentaan kyläpaikkeilta. Kuvan vasemmassa syrjässä on pieni jokeen työntyvä niemi. Veneessä oleva koira ja keskellä soutava mies on kuvattu myös Rautelansillan korttiin, mahdollisesti Ävikin kortin ja Hovirinnan pyykkituvan kuvan oikeaan syrjään. Vamaankin venekunta on kuulunut valokuvaajan seurueeseen, joka lienee liikkunut toisella veneellä, sillä esimerkiksi Hovirinnansilta on kuvattu veneestä Pitkäjärveltä.

Toinen tarkemmin paikantamatta jätetty kortti esittää Someron kirkkoa. Nähtävästi kirkkorakennus on ollut kuvausmatkan alku- tai päätepiste. On ihmeellistä, että kirkon ympärillä olevat nykyiset suuret kuuset ovat 1900-luvun alussa olleet pieniä näreitä.

Varhaisin tuntemani korttisarjan postileima on 9.9. 1904, joten kortit on kuvattu sitä ennen. Eräässä Someron kirkkoa esittävässä kortissa on vuosiluku 1903, mutta tuo kortti ei ole kulkenut postin kautta, joten vuosiluvun merkitystä ei voida selvittää. Korttien kuvaajasta, painajasta tai kustantajasta ei ole tietoa. Osoitepuolen venäläisvastaisuus sekä se, että painopaikkaa ei ole mainittu (niin vältettiin venäläisten mahdolliset painostustoimet), viittaisi kotimaiseen painatukseen. On huomattava, että tavallisesti Saksassa tai Ruotsissa painetuissa kuvakorteissa on mainittu joko kirjapainon nimi tai jokinkorttisarjan numero. Historiallisesti maisemakortit ovat arvokkaita, sillä ne ovat säilyttäneet kuvan vanhoista Someron maisemista.

Kiitän Manu Kärkeä, Leena Kivikoskea, Riitta Lehtosta, Teuvo Termosta, Seija ja Pertti Tammista, Kalle Listomaata, Viljo ja Nina Lainetta, Terttu Sagulinia ja Alpo Roosia saamastani avusta.

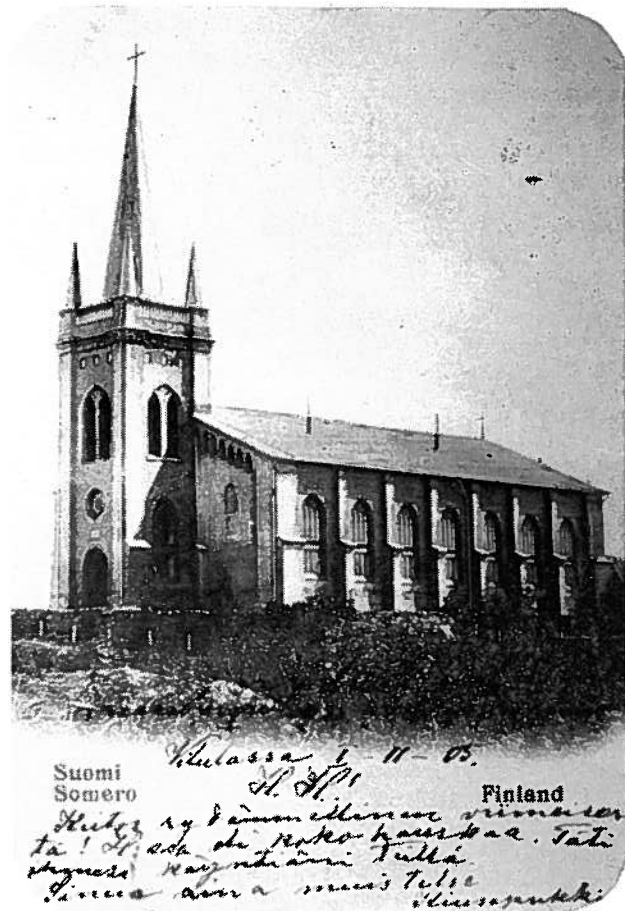
Somero, Ävik, rantakuva, Manu Kärjen kokoelmista. Opiskelija neiti Kirstin Lindströmille Porin on Hauskaa Joulua toivottanut T.H. — n. Kortti on leimattu 24. XII 1908 Pitkäjärvellä.

Somero, Rautela, silta, Manu Kärjen kokoelmista. Neiti Martta Wuorelle Kuusjoen Impolaan on toivottanut tosi Onnea Manti, ei postileimoja.

Somero, luultavasti Saarentaan ranta, Manu Kärjen kokoelmista. K. Neiti Marija Wallenjukselle Nurmijärvelle Matilda Sireniuksen v. 1905 lähettämä onnentoivotus. Ei postileimoja.

Somero, kirkko, Manu Kärjen kokoelmista. Nimimerkki Kiusapukin 11.1. 1905 Vilulassa päivästä kortti, joka on leimattu Pitkäljävällä samana päivänä. Kortti on soitettu Lepolan emännälle, Neiti Hanna Lindforsille Loimaan Vesikoskelle.

Isäni tuli Lahden kartanoon pehtooriksi vuonna 1921, joten tämä kylä on minunkin syntymäpaikkani. Muistikuvani alkavat kaksikymmenluvun loppuvuosilta. Kartanon laaja alue mahdollisti monipuolisen ja jännittävän leikkialueen. Tähän vaikutti omistajaperheen vapaa ja ystävällinen suhtautuminen palkollisiinsa ja heidän lastensa elämään. Oli tietysti kiellettyjä asioita ja paikkoja, kuten lehtikujan käyttö ja puutarha. Omenavarkaissa sentään joskus käytiin jännityksen vuoksi.

Myös vanhemmat työntekijät ja tilansa lunastaneet torpparit ymmärsivät lasten rehnaamisen paljon nykyistä paremmin. Erikoisesti on mieleeni jäänyt Takalan isäntä. Hän kutsui meitä parnaakeiksi ja oli aina valmis näyttämään ja neuvomaan.

Konsta Liukulan muistan vähän myöhemmältä ajalta. Kun ikää oli kertynyt reilusti toiselle kymmenelle, päästiin kesäksi ajamaan heinäharavaa rauhallisilla hevosilla. Oli elämys painaa jalalla karhe pois seipään kohdalle. Näin ei aina käynyt, vaan karhe jäi kauaksi seipästä. Palaute oli erilaista. Liukula näytti kerran minulle kädestä pitäen, kuinka paljon hänelle kasaajana tulee lisäaskeleita ja -aikaa. Myöhemmin seurasin hänen rauhallista ja joutuisaa tapaansa tehdä työtä. Sellaista olen nähnyt vain hyvien ammattimiesten tekemänä.

Liukula oli ainoa torppari, joka ei jostakin syystä käyttänyt lain suoma lunastusoikeutta, vaan teki edelleen kartanolle joitakin taksvärkkipäiviä. Olen joskus ajatellut hänen ajankäyttönsä vaatineen rationaalista toimintaa: pitkät työmatkat jalan ja kotona omat torpan työt. Ei ole paljon liioiteltu sananparsi: ”Torpparin housut heiluivat vielä aamulla töihin lähdettäessä.”

silla seuduilla aina 1800-luvulle asti. Siksi on luonnollista, että Pohjois-Amerikan joulutraditiot rakentuvat pääasiassa englantilaiselle ja anglikaanisen kirkon pohjalta.

Anglikaaniseen kirkkoon — Amerikassa sitä kutsutaan episkopaaliseksi — kuuluvien keskuudessa joulun vietosta muodostui juhla, jonka tunnemme parhaiten Charles Dickensin, kuningatar Viktorian -aikaisen romaanikirjailijan, hänen ”Christmas Carol” (Joululaulu)-nimisestä teoksestaan. Siihen kuuluvat oleellisia piirteinä jouluvankeliumin tai joulukertomuksen lukeminen, joululauluja esittävät ryhmät ikkunoiden alla tai kadunkulmissa ja saiturin sydämen pehmeneminen juhlan lämpimässä hengessä. Vielä nytkin niillä Amerikan seuduilla, missä englantilainen vaikutus on ollut voimakas, ovat pikkukuorojen esittämät laulut tärkeä traditio. Nuo ”carol”-laulut ovat nopearytmisiä, runsaaseen toistoon perustuvia vanhoja englantilaisia kansanlauluja, joiden sisältö kertoo pikemminkin pienistä rakkausjutuista kuin joulun uskonnollisesta sanomasta.

Vakavampaan joulunajan musiikkiin kuuluvat tavallisesti joka kaupungissa kirkkokonsertit, jotka etenkin New Yorkissa ovat niin lukuisat, että musiikkia rakastavat saattavat kuulla eri kirkkoissa monta hyvää konserttia. Ohjelmassa on useasti Bachin Jouluratorio tai sellaisten englantilaisten säveltäjien kuin Ralph Vaughan Williamsin tai Benjamin Brittenin jouluaiheisia sävellyksiä. Ehdoton kauden suosikki on Händelin Messias-oratorio, jonka viimeisin esitystapa on ”sing along” (laula mukana) -tyyliin, jolloin tavallisten soolo- ja orkesterinumerojen ohella yleisöä kehoitellaan yhtymään kuoro-osien laulamiseen.

Joulupäivän jumalanpalveluksissa musiikki ei näyttele pääosaa, vaikka kirkkokuoro kyllä esiintyy. Protestanttisissa kirkkoissa saatat

kuulla ”Jouluyö, juhlayö”, ”Enkeli taivaan” tai muita Suomessakin tunnettuja lauluja tai virsiä.

Roomalaiskatolisissa ja muutamissa protestanttisissa kirkkoissa jouluyön jumalanpalvelus on tärkeä. Ikävä vain, että katurikosten määrän lisääntyessä monet kirkot ovat luopuneet tästä traditiosta, ja roomalaiskatoliset — ja muutkin — tyytyvät katselemaan televisiosta paavin keskiön jumalanpalvelusta Pyhän Pietarin kirkosta.

Aivan oma leimansa on tavallisesti baptistiuskoon kuuluvien afrikkalais-amerikkalaisten joulunajan jumalanpalveluksissa, joissa musiikilla on tärkeä osansa. Erityinen kuoropukuihin puettu ryhmä hakkaa käsiään musiikin tahtiin ja keinuttelee edestakaisin. Ryhmällä on tavallisesti esilaulaja, joka saattaa huudahtaa puoliksi laulaen: ”A babe is born!” (Lapsi on syntynyt!), ja kuoro toistaa fraasin moneen kertaan yhä kiihtyvässä hengessä. Esityksen huipentumassa esilaulaja saattaa huutaa korkealla äänellä: ”Yeah, a babe is born!” aivan kuin lapsi olisi syntynyt juuri sillä hetkellä lumottujen kuulijoiden vastatessa spontaanisti: ”Yeah, amen!” Huolimatta noiden esiintyjien tavattomasta eläytymisvoimasta ja heidän luomastaan tiivistä tunnelmasta tuntuu tuo musiikki ”Hiljaa, hiljaa joulun kellot kajahtaa” ja muihin sentyyppisiin lauluihin tottuneesta oudolta, enkä usko, että isoisäni Matti Finni, Someron muinoinen kanttori-urkuri, olisi pitänyt sitä joulukirkkoon sopivana.

Joulun symboliikkaan kuuluva seimi on pysynyt tärkeänä ja on vieläpä yleistynytkin. Seimi alkoi fransiskaanimunkkien jouluyön jumalanpalveluksen traditiosta, joka levisi roomalaiskatolisen kirkon piiristä moniin protestanttisiin kirkkoihin ja niistä koteihin. Tavallinen seimen paikka on joulukuusen alla, mutta monet kaupungit ja kirkot rakentavat melko suurenkin seimen kirkon tai kaupungintalon edustalle

tai yksityiset kodit pihalle. Muutamien pihojen seimet sähkölamppuineen saattavat kerätä autoilijoita naapuristosta ihailemaan ”taide-teoksia”, joista jotkut ovat tunnustusti kyseenalaisen amerikkalaisen maun tyyppillisiä ilmentymiä kapaloituine halko-Jeesuslapsineen nylonviittaisen Marian sylissä, puujalkaisine pahviaaseineen ja pumpulisine lampaineen.

Tavalliseen amerikkalaiseen tyyliin, jonka mukaan kaiken on oltava hieman suuremmassa mittakavassa kuin muualla, jotkut ovat tehneet seimistään oikeita turistikohteita lisäämällä talon katolle kauriintapaisen otuksen vetämässä lahjoja täynnä olevaa rekeä ja koristamalla talon sähkölampuilla kirjaimellisesti savupiippua myöden. Kerrotaan joidenkin talonomistajien maksaneen melkoiset sähkölasikut juhlaavastuksesta. Muutamat näistä ”turistikohteista” ovat olleet paikallisten poliisien harmeja, koska he pelkäävät, etteivät poliisi- ja ambulanssiautot pääsisi liikenne-ruuhkissa kyllin nopeasti perille.

Tuo fransiskaaniseen traditioon perustuva seimen näyttely on aiheuttanut useita ”uskonsotia”, sillä muutamissa tapauksissa juutalaiset ovat väittäneet, että koska Yhdysvalloissa ei ole virallista valtiokirkkoa, on noiden seimien sijoittaminen esimerkiksi julkisiin rakennuksiin tai puistoihin laitonta, ja Kristus-lapsen seimen näyttely on heitä loukkaavaa, kun taas asiaa puolustavat vetoavat Amerikan perustuslain takaamaan sana- ja ilmaisuvauteen, jonka muutamat ovat tulkinneet oikeudeksi vaikkapa polttaa maan lippu julkisella paikalla protestin muotona.

Tärkeä joulun symboliikkaan kuuluva traditio — joulukuusi — ei onneksi ole aiheuttanut uskonsotia, sillä juutalaiset, jotka juhlivat hannukah-juhlaansa hieman joulun jälkeen, ovat ruvenneet omaksumaan joulukauteen liittyvän koristellun puun, jota kutsutaan leikkillisesti nimellä ”hannukah-pensas”.

Amerikkalainen joulu kirkossa, kadulla ja kotona

Seimiasetelman käsinmaalattuja posliinifiguriineja tarjoava liike ilmoittelee helmi—maaliskuussa: "Tilaa huhtikuun loppuun mennessä ensi joulua varten."

Huomautettakoon tässä heti kärkeen, että viitataan "Amerikka", "amerikkalainen" -sanojen yleiseen käyttöön vain Pohjois-Amerikan Yhdysvalloista. Tästä rajoituksestakin huolimatta ei amerikkalaista joulua voida karakterisoida niin suoraviivaisesti kuin lapsuuteni somerolaisjoulua, joka alkoi Suomen Turun joulurauhan julistuksella ja päättyi saunan, pukin, joulukirkon ja kahden päivän syömisen jälkeen ankeaan arkeen.

Se seikka, että Yhdysvallat on synnyltään eri kansanryhmien sulatusuuni, kuvastuu tietysti myös jouluun liittyvissä traditioissa, joiden analysoiminen on miltei yhtä vaikeaa kuin "unscrambling an omelet", kuten Atlantin tällä puolella sanotaan, eli — noin vapaasti suomennettuna — kuin vispatun munan keltuaisen erottaminen valkuaisesta. Koska kuitenkin englantilainen panos — kieli mukaanluettuna — on ollut voimakkain tässä kansojen yhteisössä, on luonnollista, että amerikkalaisten joulutraditioiden

pääpiirteet ovat tuon kulttuurin saanelemat. Siksi meidän on amerikkalaisen joulun olemusta ymmärtääksemme lähdettävä englantilaiselta pohjalta.

Joulua kutsutaan Amerikassa useimmiten "Christmas", joka on "Christ's Mass", Kristuksen Messun lyhentymä, juhlan, jonka vietto yleistyi Euroopassa neljännellä vuosisadalla. Juhlusta käytetään myös muinaisenglantilaista "Yule", joka on samaa juurta kuin ruotsin "jul" ja suomen "joul", sekä "Noel", ilmeisesti ranskalaisvalloituksen jälkeisen myöhäiskeskiajan hovikielen vaikutusta Englantiin, tavallinen esiintymä hallinnollisissa ja oikeusasioissa sekä ruokakulttuurissa, traditionaalisesti ranskalaisten vahvoja puolia.

Mistä sitten johtuu juhlan ajan kohta? Luonto antoi vahvimman syyn talvipäivän seisauksen muodossa, jota jo muinoiniset germaanit juhlivat roomalaisten saturnalian aikana. Ajankohta oli myös lähellä itämaalaisten epifaniaa, loppiaista, jota Amerikassa kutsutaan Epiphany, Twelfth Day (kahdestoista päi-

vä joulusta) tai Little Christmas (pikkujoulu). Epifanian tarkoituksena oli juhlia kolmea tapahtumaa: Jeesuksen kastamista ja täten hänen tunnustamistaan Jumalan pojaksi, itämaan tietäjien kristittyjen kuninkaan kunnioittamista ja Kaanaan häitä Jeesuksen jumalallisena voimana suorittaa ihmeitä. Ortodoksinen kirkko ja täten tietysti siihen kuuluvat amerikkalaiset sekä myös monet Amerikan espanjankieliset roomalaiskatoliset pitävät epifaniaa joulua tärkeämpänä.

Keskiajalla joulun vietto maallistui Länsi-Euroopassa, ja tarvittiin puritaanisia suuntauksia alleviivamaan joulun uskonnollista merkitystä. Reformaation jälkeen Brittein saarilla joulun vietosta tuli riitakapula anglikaanien ja muiden protestanttien välillä. Suuri osa Amerikan varhaisista siirtolaisista oli köyhyydestä kärsiviä skotlantilaisia, jotka olivat presbyteerejä, ja heidän uskontonsa korosti yksinkertaisuutta niin jumalanpalveluksissa kuin elämässäkin. Täten joulun vietto oli kielletty sekä Skotlannissa että Amerikan valtaosiltaan skotlantilai-

EERO SOINI

Muistoja Lahdenkylästä

Uskallan olettaa, että kaikkien ihmisten elämä kylässä tuolloin oli tasaista ja turvallista. Vanhat torpat olivat itsenäisinä vaurastuneet ja muonamiehillä oli turvallinen ja sopiva työ. Tähän vaikutti paljolti agronomi de Pontin henkilö ja koko hänen perheensä. Agronomi oli todellinen vanhan ajan herrasmies — grand old man — jollaisia ei enää tapaa. Myös rouva Märtha ja tyttäret Mona ja Claire suhtautuivat hienosti alustalaisiinsa. Erikoinen muistan Klärin, niin kuin häntä kutsuimme, iloiseksi ja reiluksi tytöksi. Hänen tapanaan oli tuoda kaupunkilaisia ystäviään kilpailemaan meidän kanssamme mitä erilaisimmissa otteluissa. Ratsastus oli pääurheilumuoto. Kartanossa oli useita hevosia pelkästään ratsastusta varten.

Pari viikkoa sitten saimme lukea ikävän uutisen. Kläri oli menehtynyt, eikä enää ole täällä joukossamme. Ihmisen elämä on rajattu itse kunkin kohdalle.

Hyvin muistiin jäänyt on ensimmäisen auton osto kartanoon. Se tuotiin Jalavan korjaamon toimesta kartanon pihalle, jonne talli oli rakennettu valmiiksi. Kartanon monitoimimies oli Oskari Jokinen, joka pikku pojan mielestä osasi tehdä mitä vain. Luullakseni myös omasta mielestään, koska katsoi osaavansa ajaa auton talliin. Kuului rysähdys! Oskari lukitsi tallin oven ja antoi ymmärtää, että kaikki meni kuten piti. Pikku poikia ei helposti vedetä nenästä. Joku huomasi tallin päätyseinän olevan melkoisella kaarella.

Kolmekymmen-luku oli useiden suurten tapahtumien vuosikymmen. Kieltolaki kumottiin, mutta sitä ennen pirtutrokarien seikkailut kylällä olivat jännittäviä. Tarinat olivat vielä todellisuuttakin hurjempia. Pula-aika vei taloja vasaran alle, kuten sanonta silloin kuului. Lahden kartanokin joutui myymään

mm. Kurin sivukartanon lähinnä toisten velkojen takauksina.

Pahin kuitenkin odotti vuosikymmenen viimeisenä vuotena, syttyi talvisota. Lahdenkylästä joutui paras työvoima lähtemään sotaan. Suuri määrä hevosia ja tavaraa jouduttiin luovuttamaan sotilaallisiin tarkoituksiin. Ikävintä kuitenkin olivat ne tiedot, jotka kertoivat henkilömenetyksistä.

Muistan elävästi tiedon, jonka isäni kanssa jouduimme ilmoittamaan Matti Salmiselle. Hänen poikansa Arvo oli kaatunut ensimmäisenä kylästämmme. Saadessaan ilmoituksemme Matti Salminen oli valjastamassa hevostaan tallissa. Hän painoi hiljaa päänsä alas. Olimme kaikki vaiti. Näin suuri suru ei salli lohdutusta.

Myöhemmin sodan loppuvaiheessa isänikin joutui lähtemään rintamalle. Minusta tehtiin 16-vuotiaana kartanon pehtoori. Näin aluksi luulin, kunnes selvisi, että meitä olikin kolme. Minun tehtäväni oli yhteydenpito agronomiin ja Oskari Jokinen ja Erland Friman hoitivat työnjohdon. Oli ainutlaatuinen kokemus nuorukaiselle saada agronomilta selviä ja rauhallisia ohjeita tehtävistä, jotka usein tulivat yllättäen, kuten ensimmäisten siirtolaisten majoitus. Muistan seisoneeni hänen toimistonsa eteisessä haistellen tutuksi tulleen, hyvätuokuisen piipputupakan "mustan neekeripojan", tuoksua. Tämän tuoksun on edesmennyt kyläläinen, Eino Laiho myös eräässä kolumnissaan todennut. Tässä tehtävässä sattui tietysti myös kommelluksia. Eräs sellainen oli päättyä vaarallisesti. Jostakin syystä jo aikoja sitten tilattu traktori ilmoitettiin olevan noudeettavissa Filpun korjaamolta Forsasta. Me pehtoorit Oskarin kanssa lähdettiin sitä hakemaan Niemisen Nikun puukaasukäyttöisellä kuorma-autolla. Tuli vaikeuksia ja olim-

me perillä vasta keskellä yötä. Henkilökunta oli poistunut ja jättänyt viestin ja avaimet. Nyt jonkun meistä täytyi ajaa traktori kuorma-auton lavalle. Oskari kieltäytyi, (ilmeisesti huonoja kokemuksia autonajosta), Nikulla oli jäykkä jalka ja varmisti, ettei auto vaurioidu. Ei ollut valinnan varaa: onneksi putoimme traktorin kanssa eri puolille. Vietimme tosi kylmän yön ja aamulla henkilökunta hoiti asian kunnon telineitä pitkin. Olipa reissu, mutta tulipahan tehtyä. Saman suuren Farmal-traktorin näin pitkään Lahden pelloilla Pauli Haalijoen ajamana.

Sota päättyi, tuli uusi sota. Nyt jouduin minä mukaan ja isä jäi pehtooriksi. Kylään tuli uusia uhreja. Tuntemistani Kustaa Vinha, Asko Jokinen ja Esko Maaniitty menehtyivät. Kova hinta kylältä.

Sotien jälkeen elämä kylässä sai uutta virikettä. Monet siirtolaisten tilat alkoivat vaurastua. Iloinen karjalaisnuorisio antoi vilskettä hämäläisiin. Oli saatu hyviä pelimaneja mm. Mauno Mentula. Muutin pois Lahdesta 40-luvun puolessa välin, mutta kuulin Unto Monosenkin täällä vaikuttaneen jonkun ajan.

Katkelma teollisuusneuvos Eero Soinin 26.7.1992 Lahdenkylän 500-vuotisjuhlassa pitämästä juhlapuheesta.

Joulumuarit liikkeel

Joulu on ain ollu simmonen juhlain juhla. Arkisten aherusten ja kaikenlaisten valmistelutöitten jälkeen joulun rauha oli laskeutunu koteihin ja ihmismieliin. Tuli pitkät pyhät ja niin oli enemmän sitä joutilast aikaakin. Sillon kaikki ”vanhatkin nuartus ja koukkuseljät suartus”. Entisten aikain joululeikit otettiin käyttöön ja harrastettiin monta muutakin lai leikkimiälist toimintaa.

Jo ainakin tän vuassaran alus joulumuaritkin kuulus siihen joulun ajan elämänkulkuun. Joskus sattus keskel kirkast päiväakin ajamaan pihäl montakin hevoskuarmaa joulumuarei. Sakin etunokas tuli hääpari. Pelimannit ja muu hääväki kulki peräs. Kohta tanssijajoukko täytti suurenkin tuvan. Ei ainoakaan tunnettu, tiäs kuinka monen kirkon takkaalt olivat kotosin.

Joulumuarit kulkivat paremminkin ehtosin ja kiärtelivät joka suunnal sen kotokylän ulkopualakin. Sillon tartti vaan päästää se miälikuivutus valloillas, kummalliset vaatteet ylle ja naamavärkki siihen malliin, ettei tutut tuntenu.

Taas kerrankin koitettiin saara pitkä miäs naisen näköseks. Topattiin tyynyin kans joka pualta, ettei liijan luisevalt vaikuttannu. Jostain saatiin tai tehtiin tarpeeks suuri hame ylle. Naapurikyläskin taas kulkivat ja tää muari meni ain joka talos pöyräl istumaan. Oli sitä siin sit siunailtu, naurettu ja ihmetelty, mistä olivat niin suuren naisen löytäneetkin. Yhres paikas niitten piti kattoot, kuka se oli ja panivat oven hakkaan. Joulumuarin potkus olikin niin paljon voimaa, et haka meernuinas päivinä lentis monta metrii. Karkuun pääsi ja kattomata jäi.

Tääl oli kerran värkätty simmonen tapaniputti. Rippikouluikänen renkipoika saatiin suastumaan pääroolin vetäjäksi. Hevosluakkakin siin tarvittiin jonkunlaiseks tukipuuks haarainvälliin. Sen luakan toiseen päähän sirottiin varpuluuta

ja se jaettiin kahtia. Ne molemmat pualet nivottiin narul sarviks. Luakan toiseen päähän sirottiin sauna-vihta, vähän niinkun hännän virkaa tekemään. Lammasturkki nurriinpäin oli yllä ja viäl köytettiin vällytkin kaiken komeuren päälle. Sit se kellistettiin kyljelläs vesikelkkaan ja niin tapaniajelu alotettiin toisten nuarten avustuksel. Se tapaniputti oli jo siäl ensimmäises naapuris heittäytyny ihan vallattomaks ja tehny kaikenmailman kolttoiset. Sit se viäl innostus sitä vihtahäntääs kastaamaan sinne emännän vesisaaviin ja roiskis märjäksi koko tuvan. Se kaartettiin äkkiin takasin sinne kelkkaan ja lährettiin viämään seuraavaan huusholliin pahoitias tekemään. Näin tuli ilo elämään ihan ilmaseks, mut on näist jutuist aikaakin kulunu jo melkeen seittämänkymment vuotta.

Se oli kai niin, et isot ihmiset alko vähitellen jo heivata jonkunverran näist joulumuaritouhuist. Hetki kulus, niin meitin piänempäin porukois se villitys rehotti taas täyttä päätä. Raahattiin vintilt ales vanhoi vaattei, käännettiin, korjattiin ja tehtiin vähän uuttakin. Neulomakone siin riksutti, niinkun olis viimeinen päivä ollu menos. Tarvittiin rohtimii tai paremminkin pellavii partaan ja palmikkoon ja monen värisii reppipaperei. Ja vesivärei tähtenkin, em mei mistään muista meikeist oltu nähty untakan. Ei se kyl mittään laita pellii ollu simmonen kamala lumpustaminen. Joskus siält ylemmältä taholt tuli piäntä pauhuukin, kun mei siin sohlaan koko talon. Joulun aikaa kun oli, niin joku viaraskin voi avata oven koska tahatos. Sit taas siivottiinkin, kun kerittiin. Piti saara kampeet kuntoon, kun hämääränpäiten lährettiin kyllää kiärtämään. Koululaisii jo oli melkeen kaikki, eikä piänempii voitu ottaa pitkiin reisuihin. Ne muotoman vuaren ikäset lähetettiin likimäiseen naapurisiin rätti pääsä. Olivat tyytyväisii tullesas, ei kukkaan ollu heittii tuntenu.

Näihin riantoihin ei ihan suinpäin kuutottu. Tartti ajatella vähän nokkaas piremältäskin ja sääliit asseeks joku vahva risu tai köppi. Mailman sivun on ain ollu noit pahankurisii poikanuijii ja jos ne lähti kyäräämään ja kiusaamaan, niin joulumuaril oli lupa lyärä. Liikaa liki jos tuli, niin kyl sai, et korvat paukkus. Ei ollu hullumpaa hättää, kun pojatkin olivat matkas mukana. Kiusanhenkel saatto joskus käyrä kalpaten ja sai kovan vastuksen, kun sattuskin olemaan poika, vaikka olikin hame yllä. Siin sit painittiin piänen aikaa, et lumi pöllys.

Tuli siin tehtyyt yks jos toinenkin reisu ja aika ehtosin kulus mukavast. Hyvä oli, et saatiin mennä, ei ainakan sit oltu missään pahhaa tekemäs ja paikkoi hajottamas. Ei isäkän sentään koskaan ollu näit meitin joulumuarijuaksui vastaan. Ittekin oli aikanas kulkenu pitkin maakuntaa nuarisoseuran näytelmäkiartueil.

Ols mar sen piänen ihmisen sisuskunnast tavallisen surkkijast siapannu, jos tää kaikki olis kiälletty. Meitil sentään olivat ne ikiomat, itte tehtyt naamiaishuvit ja ainakin hauskaa oli.

’ — — niinkuin tähti kirkkahiin’
Mitä jouluviikoil ennen vanhaan pikkaset laulo?

Ja engeli sanoi heille: Älkät peljätkö, sillä cadzo: Minä ilmoitan teille suuren ilon, joca tuleva on caikelle Cansalle: ”Teille on tänäpäen syndynyt Wapahtaja, Herra Christus Davidin Caupungis. (Ensimmäinen suomenkielinen Raamattu, anno 1642. Lucan evaangelium 2,10.)

Siit mää olen oikeen ylpjä, et on tullu käytyyt Someron Joensuusa Sirola-opisto Hilma Sirolan jalkain juures. Jos nykyaikaan vertaa, niin koko laila kahkoi mei kyl oltiin, ja moni asja selkis vasta alakansakoulus, eikä kaikki sittenkän. Ei ikän mailmas oltu kuultu tupo-neuvotteleist takka lentävist lautasist takka mitä se on, kun keisari käskkee koko kansan verolpantavaks.

Vaikka pulma oli sekin, kun sannottiin, et Neitty Maria oli raskaa. Jeesuksen syntyminen ja kapaloittaminen kyl ymmärrettiin. Simmost, et pikkuvauvat pantiin kapaloisiin Jaatilasikin, tapahtus tämän täst ja siihen tarvittiin ens alkuun Kuneliuksen tättii. — Mut oikeen hyvin mei ymmärsin joulukuusen, tontut, enkelit, kynttilät ja joulupukin.

Joululaulut tempas meitin kun ittestäs joulun ilmapiiriin. Peräst päin vasta olen ymmärtänny, et Hilma Sirola oli torestas hyvä opettamaan lauluu. Kiältämäti oli maaperäkin jo valmiiks pehmonen. Kaikki laulut oli ihanii: Joulu, joulu tullut on, Joulupuu on rakennettu, No onkos tullut kesä, Kello löi jo viisi, Porsaita äidin oomme kaikki, Maija Kalle, Maija Kalle, tänne joutukaa ... Ja sekin, että Joulu joutui armahainen!

Koton Martta opetti Arvaas kuinka tonttu-ukon. Sen Martta oli oppinu Terttilän koulus Ruastelalt. Tontut olikin ennen jouluu niit parhai henkilöi, hämäris niit melkeen nähtiinkin. Net voi assuut vaikka kyläkunnan riihis ja tappurimakasiineis takka tallin parvel ja heinärupuis. Yätiseen aikaan net kävi kokkoomas joulupukin kirjei, kunnei pukki itte millään joka paik-

kaan kerinny. Kyl pikkikin teki pistokokei, misä talois lapset kilttei oli, mut tontut oli hänen apulaisiitas. Sentähren kannatti ain olla tarkkana, ettei ols mistannu joululahjoitas.

Joku vissiin luulee, ettei entisaikaan ollu joulupukkikan kovin korkjastas oppinu. Mut kysyn vaan, et onks Someronkan alakouluis monta kertaa ollu niin viisast pikkii kun kunnanlääkäri Niilo Heinänen, myähemmin professorismiäs. Siit huamaatten, et Someron Sirola-opisto ei ollu mikä tahtos mitätöin alkeiskoulu. Ja piparkakut oli leiponu itte Linkvisti.

Sit täytys mennä kirkonkylän kouluun, vaikka kyl mei Jaatilan pikkulikat ensiin peljättiin. Mut mei päästiin Elina Lahtisen luakkaan. Elina Lahtisen laulunääni soi kun piänet hopjakulkuset, ja taas mei saatiin oppiit monta uutta joululauluu. Joku kohta meni sanois pualet pikkasen yli ymmärryksen, kun laulettiin, et ’Ei huolta, murhettak e n k ä ä n muista’ KENKÄÄN? Kenkä oli täsä juur käsitämätöin sana, yhtä hyvin ols voinu olla vaikka saapas takka huapatosu. ’Kystä kyllin’, metkaa suamee sekin, muttei se liikaa haitannu, kun nuatti oli niin nätti. ’Kautta tyynen, vienon yön’, hyvin sopis sekin korvaan, ja moni muu laulu.

Ja sit tuli yhteiskoulu ja siäl oli taas mukava laulunopettaja Irja Laurila. Meittii oli neljä likkaa, ja meitil hän opetti kuusijuhlaan oman laulun, Köyhän lapsen joulukuusen. Sanat oli niin riipasevat, et sääliks käve sitä laulun köyhää ja osatoint lasta. Joulukuusta ei hänel ollu koton ollenkaan, se loisti vaan kankahalla. Mut se hyvä puali siin sentään oli, et:

’Köyhän lapsen joulukuusi loistaa joka illoin.

Köyhä sitä katseleepi, riemastuupi silloin’.

Oli simmotenkin puute kamala, ja moni ols tahtonu auttaat. — Mut esitys meni hyvin ja se kuulus kun-

nol, kun mää olin niin kova huutamaan.

Henkellinen laulupuali oli osaks opittu jo koton, kun siihen aikaan ei ollu ratioi, ja kerittiin sentähren enemmän itte laulamaan. Ei ollu yhtään harvinaist, et isä ja äiti laulo yhres, samaten isopappa, Martta ja muut, mut isomammal ei oikeen ollu nuattikorvaa. Eikä musiikil ollu rajjoi. ’Oi sä riemuisa’ on italialainen ja ’Kiittäös kielen’ ruattalaist alkuperrää, niin ettei tää eurooppalainen näkökulma mikkään uus asja ol. Iisain kannost puhjennu ruusu kyl meni yli ymmärryksen, mut Jeesuslasta se varmaan merinteeras.

Se laulu, mikä mun miälessäin ikkää myären vaan petraa, on ’Maa on niin kaunis’. Irja Laurilan anoppi, ain valpas ja henkevä Elli Laurila tuli Vorssast ja opetti sen meitil. Nyky-nuattikirjain mukkaan se on merkitty saksalaiseks sävelmäks vuarelt 1842. Mut siihen aikaan se oli kirjoisiin prantätty 1200-luvult peräsin olevaks pyhiinvaeltajien hymniks.

En ikän unhota, kuin Elli Laurila syventeli tän hymnin sanomaa: ’Mei kaikki ihmiset vaellammen suures, loputtomas saatos, ja meitil on sama määränpää, taivas. Meitil on kaikil kaipaus löytää kestävää, arvokast, jumalallist, vaikka monta kertaa olemmenkin uskosammen heikko!’.

Elli Laurilal oli niin säkenöivä innostuksen armolahja, et se laulutunti ei koskaan unhotu.

Mut ykkösten ykkösen mää olen jättäny viimitteeks: Enkeli taivaan. Tusinoitten tusinat muita joululaului ei piisa sen rinnal. Jaatilas sitä ennen vanhaan veisas suven talven kans simmotteekin piiperoiset, paaperoiset, kun ei tuntenu viäl kirjaimiikan. Virskirja oli nurriin päin, mut pikkanen sormi oli nummeron 21 päälä.

Täsä uures virskirjas on paljon simmottii joulujaksoon kuuluvii virsii, kun ei ennen ollukkan, ja lapsilkin sopivii. ’Iloiten veisatkoon, kaikk’ kansa riemuitkoon!’